ARGEȘ

Editori:
Consiliul Local Pitești
Primăria Municipiului Pitești
Centrul Cultural Pitești

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Revistă de cultură fondată în 1966 ● Serie nouă
■ Anul XXIII (LVII) ■ Nr. 2 (488) ■ Februarie 2023 ■ 5 lei ■

ALEXANDRU ZIFFER - Iarnă în Baia Mare - detaliu (1912)

Un pumn de cuie și de restul cărți

Precum academicianul Gheorghe Păun, scriitorul Dumitru Ungureanu și-a publicat, cu talent, umor și cu aceeași rigoare de matematician, un soi de „memorii premature”, sub titlul de „Terapii narative”. Nu fabuloase, nu cu somități, nu cu universități de top mondial, precum cele ale d-lui academician, ci mai de la țară, cu de alde Ciricliu ori Chestie. Născut tot într-un sat, dar nu Cicăneștii de munte ai acad. Păun, ci la câmpie, Cacova-Morteni, de Dâmbovița, Ungureanu nu a ajuns academician decât din lene. Tot din lene nu a terminat o facultate, deși putea să facă zece. Au în comun și altceva: ambii iau drumul Centrului Cultural Pitești, din când în când, pentru a-și povesti aventurile spirituale... Și dau dovadă de autoironie fină.

Dumitru Ungureanu este un autodidact sadea. De ce să fie predat în universități străine când poate rămâne un simplu electrician până la pensie? Dar să citească, de mic, tot ce îi cădea în mână. Fie de la bibliotecă, fie, mai ales, cumpărând de la „comparative” sătești din Cacova, Petrești sau Găești cărți ce îi înflăcărau imaginația. Nu avea bani, deși mergea cu ziua la G.A.S., dar mai primea pentru haine și încălțăminte de la mama sa, ori pentru diverse obiecte necesare gospodăriei, de la tatăl său. Se urca pe bicicletă, cu suta de lei în mână, să-și ia pantofi, dar se mulțumea, fericit, cu tenișii de 15 lei, de... restul cumpărând cărți. Avea nevoie și de tenișii, mai mergea la câte un fedeleș, altfel rămânea desculț. Ca eroul lui Zaharia Stancu.

Dumitru Ungureanu este un autodidact sadea. De ce să fie predat în universități străine când poate rămâne un simplu electrician până la pensie? Dar să citească, de mic, tot ce îi cădea în mână. Fie de la bibliotecă, fie, mai ales, cumpărând de la „comparative” sătești din Cacova, Petrești sau Găești cărți ce îi înflăcărau imaginația.

Acasă îl aștepta „Moromete”, alias Andrei Ungureanu, tăticul, deseori cu țuica în nas, care îi aplica o bătaie „ruptă din rai” (Ce copil mai primește bătaie astăzi pentru că și-ar cumpăra o carte? Poate pentru că a plătit, pe ascuns, abonamentul pe Netflix.) Că unde dă părintele, crește carnea. Tot timpul, mintea îi era la cărțile din raft, încă necumpărate. Bani pe mână nu i se mai dădeau, că se duceau pe cărți. Și totuși.

Din povestirea „Un pumn de cuie”, aflăm că „sistemul” putea fi păcălit. Tatăl se apucase de construit un fânar. Cum ajutorul meșterului dulgher Gheorghe lipsea cu zilele, s-a oferit voluntar. Era în putere, avea 14 ani, priceput. Dar, într-o bună zi a anului 1970, pe când bătea niște scânduri de susținere a tavanului peste care urmau să întindă pământ amestecat cu balegă de vacă și paie de grâu, s-au terminat „cuiele de șapte”. Cine să dea o fugă să le cumpere?

„Fără să estimeze consecințele colaterale, tata mi-a înmânat *un Cuza*, hârtia de 50 de lei, trimițându-mă cu bicicleta la cumparativele comunale, unde n-am găsit. Obligatoriu, am pornit întrucâtva fără voie, dar cu mult entuziasm, către Ferometalul din orașul Găești, unde era gestionar nea Ionel al lui Chestie, mortenar. Câte kile puteam să cumpăr de acei bani? Câte ne trebuiau? Socotelile mele de antreprenor necalificat au dat un rezultat cu virgulă. Astfel că m-am oprit direct în LIBRĂRIE, unde am achitat 32 de lei pe cele două volume lipsă ale trilogiei lui Dumas, cu 18 lei plătind apoi circa un pumn de cuie.

- Atâtea mai erau! – m-am justificat inocent în fața părintelui neîncrezător. Problema restului de bani a rămas amețită, deoarece, așteptându-mă, tata pornise lupta cu dușmanul de veacuri: țuica de zarzăre proaspăt distilată”.

Dumas, pumnul de cuie, zărzărica i-au purtat noroc, a scăpat fără a mânca bătaie. Povestea se termină cu bine. Pentru că, lucru incredibil astăzi, la țară, în epoca de aur, se citea pe rupte, citeau și tractoriștii, și electricienii, nu doar profesorii și un viitor uriaș prozator, iar Dumitru Ungureanu avea cu cine semăna: „Câteva zile în urmă, l-am văzut cu primul volum al cărții sub nas, pe măsuța din pridvor unde-și savura tutunul și alcoolul. Și vă asigur că el citea, nu doar mângâia coperta...”

JEAN DUMITRAȘCU

MEMORIA REVISTEI. Redacția «Argeș», Pitești, aprilie 2007: Jean Dumitrașcu, Simona Fusaru, Dumitru Ungureanu, Marin Ioniță, Dumitru Augustin Doman, Radu Aldulescu, Romulus Constantinescu.

Calinic Argeșeanul

Din frumusețea lumii văzute

Părerea de sine, cea mai mare îmbrâncire spre prăpastie, se poate vindeca greu și cu mari eforturi, în timp îndelungat.

Când scriu sau mă gândesc la cuvântul bunătate, în fața ochilor îmi apare o pâine mare, dolofană, aurie, care iese din cuptor.

Biserica este mama poporului, a neamului nostru românesc, cum o vedea Eminescu. Ea suferă împreună cu fiii ei. Credința noastră fermă în Dumnezeu și îndreptarea grabnică a vieții noastre ne vor izbăvi de toate primejdiile, iar noi, preoții, trebuie să fim în fruntea echilibrului și a îndreptării.

Mare îmi este bucuria când se aduce vorba despre Îngeri. Parcă aud pași de îngeri și bătăi de aripi în jurul meu. Totul se luminează, iar aerul din jur este proaspăt și-n inimă coboară bucuriile nesfârșite.

Cât de mângâietor este atunci când vezi în jurul tău oameni, asemenea ție, care-și manifestă respectul și nobila bunăcuviință! Ai o mare bucurie în inimă și sufletul îți tresaltă de veselie. Oricât ar fi de amar greul zilei, respectul ce-l primești și starea de bunăvoință te fac să-ți uiți vârsta pe care o încerci de la o vreme oarecare.

Când unei statistici asupra culturii și științei unui popor, îi pui în cântar gradul de educație și volumul de ignoranță. Ar fi formidabil să fie câte un cântar peste tot, în drumurile noastre, ca să putem să aflăm nu doar câte kilograme de carne avem, ci și cultura, știința și buna creștere!

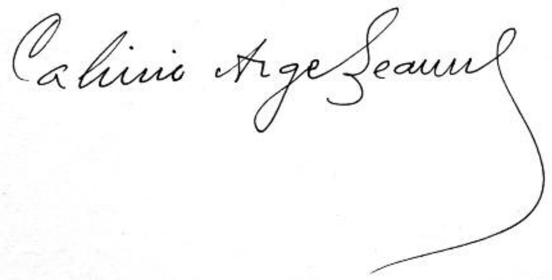
Când te întâlnești cu mama, te întâlnești cu Dumnezeu.

Războiul din inima noastră, contradicțiile din sufletul nostru, zbuciumul social cu întreaga gamă de nenorociri, de la paharul de lapte otrăvit de natura poluată, până la grija neodihnită de viața celor care răspund de soarta neamurilor, nu pot fi tămăduite fără gândul cel sfânt, mereu nou, dar întotdeauna altoit pe gândul cel dintâi, izvorât din înțelepciunea lui Dumnezeu!

Noi ne plângem deseori de amară nemulțumire și că, dragă Doamne!, am fi părăsiți de cei din jurul nostru și chiar de toată lumea. Sentimentul de singurătate se așază în suflet, de cele mai multe ori, doar cu buna noastră învoire. Atunci când păcătuim, lucrurile se agravează, pentru că libera voie a luat-o înaintea rațiunii și cădem într-o stare neutră.

De câte ori nu ajungem bătaia de joc a celor înțelepți, obiect de admirație al naivilor, idoli lingușiți și robi ai propriilor noastre dorințe de a fi ridicați în slăvi?

Omul este opera lui Dumnezeu, operă de culme, iar atunci când vom înțelege aceasta ne vom comporta în consecință și îngerul păzitor nu ne va mai părăsi niciodată.

Gheorghe Grigurcu

„Marginile au o geometrie nu o dată complicată”

■ Senectute. În tinerețe, îmbiai lumea să devină a ta. La maturitate, lumea te îmbia să devii a sau. Acum, o politicoasă indiferență reciprocă.

■ Curiozitatea: un act democratic al intelectului.

■ Scriptor. Orice originalitate începe prin a elibera pentru a ajunge la subordonarea ființei față de formula sa.

■ „Cărțile mele sunt atât de departe de mine, încât am ajuns pentru ele un fel de posteritate. Iată hotărârea mea categorică: nu le voi reciti niciodată” (Jules Renard).

■ Marginile au o geometrie nu o dată complicată pe care centrul nu o are. E centru și atât.

■ „Țesătura de relații și de forme, ce se face și se reface de fiecare dată, ia locul modelelor naturale, rigide și obiective; secolul baroc crează o *Frumusețe*, ca să spunem așa, *de dincolo de bine și de rău*. Ea poate tălmăci Frumosul prin Urât, adevărul prin minciună, viața prin moarte. De altfel, tema morții este o prezență obsesivă în sensibilitatea barocă. Același lucru poate fi ușor remarcat și la un autor non-baroc, cum e Shakespeare, și se va putea observa și în secolul următor, în uluitoarele figuri macabre din capela San Severo din Napoli” (Umberto Eco).

■ Penița groasă cu care X își transcrie ideile, inclusiv unele care ar fi putut avea o anume subtilitate.

■ A muri nu înseamnă neapărat coincidența ființei cu moartea, ci și apropierea treptată, în volute savante, a ființei de moarte.

■ Timpul, aidoma unei oglinzi eterice a tot ce există.

■ „În prima perioadă din cariera unui pictor acesta nu stăpânește arta picturii și rămâne cu sentimentul că nu va reuși niciodată să o stăpânească și nu poate suprima neliniștea interioară. (...) Această stare determină un sentiment de neliniște și agitație, te simți apăsat, ca într-o zi de vară înaintea unei furtuni (...) Îmi aduc aminte că uneori acest mod dureros de a lucra persistă toată viața, însă nu are întotdeauna rezultate neînsemnate ca la început (...) Mă simt mai bătrân numai când mă gândesc că aceia care mă cunosc mă consideră un falit – și e posibil să aibă dreptate, dacă lucrurile nu se vor îmbunătăți. Când mă gândesc că ar putea fi așa, mă întristez și mă descurajez ca și cum ar fi adevărat” (Van Gogh).

■ Nu disprețui neapărat pozele romantice, sentimentale, „banale”, întrucât ele arată cât de elementară ar putea fi împlinirea noastră.

■ Solitudinea afectată de plictis mă tem că e una infirmă.

■ Amintirea: creatoarea unui prezent spectral. Sau, după cum definea Bergson durata, „continuarea a ceea ce nu mai este în ceea ce este”.

■ „Tot ce știu, dar la care nu mă gândesc pe moment; tot ce mi-a fost dat conștient, dar acum este uitat; tot ce e perceput de simțurile mele, dar nu-i luat în seamă de conștiința mea; tot ce simt, gândesc, îmi amintesc, doresc și fac neintenționat și fără a-i acorda atenție, adică în mod inconștient; toate lucrurile viitoare ce se pregătesc în mine și vor ajunge la nivelul conștiinței abia mai târziu; toate acestea sunt conținutul inconștientului” (C. G. Jung).

■ Scriptor. Textul uzurpă viața ca atare. Uneori euforic, astfel încât nu e reclamată nici o dezordine.

■ Cameleonul poate să-și miște ochii independent unul față de celălalt. Un ochi poate să privească, de pildă, înainte, iar celălalt în spate, în același timp.

■ „Dumnezeu nu ne-a spus: învățați de la Mine cum au fost făcute cerul și pământul, cum au fost create toate cele văzute și nevăzute, cum se fac minuni și se înviază morții! – Dar ne-a spus: învățați de la Mine, căci sunt blând și smerit cu inima! O smerenie profundă este mai temeinică decât o înălțare trufașă” (Fericitul Augustin).

■ Oricât recunoaștem că Dumnezeu e un mister al misterelor, nu putem a nu-L umaniza într-o anume măsură. Operație ce ne îngăduie a intui cu smerenie misterul care se află în ființa noastră.

■ Dumnezeu: o deschidere spre un interior în care – miracol! – găsești întreaga lume.

■ Senectutea te apropie de cel care ai fost, te îndepărtează de cel care ai fi putut fi.

Așa-zicând un progres retroactiv...

■ „Cât de profund sunt înrădăcinate superstițiile raționaliștilor secolului nostru. Faimoasa teorie psiho-sociologică de acum cincizeci sau șaizeci de ani, care pretindea că australienii n-au înțeles încă raporturile între actul sexual și fecundație; că ei explică fecundația prin introducerea unui «spirit» ancestral în pântecul femeii. Aceasta este, într-adevăr, credința australienilor vârstnici (adică «inițiați»), dar ei cred aceasta nu pentru că sunt incapabili să perceapă relația cauzală act sexual-fecundație, ci pentru că *au fost învățați* să creadă într-o «paternitate spirituală». Inițierea consistă, printre altele, în revelarea acestui mister: fecundarea femeii este un act spiritual («spiritul» strămoșului pătrunde în pântecul femeii). Nu este vorba de o «ignorare» a fiziologiei, ci de o depășire a acestei cunoașteri *naturale* prin revelarea «misterului» paternității spirituale” (Mircea Eliade).

■ Acuitatea matinală: un ecou al Începutului inepuizabil, vreau să cred că o emoționantă dovadă a suflului divin peste nevrednicia noastră.

■ Intervențiile divinului sunt nu o dată complexe, nu tocmai lesne de sesizat, credința în schimb e simplă în decizia sa intuitivă.

■ „Pe la 1830, Școala Vasiliană avea următoarea structură: o clasă elementară în care se învățau: scrierea, citirea, numărația și rugăciunile; o clasă normală în care se predau gramatica română «până la verburi», geografia Europei, cele patru operații aritmetice, cunoștințe generale și religie; gimnaziul, profilul de umanioare, în care se studiau retorica, introducerea și partea întâi a elocuției, istoria universală până la Constantin cel Mare, fracțiile zecimale și numerele complexe, latina, geografia celorlalte părți ale lumii și religia. În plus, se organizau și cursuri complementare, în care se predau Codul Civil, limba rusă, greaca veche, franceza, germana, caligrafia și desenul. Cum vi se pare?” (*Dilema veche*, 2020).

■ Peru e țara cu cea mai mare diversitate de cartofi din lume. Pe teritoriul său cresc mai mult de 4000 de soiuri.

■ Jurnalul: o lectură de sine însăși a ființei.

■ În spirit, spaima continuării luptelor. Spaima și mai mare a unui armistițiu.

■ Visul, disociativ în raport cu realul spre a ne ține parte, aidoma unui avocat al cauzei noastre.

■ Senectute. Prezentul nu-i poate apărea drept o injustiție făcută trecutului?

■ „Pe măsură ce bărbații s-au orientat către tocurile late, femeile au optat pentru cele subțiri. Odată cu idealurile iluminismului, bărbații au început însă să renunțe la tocuri. După Revoluția Franceză, în mentalitatea colectivă a început să se contureze asocierea între tocuri și feminitate. Un alt punct de cotitură din istoria tocurilor a fost marcat de cel de-al Doilea Război Mondial, când au devenit tot mai populare posterele cu femei atrăgătoare și zâmbitoare, care le aduceau o oarecare alinare bărbaților aflați pe front. Mai toate aceste fotografii înfățișau tinere purtând tocuri înalte (...) În 1950 a fost creat și tocul cui, considerat astăzi un clasic al pantofilor femeiești” (*Formula As*, 2021).

■ Trec în goana mașinii pe lângă un câmp pustiu cât vezi cu ochii. Nici un om, nici un pom. Doar un câine șezând, paznic al cerului vast.

■ Efectul tușant al detaliului cum al unei luminițe în întuneric.

■ Vis asemenea unei guri cu căluș într-însa pentru a nu i se auzi strigătul.

■ „N-am știut niciodată să mă instalez în viață. Totdeauna am stat pieziș, ca pe brațul unui fotoliu, gata să mă scol, să plec” (Gide).

■ 27 iulie 2020. Preumblare prin minicartierul din jurul apartamentului nostru de bloc din Amarul Târg. Pe unele porțiuni n-am mai călcat de câțiva ani. Surpriză. Construcții noi, deja înconjurate de-o verdeață provocator proaspătă care-n ochii mei schimbă perspectiva. Reperele atâtor mici amintiri, spulberate. Lume necunoscută, inclusiv pe ambele terase din apropiere, înghesuită, indolentă acum în zilele discreționarei pandemii. Străin până și de spațiul acesta vecin, cu senzația unei raite printr-un cimitir...

■ Unele specii de langustine și homari trăiesc peste 50 de ani și continuă să crească pe tot parcursul vieții. Dar nu au fost mereu un aliment de lux. În secolele XVII și XVIII au fost folosite ca îngrășământ și doar oamenii săraci le-au mâncat.

■ O singură speranță înlăturându-le în cruzimea sa pe toate celelalte.

■ Senectute. Tot mai distant până și față de trupul tău pe care-l privești ușor intrigat, ca pe un ins pe care abia l-ai cunoscut.

■ „O carte împrumutată de la o bibliotecă din orașul scoțian Dunfermline a fost returnată după 73 de ani. E vorba despre volumul *Stately Timber* de Rupert Hughes, care a fost găsită de fiica celui care a împrumutat-o și ea a trimis-o înapoi. Recordul *Guinness* pentru cartea care a fost înapoiată cel mai târziu unei biblioteci este de 288 de ani. Este vorba despre un volum împrumutat de Sidney Sussex College de la Cambridge University în 1668” (*Dilema veche*, 2021).

■ Marea dragoste îți îngăduie să crezi inclusiv în ființa care nu crede în tine. Miracolul afectiv.

■ Obsesia: o tumoare a instinctului de conservare.

■ O viață scurtă dă nu o dată impresia de intensitate, sporind interesul și aprecierea acordate unui autor mort de timpuriu.

■ „Dragostea pentru popor e o vocație de aristocrat. Democratul nu-l iubește decât în perioada electorală” (Nicolás Gómez Dávila).

■ Incontinența unui vis proaspăt, melancolia unui vis vechi.

■ „E răspândită de altfel și a doua opinie legată strâns de prima, conform căreia perfecțiunea ar fi rațiunea însăși a Frumuseții, iar acest lucru a fost conceput pentru a se merge mult mai departe față de obiectele sensibile. Dar în acestea perfecțiunea considerată în sine este atât de departe de a fi motivul real al Frumuseții, încât exact acolo unde Frumusețea se găsește în deplinătatea sa, adică la sexul feminin, ea trimite aproape întotdeauna la ideea de slăbiciune și de imperfecțiune. Femeile își dau seama foarte bine de acest lucru și atunci se străduiesc să se bâlbâie puțin, să aibă un mers ușor ezitant, să pară slabe, ba chiar plăpânde, și în toate aceste demonstrații sunt călăuzite de natură” (Edmund Burke).

■ Normalul, manifestarea de politețe a realului față de ființă.

■ Autoritatea în exces, de orice natură, generează dubiul. Cu cât autoritatea dispune de o putere mai mare, cu atât e mai accentuat și dubiul în cauză. Acesta își poate atinge propria sa autoritate reactivă. Măsurile represive ale cârmuirilor totalitare sunt insuficiente în fața acestui dubiu public, mergând până la contestarea reprezentată de instituții informale precum disidența și exilul. S-ar putea afirma că atari societăți ale anomaliei istorice sunt guvernate din umbră de dubiu.

■ Comunismul muribund, huliganic. Un exponent de marcă al său: Corneliu Vadim Tudor. Liberalismul tânăr, așijderea huliganic. Un exponent nu mai puțin reprezentativ al său: Radu Moraru. Doar două dintre „perlele” sale oferite la postul tv. *Nașul*: Doctorul Raed Arafat devine „Raed Arahat, individ care merită izbit cu capul de toți pereții”, iar președintele SUA, Joe Biden, devine „Joe Bideu”...

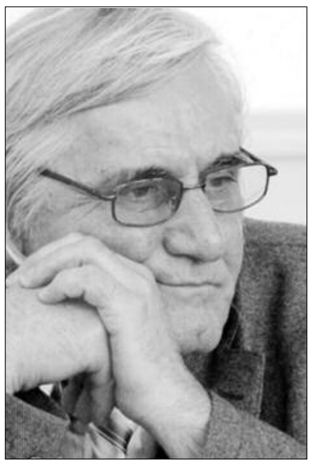
■ În 1991, Italia a introdus o lege împotriva uciderii animalelor, care le dă pisicilor dreptul să trăiască acolo unde s-au născut. În prezent, la Roma peste 300.000 de pisici se află în 2000 de colonii amplasate în zone asemănătoare cu niște peșteri, pe sub străzile orașului. Iubitorii de animale, numiți *gattare*, le hrănesc și le îngrijesc.

■ Și totuși nu lumina poate simboliza în afirmarea-i triumfală opera de artă, ci mai curând umbra, ascunzișul, mediul culiselor vizuale aflate în antinomie cu finitudinea inclusă în natura lucidă a luminii. Arta, ținând de „partea nocturnă a lumii” (Malraux).

Oricât recunoaștem că Dumnezeu e un mister al misterelor, nu putem a nu-L umaniza într-o anume măsură. Operație ce ne îngăduie a intui cu smerenie misterul care se află în ființa noastră.

jurnal

Nicolae Oprea

Cronica literară

Locul poetului între realitate şi imaginar

În ultimul timp, Gellu Dorian a intrat în competiţia valorilor cu alţi scriitori polivalenţi din generaţia optzecistă care cultivă cu egal talent proza şi poezia, precum Gabriel Chifu, Mircea Cărtărescu, Liviu Ioan Stoiciu, Nichita Danilov ş.a. Născut cu şapte decenii în urmă la Botoşani (dacă nu în satul Coşula), tânărul literat s-a aşezat temeinic în oraşul naşterii lui Mihai Eminescu, sortit parcă să întreţină vie memoria poetului naţional prin iniţiative culturale de amploare. A debutat, fireşte, ca poet, dar într-un „Caiet al debutanţilor" din 1974, conform metodei volumelor colective impuse de cenzură în regimul totalitarist. După publicarea volumului individual *Esopia* din 1982 (şi altul, în colaborare cu Emil Iordache) se răzleţeşte, însă, de congenerii optzecişti care predomină în deceniul al nouălea. Reapare în circuitul editorial în deceniul următor cu volumul *Elegiile după Rilke* (1993), semnat, de această dată, cu pseudonimul care îl consacră în literatura contemporană. În anii următori, adept inspirat al polivalenţei creatoare, Gellu Dorian îşi demonstrează înzestrarea în dramaturgie, eseistică şi, mai cu seamă, în proză. Antologiile de autor *Eranos* (2003) şi *Cartea tăcută* (2004) încheie convenţional ciclul de creaţie exclusiv poetică. Mai sunt de remarcat volumele *Cartea singurătăţilor* din 2012 şi *Şaizeci de pahare la o masă* din 2013, din anii în care autorul înclină balanţa creaţiei către roman.

În discursul liric al lui Gellu Dorian determinant este, prin prisma originalităţii, principiul poetic al confruntării inegale dintre visul creator şi realul ostil al alienării, cum enunţă în *Stăpânirea de sine*.

În placheta recentă, *La locul meu* (Ed. Rocart, Băbana, 2022), poetul reuneşte poemele publicate în reviste în aceşti ani; unul dintre ele fiind chiar datat: *Triptic 2019*. Proiectată cu simţul unităţii tematice, culegerea este alcătuită din trei secvenţe omogene, deşi fără titluri. Fiecare capitol are, totuşi, configuraţie semnificativă aparte, sugerată prin poemele introductive: *Abis*, *Literatura* şi *RMN*. În prima parte, mai amplă, pregnantă este raportarea fiinţei efemere la dimensiunea cosmică prin prisma singurătăţii („În fiecare secundă, în fiecare zi când/ sunt singur, şi vreau să fiu singur,/ privesc o pată cenuşie pe un cer ascuns în ochii mei ") şi a înstrăinării („Ştiu, sunt tot mai tăcut şi nu mai vorbeşte nimeni/ atât de clar până mai ieri/.../Numai aici în cer e linişte/ şi nu e nimeni"). Fiinţa poetică căutându-şi poziţia ideală în universul uman – cum precizează în poemul titular – resimte intens „izgonirea din lume" ca dramă a regresului organic pe calea vieţii spre moarte („Mergem înainte,/ dar înainte e capătul şi la capăt nu ne mai aşteaptă nimeni,/ atunci să ne întoarcem,/ oricum am merge, tot înainte spre înapoi mergem"), dar şi a scindării trup/suflet sub spectrul pierderii credinţei: „...ci trupul tău care se trage pe sine/ ca piatra rostogolindu-l pe Sisif/ de când se numea Adam şi acum Gellu,/ erodând privirea lui Dumnezeu, ca pe un fir de teleferic/ roţile uzate ale unui mecanism/ inventat de o iluzie izgonită din rai/ pentru o vagă fericire în iad". Viziunea poetică este impregnată de tragism, implicit în poemele de dragoste ideală sau ratată: *Ea este chiar dragostea*, *O elegie*, *Dispariţie inevitabilă* sau *Iubirea*, definită în poemul omonim: „O minciună/ care a îngropat mii de bărbaţi în cimitirele lumii/ peste care flutură un steag sfâşiat/ în paginile cărţilor încă vii.

În partea a II-a, registrul pesimist al confesiunii lirice este pigmentat cu enunţuri meta-poetice, începând cu *Literatura* din poemul introductiv: „fiecare pagină e o ţară în care emigrezi, străinii/ se uită în ochii tăi ca literele/ în sângele cuvintelor, ca măduva cuvintelor/ în coloana vertebrală a propoziţiilor,/ ca arborele nesfârşit de nervi/ în frazele ce ţin creierul unui roman/ ca structura de rezistenţă a unui zgârie-nori/ din capătul căruia poţi privi direct în ochii lui Dumnezeu". Ilustrativ este poemul cu inflexiuni ironice de satiră *Poezia de azi*: „Poezia nu se mai scrie,/ Poezia nu se mai scrie pe sine,/ Poezia nu se mai scrie pe sine din sine/.../ Poezia nu mai are poet/ Poezia este orfană/ Poezia nu se mai scrie/ Şi deci dacă nu se mai scrie, nici nu se mai citeşte/ Şi aşa cum iese în noua ei haină virtuală/ Ea se urlă/ se sacadează/ se rapereşte...". Prin referinţă cosmică, condiţia poetului este receptată din perspectivă morală („cerul înstelat deasupra/ legea morală în mine"), nutrind credinţa „izbăvirii prin poezie", dincolo de păcatul originar. Cu timbru personal, marcat de inflexiuni ludice, raportarea la transcendent se realizează prin umanizarea intervenţiei divine în geneza şi evoluţia universului profan: „Dumnezeu privea liniştit de la umbra mărului/ din care şarpele îl ispitea cu o lungă/ plecare în lume,/ din coasta lui înfloreau alte câmpii, creşteau alte dealuri,/ era în a şaptea zi şi se odihnea liniştit/ în chiar trupul lui ostenit,// prima zi după primele şapte a fost la fel,/ celelalte s-au repetat întocmai,/ pe pământ se învârteau în capetele primilor oameni/ primii dumnezei /.../dar de fiecare dată s-a întâmplat la fel,/ pentru că totul a devenit o copie a primei întâmplări/ din care omul n-a mai putut evada niciodată,/ marea lui închisoarea începea atunci".

Poemele din partea finală a volumului sunt timbrate de perspectiva ludic-ironică asupra universului maladiv. Începând cu pandemia concretă din ultimii ani, receptată în împrejurări comice: „iar sub măşti cerul gurii tale tună şi fulgeră:/ eu nu mai ies azi din casă/ covid e-napoi şi-nainte,/ stai la doi metri distanţă, iubito,/ şi trage-i fotoliul spre uşă,/ a prins rugină şi clanţa,/ în baie ne vom face vacanţa". Până la boala universală care conduce iremediabil spre dispariţie, percepută sub semnul absurdului existenţial în viziune ironică: „Peste tot e un spital populat cu oameni sănătoşi/ cei bolnavi stau în paturile lor/ şi nu întreabă nimic,/ cei sănătoşi sunt speriaţi că nu vor avea unde pune capul/ în caz că somnul le va înmuia oasele/.../ până când va veni cineva şi ne va spune/ de azi înainte nu mai moare nimeni,/ toţi vom înverzi ca frunza cartofului/plină de gândaci rotofei şi în zeghe/ până la toamnă când vom culege/ iarăşi strugurii, vom zdrobi,/ vom fi fericiţi,// şi astfel ieşim din spital şi intrăm în spital,/ casă nu mai avem,/ doar izolatoarele din care iese fum alb/ şi se aud voci:// avem viaţă, gata, avem viaţă,/ putem muri fericiţi!"

Fără să evite cu totul tendinţa (auto)biografică cultivată de poeţii optzecişti, Gellu Dorian apare mai discret confesiv în actualul grupaj. Amintirile sunt îndeobşte filtrate prin trăirile interioare din prezent care generează starea poetică: „când va să fie/ moştenirea mea din America va străbate prin cabluri oceanul,/ ori prin satelit,/ în timp ce privesc luna din balconul casei de la Coşula,/ de unde se vede cerul de dincolo de cer,/ se văd florile din curtea ca un cer coborât pe pământ,/ Dumnezeu le miroase/ şi-mi umple borcanul cu miere,/ cu faţa ascunsă după o plasă de nori pe care o dau la o parte". El refuză confesiunea directă, transferând datele memoriei într-un gen de jurnal intim aproape impersonal. Astfel reuşeşte să-şi atenueze cu luciditate nostalgia şi, în genere, sentimentalismul elegiac generat de ţinutul părintesc, unde a fost înregistrat, probabil, la naştere cu numele real neaoş, Gheorghe Borfotină. Ilustrativ este poemul anti-elegiac cu sens cognitiv *O mică elegie de la Coşula*: „Nu mai aştept pe nimeni, cine va veni/ îl va găsi în locul meu pe celălalt,/ o fereastră deschisă prin care intră şi iese vântul/ fără să fie întrebat, cine va veni/ va aştepta acelaşi lucru, vântul/ îi va închide ferestrele, masa la care nu va sta/ va fi plină de păsări,/ iar cerul va fi pentru ultima oară/ împăturit şi aşezat plin de cute/ în dulapul în care va dormi liniştit până când/ Dumnezeu îl va aşterne din nou pe lume." Din recuzita postmoderniştilor este asimilată, totuşi, tehnica poetică a intertextualităţii, în câteva poeme. În stil personal, se distinge poemul fondat printr-o sugestivă parafrază eminesciană: „I-am spus unui june, care mi-a atras atenţia că îmbătrânesc,/ că eu nu îmbătrânesc, ci doar înaintez în vârstă,/ veşnic tânăr/ înfăşurat în manta-mi, ochii/ privindu-l cu îndurare, până când va încerca şi el/ să priceapă că unii sunt bătrâni de cum s-au născut,/ înveninaţi privind din steaua singurătăţii spre lume,// nici de acolo,/ nici de aici nu poţi şti cine este cel care rămâne în tine/ aşa cum ţi-e gândul". (*În cursul firesc al firii*)

În discursul liric al lui Gellu Dorian determinant este, prin prisma originalităţii, principiul poetic al confruntării inegale dintre visul creator şi realul ostil al alienării, cum enunţă în *Stăpânirea de sine*: „Doar în vis sunt sigur că exist cu adevărat,/ de cum mă trezesc nu-mi mai aparţin, alte/ fiinţe fug prin mine şi din mine,// viaţa e un surogat din care nu mai vreau să gust,/ micul dejun nu mai e cel din care gustam/ şi ziua era cu adevărat viaţa mea". Poetul devine negativist şi polemic, cu accente satirico-sarcastice, în faţa faptului cotidian absurd care susţine prioritatea realităţii crude în raport cu imaginarul artistic: „pot ieşi din imaginaţie/ dar nu şi din realitate,/ aşa cum dacă fug din lume,/ în ce lume fug,/ îmi pot imagina realitatea,/ aşa cum realitatea poate fi imaginaţia mea/ despre imaginaţie,/ tot ce-am trăit până acum a fost imaginaţia/ din care am alungat realitatea/ ca pe ceva inutil/de care toată lumea se agaţă/ şi crede că acolo e locul ei, iar/ când dispare/ dispare definitiv". În fond, pentru autorul grupajului *La locul meu* creaţia poetică constituie oglinda trăirilor autentice, din punctul de convergenţă al realului cu imaginarul nutrit din viaţa lăuntrică.

Biblioraftul cronicarului

Gabriel Chifu, *Marea carte a uitării / Cronica, de autor întocmită, a unor întâmplări aproape reale petrecute într-un oraş aproape imaginar*, roman, Colecţia „Serie de autor", Ed. Cartea Românească, Bucureşti, 2022;

Olimpiu Nuşfelean, *Om în mers*, *eseuri*, Ed. Limes, Floreşti – Cluj, 2022;

Traian Ştef, *Opera poetică*, antologie, prefaţă de Al. Cistelecan, Ed. Rocart, Băbana, 2022;

Rodica Braga, *azi-noapte, pământul a ţipat la mine, ultimele poeme*, Ed. Limes, Floreşti – Cluj, 2022;

Ecaterina Petrescu Botoncea, *Dincolo de dimineţi*, roman, Ed. Limes, Floreşti – Cluj, 2022;

Maria Pal, *Deschizi colivii*, poeme în proză, Ed. Napoca Star, Cluj-Napoca, 2022; idem, *Te visează bufniţa*, Ed. Napoca Star, Cluj-Napoca, 2021;

Radu Ciobanu, *Crepuscul*, *roman*, ediţia a treia, Cuvânt însoţitor de Mircea Petean, Ed. Limes, Floreşti – Cluj, 2022;

George Ioan Canache, *Şah-mat, Mică antologie de proză scurtă*, Ed. Bibliotheca, Târgovişte, 2022.

studii

Octavian Soviany

Istoria literaturii

Despre *Istoria ieroglifică*

Deschizător de drum în nenumărate privințe, Dimitrie Cantemir este și autorul primului roman alegoric românesc, ***Istoria ieroglifică***. Cartea a fost elaborată la Constantinopol în perioada 1703 - 1705 și publicată pentru prima dată abia în 1883, astfel încât influența ei asupra literaturii de mai târziu a fost practic inexistentă. Trebuie precizat de la bun început că *Istoria* lui Cantemir este una dintre cele mai ciudate cărți românești, scrisă într-o limbă artificioasă și greu accesibilă, astfel încât extrem de puțini s-au încumetat și se încumetă s-o parcurgă de la început la sfârșit.

La prima vedere ea (ca și alte opere literare reprezentative pentru baroc) lasă impresia unei „monstruozități stilistice", iar primii ei exegeți au privit-o contrariați, aprecierile lor fiind mai curând negative. Chiar și în tratatul academic de istorie a literaturii române (1964) se preciza: *„Vrând (...) să creeze un nou stil literar pentru limba română, Cantemir nu nimerește întotdeauna o proză ritmată, ci cade în păcatul formulării unor lungi fraze lipsite de o formă arhitectonică, un fel de retorică neconsistentă și greu de înțeles, care purcede de la stilul Renașterii târzii, al barocului iezuit. (...) Stilul și lexicul lui Cantemir, cu împrumuturi din limbile clasice, este socotit de dânsul ca o nevoie cerută de subiectul literar-filosofic și el se teme, nu fără temei, că poate aduce întunecare. Acesta este motivul pentru care* ***Istoria ieroglifică****, deși o carte cu multe frumuseți, nu este totuși în întregime o carte frumoasă*".

Abia după ce, în anii 70 ai secolului trecut, termenul de baroc, reabilitat de critica de artă, europeană, odată cu scrierile lui Wolfflin, Eugenio D'Ors etc., pătrunde în conștiința criticilor din România, cartea lui Cantemir, apreciată anterior de G. Călinescu sau Perpessicius, începe să fie judecată în adevăratele ei dimensiuni, în exegeze semnate de Manuela Tănăsescu, Doina Curticăpeanu, Dan Horia Mazilu sau Edgar Papu.

Încadrarea *Istoriei ieroglifice* într-o anumită specie literară a stârnit la rândul ei numeroase discuții. Opera lui Cantemir pornește de la un episod autobiografic: luptele de culise care se dădeau pentru ocuparea tronului Moldovei între susținătorii lui Antioh Cantemir și cei ai lui Mihai Racoviță, candidatul susținut de intrigile și pungile cu bani ale lui Constantin Brâncoveanu, lupte în care autorul a fost personal implicat.

Cantemir travestește însă acest conflict politic într-o istorie animalieră, în care Moldova devine țara patrupedelor, Muntenia - cea a păsărilor, Imperiul Otoman - împărăția peștilor, iar personajele istorice reale capătă măști zoomorfe (identitatea lor reală fiind dezvăluită într-o „scară" așezată la sfârșitul lucrării): Brâncoveanu e Corbul, Antioh Cantemir - Filul (elefantul), Mihai Racoviță - Struțocămila etc., în timp ce autorul va purta masca Inorogului.

Primii comentatori s-au interesat mai ales de substratul politic și istoric al operei, calificând-o drept scriere autobiografică, „memorii secrete" sau pamflet politic. G. Călinescu a fost primul care a subliniat că *Istoria* lui Cantemir trebuie privită din perspectiva „gratuită" a esteticului și ca operă de ficțiune. El a arătat că *„toți cei care au răsfoit* ***Istoria ieroglifică*** *s-au interesat numai de substratul istoric, luând în serios ca document fiece punct. Totuși, chiar fără cifru, punctul de plecare e bătător la ochi și oricine vede că (...) romancierul s-a complăcut în ficțiune*", iar *„cititorul se poate cufunda în basm fără temerea de a ignora cine știe ce arcane, mai ales că elementul fantastic și mascarada depășesc mult cadrul inițial*".

Mulți dintre comentatorii de mai târziu au adoptat punctul de vedere al lui Călinescu. Perpessicius conchidea: *„Negreșit: roman social, memorii și roman de aventuri - Istoria ieroglifică este toate acestea la un loc, cu precizarea numai că modul în care toate acestea se realizează e unul perpetuu alegoric."* (***Mențiuni de istorie literară și folclor***).

Din punctul de vedere al lui Al. Piru, cartea lui Cantemir este un „roman alegoric", în timp ce Nicolae Manolescu (având meritul de a integra Istoria într-o anumită filiație literară) o consideră *„cea dintâi operă literară românească (în sensul modern) (...) una alexandrină, care prelucrează în chipul cel mai savant-artificial modelul romanțurilor populare medievale, cu tot arsenalul. Este primul romanț cult*". (***Istoria critică a literaturii române***)

Nu se poate trece, desigur, peste informația istorică din scrierea lui Cantemir. Așa cum aprecia P. P. Panaitescu, ea *„este o carte în gustul artei barocului, cu umflarea ornamentelor care acoperă și ascund linia arhitectonică a subiectului (...) dar în spatele acestei luxuriante ornamentații se pot găsi o mulțime de fapte istorice și de idei politico-sociale și filosofice de mare preț.*" (***Dimitrie Cantemir. Viața și opera***)

Din filele ei se poate desprinde o filosofie negativistă a istoriei, cu care suntem familiarizați din scrierile cronicărești, dar ea nu mai stă sub semnul tragicului, ca la Miron Costin, ci al comicului grotesc, de unde aspectul său de comedie politică. Majoritatea personajelor sunt dominate de „spiritul lumii", cu care Cantemir intrase în polemică în *Divanul*, în timp ce lumea, la rândul ei, este stăpânită de Zeița Lăcomiei. Tronurile se obțin prin manevre oculte, corupția, cupiditatea, ipocrizia, minciuna sunt la ele acasă, măștile animale întruchipează diformități ale naturii umane. Ființă hibridă, nici pasăre, nici patruped, Struțocămila este o emblemă monstruoasă a stupidității, manevrate cu abilitate de maleficul Corb: *„Căci la Cămilă, în loc de peri și de floci, cu pene roșii o îmbrăcasă, lângă carile aripi negre ca de Corb alăturasă, la grumadzii Cămilei cel cohăiat, capul boului cel buărat prepusese. Coada păunului cea rotată, nu despre sapă, după obiceiul a tuturor dobitoacelor, ce în loc de cercel, alăturea de capu, în sus o rădicase și, de cornul cel drept lipind-o o legase (că unde văpseaua degetele văpsește, acolo la Cămile coarne, aripi și pene odrăslește.*"

O altă caricatură grotescă este cea a Hameleonului, care întruchipează minciuna și prefăcătoria: *„La Hameleon de lungimea limbii ce are lucru de mirat este, pentru a cui fire întâi a povesti puțintel zăbovindu-ne apoi iarăși la cuvântul nostru ne vom întoarce. Această jiganie în părțile calde să naște și mai vârtos cei mari la Barbaria, dară mai mici și Zmir, în Asia, să află. Chipul decât altor jiganii mai mult broaștei se asamănă, numai capul spinticătura gurii peștelui de-i zice lacherdă să răduce. Grumadzi n-are, gură mult spinticată și până la umere agiunge, căci, ca și peștele, grumadzi n-are, ce capul la un loc cu spinarea la un loc i să ține*".

Această descriere, aparent științifică, sugerează (așa cum de altfel s-a spus) tare morale, iar în asemenea portrete Cantemir se dovedește încă și mai „umoral" decât contemporanii săi, astfel că gustul pentru caricatură, prezent și la Neculce sau Radu Popescu, este împins până la ultimele lui consecințe.

Se poate spune așadar că Dimitrie Cantemir a fost primul autor român care a descoperit pe cont propriu „estetica urâtului", iar Manuela Tănăsescu este de părere că el *„ajunge la acea culme în care pamfletul, prin forță artistică, transformă urâtul în sublim și dejecția în grandoare."* (*Despre* ***Istoria ieroglifică***)

De altfel, în *Istoria* lui Cantemir, totul este lipsit de măsură, împins dincolo de proporțiile sale firești, asianic până la paroxism.

Într-un contrast violent cu această umanitate abjectă, apare autoportretul idealizat al Inorogului, figurare (altă premieră cantemirescă) a geniului aflat în conflict cu o societate ostilă. El reprezintă omul capabil să se ridice deasupra patimilor mundane, e „omul spiritual", care contemplă de sus comedia pasiunilor omenești cu orgoliul unui „inițiat". Iar prilejul este cât se poate de nimerit ca autorul să dea glas propriilor sale dezamăgiri și melancolii, propriilor ranchiune și resentimente în raport cu o societate în care totul se poate cumpăra, meritul nu se bucură de nicio recunoaștere, puterea se dobândește prin mijloace murdare, domină minciuna, înșelăciunea și impostura. Nu este de mirare așadar că în paginile *Istoriei* (în care de altfel epicul este destul de firav) să apară inserțiile lirice, dintre care des citata lamentație a Inorogului căzut în captivitate, de o remarcabilă intensitate elegiacă, mărturisind despre fragilitatea făpturii umane și destinul ei alunecos, temă recurentă în literatura epocii: *„Plecatu-s-au cornul Inorogului, împiedicatu-s-au pașii celui iute, închisu-s-au cărările cele neîmblate, aflatu-s-au locurile cele necălcate, în silțele întinse au căzdut, puterii vrăjmașului s-au vândut. Surcelele i-au uscat, focul i-au ațâțat, temeliile de la pământ la nuări i-au aruncat, nepriietin de cap corbul gonași neosteniți, dulăii, iscoadă neadormită, Hameleonul, și toți în toată viața îl pândesc. De traiul, de viața și de ființa lui ce nădejde au rămas? Niciuna. Toate puterile i s-au curmat, toți prietenii l-au lăsat, în lănțuje nedezlegate l-au legat, toată greutatea nepiietinului în opreala Inorogului au stătut.*"

Cu toate acestea, cartea lui Cantemir nu-și propune să fie nici o confesiune, nici o „răfuială" cu contemporanii. Mijloacele pe care întrebuințează scriitorul sunt cele mai improprii din acest punct de vedere. Ce rost ar fi avut să-și travestească frustrările și resentimentele într-o foarte lungă și câteodată prolixă istorie animalieră, care nici măcar nu este „secretă", de vreme ce adevărata identitate a personajelor este divulgată în „cheia" de la sfârșit? Chiar dacă nu este exclus ca primul impuls care l-a determinat să scrie *Istoria* să fi venit din această direcție, „vendetta" ia foarte repede aspectul jocului estetic care nu mai vizează decât performanța artistică. E punctul de vedere susținut de câțiva dintre comentatorii cei mai avizați ai *Istoriei* și formulat tranșant de Manuela Tănăsescu.

De altfel, în *Istoria lui Cantemir*, totul este lipsit de măsură, împins dincolo de proporțiile sale firești, asianic până la paroxism.

Departe de fi o operă ancorată în real, cartea lui Cantemir, este un uriaș artefact, o butaforie, care are lipsa de consistență a aparenței și ilustrează gustul pentru aparență, iluzie și auto-iluzie, înșelăciune și auto-înșelăciune specific barocului. Ea - spune Manuela Tănăsescu - înfățișează *„o mare convenție, o falsitate generală, care duce până la crearea unei lumi fictive*" și (aș adăugă eu) născute - pe linie balcanic-caragialescă - din „fandacsie".

O altă opinie este aceea al lui Bogdan Crețu (*Inorogul la Porțile Orientului).* El contestă finalitatea pur estetică a *Istoriei*, plecând de la argumentul (de neignorat) că din perspectiva lui Cantemir literatura reprezenta o formă de cunoaștere, cunoaștere transmisă aici prin intermediul simbolurilor. Scriitorul ar porni de la tradiția bestiarelor medievale, iar măștile sale animaliere trebuie privite plecându-se de la semnificațiile morale care le sunt atribuite în aceste scrieri, ele devenind personajele unei povești despre o lume degradată nu doar moral, ci și ontologic, căci *„nu mai respectă armonia universului conceput ca desen al lui Dumnezeu*". Și, ducând până la ultimele sale consecințe ideea lui Bogdan Crețu, am putea afirma că *Istoria* însăși, cu asianismul său extrem, cu excesul său de ornament și frazele sale alambicate și artificioase, aflate la limita lizibilității, se abate de la acest „desen", fiind o imagine a lumii „dizarmonice" din care lipsește măsura și în care totul e excesiv. Interpretarea criticului ieșean lasă să se întrevadă astfel (și e unul din meritele sale incontestabile) o anumită filiație internă a acestei scrieri cantemirești, care ar continua preocupările de ordin moral și metafizic din *Divanul* și *Metafizica*, dar lasă în umbră ideea de performanță artistică, care, după Bogdan Crețu, joacă aici un rol secundar.

În ce mă privește, consider că *Istoria* se cuvine privită în contextul literaturii din timpul „micii Renașteri' în care se manifestă, așa cum am văzut, zorii unei conștiințe estetice. Nu se poate nega legătura cărții lui Cantemir cu tradiția bestiarelor medievale, dar această relație trimite spre „trecutul" literaturii, spre cultura Evului Mediu de care, în epoca amintită, literatura română încerca să se desprindă cu timiditate. Or, dintr-o asemenea perspectivă (să spunem dialectică) mai importantă mi se pare „noutatea" *Istoriei ieroglifice*, care constă tocmai în ideea de performanță artistică, pe care Cantemir, mai „dezinhibat" decât contemporanii săi, vrea s-o împingă către excepțional. În această ordine de

(continuare în p. 7)

studii

Sorin Lavric

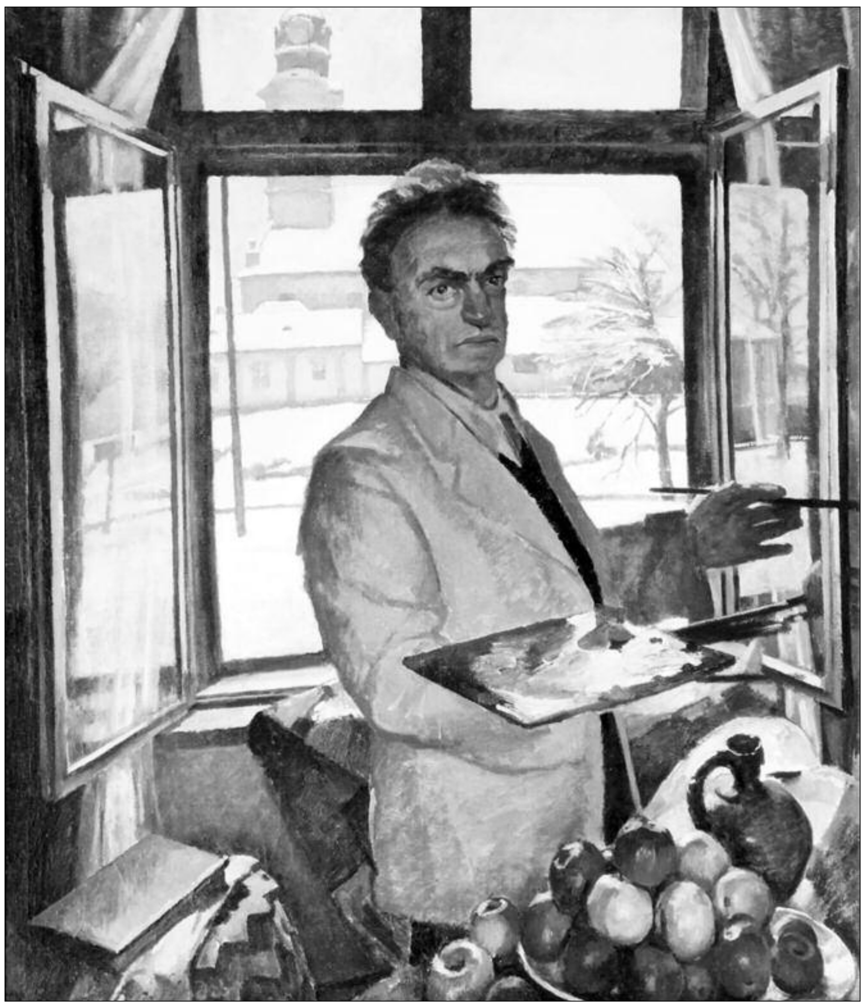

Cronica ideilor

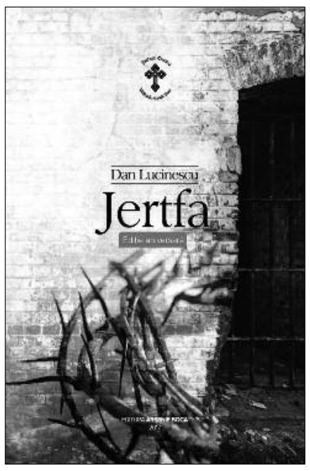
Sacrificiul

DAN LUCINESCU, ***Jertfa,*** ediţia a IV-a, Editura *Arsenie Boca,* Bucureşti, 2017, 334 pag.

E o regulă draconică aceea că valoarea unei vieţi se dezvăluie după ce decorul i-a fost distrus. Prin decor înţeleg cadrul de împodobire cu aparenţe plăcute, acea butaforie comodă din a cărei voluptate fiecare ne facem un ţel subînţeles. Un scaun, o canapea, o cadă de baie sau o masă pe care să-ţi sprijini coatele sunt tot atîtea fleacuri alinătoare din a căror îmbinare se iveşte putinţa de a învinge plictisul unei zile fade. Din cinci obiecte anodine poţi scoate o ambianţă de atmosfera căreia îţi atîrnă tihna minţii, şi e îndeajuns ca măruntele acareturi

să dispară ca de armonia în care îţi bălteşti sufletul să se aleagă praful. Şi atunci, în locul rutinei pe temei de repere casnice apare disperarea izbucnită din pierderea jaloanelor liniştitoare.

E cazul tipic al deţinuţilor politici, cărora condiţiile de exterminare le-au furat efectul mîngîietor al decorului. Să stai 15 ani în celule fără aer, cu ferestrele oblonite spre a împiedica pătrunderea luminii, să-ţi laşi privirea să alunece invariabil pe acelaşi petec de ciment al pereţilor din jur, fără să vezi un copac, un fir de iarbă sau un picior de femeie, să-ţi faci nevoile în tineta de la capul patului şi să simţi cum putoarea se întinde în fiecare milimetru din spaţiul celulei, să nu ai baie, noptieră, oglindă sau spetează de scaun, să uiţi să vorbeşti după ani de izolare şi să pierzi şirul zilelor pînă la a nu mai şti în ce lună, an sau săptămînă eşti, să nu vezi decenii la rînd o carte şi să-ţi ţii gamela pe genunchi pentru că nu ai pe ce s-o sprijini, să-ţi mesteci în somn limba din cauza foamei şi să te miri dimineaţa că ai gura plină de sînge – toate aceste „podoabe" carcerale definesc pierderea acelui decor fără de care şansa de a rămîne întreg la minte e minimă.

Singurul mod prin care un deţinut poate îndura pierderea decorului este să uite că l-a avut vreodată, convingîndu-se că între cel care a fost înainte de arestare şi cel care stă în carceră nu e nici o legătură: doi inşi cu totul diferiţi între care nici o continuitate de destin nu poate fi întrezărită. E cazul lui Dan Lucinescu, născut la 21 mai 1927 la Botoşani, mirabilă figură a închisorilor din România. Tînărul a intrat în puşcărie la 21 de ani şi a ieşit la 36, hidos ca un strigoi şi slab ca un sfarog, dar cu mintea scăldată într-o lumină a bucuriei cum numai la sfinţi, nebuni sau drogaţi poţi întîlni.

Secretul supravieţuirii lui Dan Lucinescu a stat într-o mutaţie a minţii pe care o numesc „decuplare de lume şi înşurubare în cloacă", lumea fiind viaţa de dinainte de închisoare, iar cloaca fiind climatul sordid al celor 15 ani de recluziune. Lucinescu şi-a spus de la bun început că, pentru a rezista, trebuie s-o rupă definitiv cu trecutul, să-şi ucidă identitatea civilă şi să renască în pielea unui ins pentru care universul se mărginea la patru pereţi, o tinetă, un pat fără saltea şi o gamelă. Intuia că, dacă nu ar fi acceptat integral nenorocirea, apucîndu-se din contră să-şi facă sînge rău, posibilitea de a înnebuni era uriaşă. Dar, intrînd în zeghea unui deţinut perfect, fără memorie, fără dorinţe şi fără vreun proiect privind viitorul, timpul se oprea din curgere, lăsînd loc unei clipe impersonale, a cărei dîră se dilata la nesfîrşit. Înlăuntrul acelei clipe mintea îi plutea într-o beatitudine pe care, raţional vorbind, nu o poţi pune decît pe seama scrîntelii. Numai că deţinutul nu era nici smintit, nici drogat şi nici prost.

Bucuria cu care şi-a petrecut detenţia e cu atît mai mirabilă cu cît insul nu avea stofă mistică, aplecarea de a se ruga neintrîndu-i în obişnuinţă. În loc de rugăciuni, rumega exerciţii de matematică, pe care le depăna la nesfîrşit în cap, pentru ca, atunci cînd a făcut rost de un ciob de sticlă, să-l acopere cu o peliculă de săpun, să răzuiască praf deasupra şi să-l folosească ca pe tablă minusculă. Pe ea îşi scria, cu ajutorul unei aşchii de os, problemele de perspicacitate. Numai că luxul tablei nu a durat mult. Gardienii i-au confiscat-o şi, drept pedeapsă, l-au trimis la carceră, unde a stat o săptămînă într-o cuşcă de ciment pînă într-atît de strîmtă încît nu se putea întinde pe jos. Pe un ins oarecare, umezeala, frigul şi foamea l-ar fi adus într-o stare de descompunere jalnică, numai că la Lucinescu carcera a culminat cu cea mai fericită perioadă din viaţă, pînă într-atît de fericită că citindu-i mărturia îţi vine să te freci la ochi: „Totul în jurul lui deveni binecuvîntat. În tăcerea similară morţii se simţi cuprins de o imensă lumină interioară, cu o stare de bucurie atît de pronunţată, încît îi veni să cadă în genunchi în apa băltită de pe podea şi să mulţumească marelui har divin pentru tot ceea ce i se oferea. Niciodată în existenţa lui nu simţise o stare de beatitudine ca în acele momente, cînd îşi simţea ochii umezi de lacrimi. Despre acea trăire unică, ani în şir după ieşirea din detenţie, Pep făcu eforturi de a reconstitui temporal secvenţele vieţii duse timp de şapte zile în întuneric total, în frig şi apă, fără mîncare şi în imposibilitate de a se odihni. Fenomenul la care participase era unic şi nu la îndemîna unei logici telurice [...] Ceea ce a reţinut Pep din acea perioadă cu destulă precizie fu lipsa totală de funcţionare a memoriei. El nu a putut verifica prin posibilităţi proprii cît a stat în acel mormînt, o săptămînă, un an, un secol." (p. 306)

Cine poate judeca, cu puterea raţiunii, pleaşca numinoasă a unei asemenea mărturii? Cine are îndrăzneală de a se pronunţa, cu autoritate lucidă, asupra destăinurii din carceră? Volumul *Jertfa* e plin de confidenţe în marginea unor trăiri asupra cărora psihologii nu pot decît să tacă.

Dincolo de acceptarea necondiţionată a nenorocirii, a doua mutaţie din mintea lui Lucinescu a stat în întîmpinarea fiecărei şedinţe de tortură cu speranţa că în sfîrşit va fi omorît. Unui om care murise pentru lumea din afară, o a doua moarte prin schilodire în bătăi nu-i putea fi decît o eliberare binevenită, iar Lucinescu intra în camera de tortură vesel ca un spiriduş, privindu-i cu dragoste pe călăi. Numai că aceluia care îşi doreşte moartea Dumnezeu îi face în ciudă, cruţîndu-i viaţa.

Un asemenea episod s-a petrecut la Piteşti, în camera 4 Spital, cînd Eugen Ţurcanu a pus doi subalterni să-l bată cu parii pe Lucinescu, care, în timpul căsăpirii, a stat în picioare. Cei doi, aşezaţi în stînga şi dreapta, au început să-l lovească ca la forjă, prin alternanţă, în trunchi, în coaste şi braţe. Rezultatul pare desprins dintr-o nuvelă fantastică: „Orice activitate în restul camerei încetă, fiecare privind desfăşurarea acelui spectacol unic pentru ei, în care doi indivizi loveau cu parii din răsputeri, ajungînd leoarcă de transpiraţie, iar cel agresat rămînînd impasibil, fără să scoată nici cel mai mic zgomot, iar pe figura lui, în loc de masca groazei şi a suferinţei, să iradieze o mare seninătate şi desprinderea totală de tot ce se petrecea în jurul lui. Din cînd în cînd, torţionarii, leoarcă de transpiraţie, se uitau ţintă la Pep, neputînd pricepe nimic din ce se întîmplă. La un moment dat, descumpăniţi, uitîndu-se unul la altul, aruncară ciomegele şi-i întoarseră spatele lui Pep, care-i privea mirat, cu compasiune, pentru toată contorsionarea de pe chipurile lor. Fu un moment de real dezechilibru pentru toată echipa de asasini din cameră." (p. 191) Îi rog pe omniscienţii cunoscători ai fiziologiei umane să-mi explice, în chip logic şi coerent, misterul acestui episod.

Din astfel de peripeţii cu totul descreierate e alcătuit volumul *Jertfa*. Lucinescu îşi scrie memoriile la persoana a treia, dintr-un scrupul de modestie cu totul neavenit. Pesemne că dorinţa de a fi cît mai detaşat i-a inspirat acest nesuferit procedeu de a vorbi despre sine făcînd uz de personajul „Pep Leonte". Dar, faţă de atrocitatea amănuntelor din carte, viciul de procedură retorică e minor.

Concluzia e înfiorătoare: cine nu vrea să înnebunească după ce decorul vieţii i-a fost luat, are două soluţii: să accepte fără rezerve infernul, adaptîndu-se la aerul mefitic, sau să întîmpine cu bucurie tortura, pentru a scăpa de chin cu picioarele înainte. Autorul a recurs la ambele şi a scăpat. Astăzi, Dan Lucinescu nu mai e printre noi. Este înmormîntat la cimitirul Bellu, în rondul membrilor Uniunii Scriitorilor. O figură tragică, în privinţa căreia gîndurile ţi se opresc în loc.

Daniel Cristea-Enache

Eminescu și poezia de azi*

Observăm două tipuri de alunecare în extremă și două restanțe ale spiritului critic în raportarea, „de vreo două ori pe an”, la Eminescu.

Prima este larg răspândită, aproape încetățenită și ține de muzeificarea și mumificarea lui Eminescu. Poetul este scos cu totul din epoca sa și din propriile determinări biografice, pentru a fi urcat pe un soclu și idolatrizat. Iar idolatria merge, nu rareori, împreună cu „expunerea” unei conspirații universale, iudeo-masonice, care l-ar fi fărâmat pe Eminescu al nostru și în care agentul răului este Maiorescu. Asemenea basme, de *rromâni* verzi neduși la școală la timpul cuvenit, sunt corolarul anecdotic și el însuși în curs de mitologizare al unei viziuni de muzeificare ce ar putea fi rezumată astfel. Pentru mumificatorii lui Eminescu, important nu este ce a făcut Eminescu, ce a scris el, ce a gândit; ci, anume, *ce pot face* ei din marele poet, cum îl pot folosi, în ce direcție îl pot utiliza. Eminescu este instrumentalizat și pierdut în ritualul unei adorații, de fapt, auto-centrate. Împreună, poetul utilizat și utilizatorul ritualic vor străbate veacurile, împotriva și în pofida conspirației universale.

Cealaltă alunecare, justificată inițial prin prima, ține de actualizarea ironică și de raportarea iconoclastă la poetul muzeificat. În punctul de plecare, iconoclastia e mai justificată și mai inteligentă decât idolatria, însă traiectoria ei variază după un contur individual. Dacă idolatria este colectivă, iconoclastia e pe cont propriu; un trib de iconoclaști ar fi *contradictio in adjecto*. Iată motivul pentru care demitizarea imaginii Poetului Național nu poate fi evaluată categorial, ci în funcție de contribuțiile, extrem de diferite, din aria ei. Voi diferenția, deci, între o demitizare sclipitoare, argumentativă și relativistă, de tipul celei făcute de tânărul Eugen Ionescu în *Nu*, cu demontarea poeziei argheziene, și o demitizare vulgarizatoare, non-argumentativă și cu absolutizarea propriilor judecăți. Se observă că despre Eminescu demitizatorul amator poate spune orice și oricum; în schimb, ironiile pe marginea contribuției sale îl fac să devină palid și să se „apere” cu nervozitate. Poetul astfel demitizat îl împovărează pe demitizatorul improvizat, care pare că nu se mai poate descătușa și desprinde.

Dacă introducem în ecuație spiritul critic, importanța unui scriitor poate fi cuantificată după o serie de elemente, între care receptarea și intrarea în conștiința publică sunt printre cele mai importante. La fel de importantă este însă, pentru mine, raportarea artistică a altor scriitori la o operă care i-a precedat. Ea este diferită de exercițiul critic și chiar de actul cultural și educațional prin care îl frecventăm pe Eminescu. Un poet român contemporan care simte nevoia să se raporteze, în poezia lui, la versuri eminesciene nu o face din obligație școlară, nici dintr-un demers larg-cultural. O face din *interiorul* artei proprii și prin prisma unei gândiri producătoare și a unei viziuni poetice diferite de ale lui Eminescu.

Altfel spus, fără a fi un epigon, fără a eminescianiza în felul lui Vlahuță, un poet român contemporan resimte ca imperioasă introducerea lui Eminescu în propria lirică; iar această revizitare creatoare și creativă a operei lui Eminescu spune mai mult despre ponderea poeziei revizitate decât omagiile calpe și epigonismul. Cu cât un poet de azi este mai diferit de Eminescu, cu atât întâlnirea dintre poeticile și formulele discursive ale celor doi (clasicul și contemporanul) este mai frumoasă și mai în profunzime. Și cu cât acest tip de întâlnire se repetă, de la un poet de azi la altul, cu atât importanța nu *istorică*, ci de *actualitate* a poeziei eminesciene se degajă. Nu mă refer la o actualitate de tematică ori la una de problematică, ci la una de conștiință poetică, de limbaj artistic, de structură lirică.

Nu altceva făcea Eminescu în niște versuri de tinerețe, mai naive, dar atât de definitorii pentru gândirea sa asupra poeziei. Două strofe din *Epigonii* o expun: „Iară noi? noi, epigonii?... Simțiri reci, harfe zdrobite,/ Mici de zile, mari de patimi, inimi bătrâne, urâte,/ Măști râzânde, puse bine pe-un caracter inimic;/ Dumnezeul nostru: umbră, patria noastră: o frază;/ În noi totul e spoială, totu-i lustru fără bază;/ Voi credeați în scrisul vostru, *noi nu credem în nimic!*// Și de-aceea spusa voastră era sântă și frumoasă,/ Căci de minți era gândită, căci din inimi era scoasă,/ Inimi mari, tinere încă, deși voi sunteți bătrâni./ S-a întors mașina lumii, cu voi *viitorul* trece;/ *Noi* suntem iarăși *trecutul*, fără inimi, trist și rece;/ Noi în noi n-avem nimica, totu-i calp, totu-i străin!”.

Dacă Eminescu se raporta la predecesori mai modești sublicitându-se voit ca reprezentant al epigonilor, Ion Mureșan face meta-metapoezie și intertext de gradul doi în *Din vorbă în vorbă*. Poemul, din *cartea Alcool*, pune în scenă nu doar personajele lui Mureșan, ci și... modulații eminesciene din *Epigonii*. „Spoiala” ce le repugna lui Eminescu și Maiorescu, lustrul „fără bază”, calpul atitudinii emfatice sunt convertite de Mureșan, într-un prozaism voit și pitoresc al înscenării, într-o ștergere completă a conturului celui care privește, cântărește și judecă. Epigonii lui Mureșan sunt atât de admirativi, încât ei nici nu mai apar ca element uman de contrast. Epigonii suntem *noi* și atât — e suficient. *Ei* trebuie văzuți: „Noi, cei care i-am cunoscut, noi ce le datorăm?/ Noi, cei care i-am cunoscut, le datorăm o lacrimă amară./ Căci zi de zi au intrat în cârciuma noastră:/ «Un aperitiv ‘Tismana’», zicea el, iar ea, imediat apoi/ (suflând peste lentilele groase, ochelari de miop, și ștergându-le cu poala rochiei)/ «și un lichior ‘Primula’, unul mic».../ Băutura roșie lângă băutura verde și picior lângă picior și/ priviri fugare spre pădurea arămie și vorbe, vorbe, vorbe,/ până la ora când ieșeau copiii de la școală.// Dar noi, cei care nu i-am cunoscut, noi ce le datorăm?/ Noi, cei care nu i-am cunoscut, le datorăm o lacrimă amară./ Așa cum plângem auzind din pereți voci dragi explicându-ne viața./ Căci ei au avut răbdare și mult au explicat./ Și fără să spună nimic important, au fost mereu bine înțeleși.”.

În *Rezervația de îngeri*, Emil Brumaru selectează altceva din aria poeziei eminesciene, și anume lirica erotică. Perechea de o inocentă nerușinare, ferită de gura lumii de către o natură edenică, tolerantă și ocrotitoare, apare la Brumaru într-o traversare echivalentă cu totala eliberare. Erotica nu mai e însă romantică și nu mai înseamnă topirea corporalității într-un continuum sufletesc. Dimpotrivă, corporalitatea e esențială, în acord cu poetica lui Brumaru, astfel că fragmentele de decor eminescian („păduri cu izvoare”, „vechi văgăuni”) și chiar otrava specifică („dulcea otravă”) nu modifică reprezentarea poetului de azi. *Ne țineam de mână mergeam* arată un Brumaru la nivelul de vârf al artei sale, „negociat” aici simbolic și vizual cu erotica eminesciană: „Ne țineam de mână mergeam/ Prin locuri atât de ciudate/ Tu spuneai că e-n rai eu spuneam/ Că raiul e mult mai departe// Acum e doar câmpul și-n zori/ Verzui și subțiri ierburi nalte/ Râzând le certai uneori/ Și blând pân' la sâni să nu-ți salte// Ci numai lin palma-mi primeai/ Să-i mângâie fără sfială/ Mergeam și mergeam tu erai/ Alături de mine și goală// Căci orice veșmânt e-un păcat/ Greoi când iubești și-o rușine/ Și îngeri cu nimbul lor lat/ Tăcuți te-nveleau în lumine// Să fim mai aproape de cer/ Treceam prin păduri cu izvoare/ Prin vechi văgăuni cu mister/ Din tufe rupeai câte-o floare// Sau câte-o ciupercă-n venin/ Umflată și-având pălărie/ De fetru și-apoi cu suspin/ Vroiai să mi-o dărui chiar mie// Căci dulcea otravă-mi plăcea/ S-o iau fiind alături de tine/ Și-atunci oh atunci de abia/ Simțeai că îți este rușine// Și-n grabă un crin îți trăgeai/ Pe trup sau un fluture mare/ Pitindu-ți cu chiu și cu vai/ Prelungile albe picioare// În roua sfărmată în preajmă/ Paingilor pânzele moi/ Furai să te-acoperi cu caznă/ Și iarăși plecam amândoi// De mâini ne țineam și mergeam/ Prin locuri atât de ciudate/ Tu spuneai că-i în rai eu spuneam/ Că raiul e mult mai departe...“.

Raportarea la *Epigonii* a lui Ion Mureșan și la erotica eminesciană a lui Emil Brumaru va fi completată, în „tripticul” ales, de cea a lui Mircea Cărtărescu la integralitatea poeziei lui Eminescu.

Raportarea la *Epigonii* a lui Ion Mureșan și la erotica eminesciană a lui Emil Brumaru va fi completată, în „tripticul” ales, de cea a lui Mircea Cărtărescu la integralitatea poeziei lui Eminescu. Eminescu este prima „statuă” din cele descrise în *Levantul*, primul „dân cei șapte corifei”: „Să deschide-o poartă largă în o gleznă a Fecioarii./ Manoil condus de nimfă străbătură sale varii/ Pân-ajunseră într-una naltă, spartă-n diamant./ E o sângură statuă pe un pedestal gigant./ Zeci și zeci de stânjeni are de la talpe până-n frunte,/ Peplu-i strânge cu o mână creții cutelor mărunte./ Este primul dân cei șapte corifei, și cel mai tiner,/ Cel mai nobil dân amanții muselor și zânei Vineri./ Oh, grăiește-ne, statuă cu ochi negri și cuminți!/ Prinse viață-al poesiei și al nopței dulce prinț”.

Urmează, în acest fragment din *Cântul al șaptelea*, nu mai puțin de unsprezece strofe de parafrază postmodernă a lirismului eminescian. O voi cita pe ultima, pentru a vedea apoi revenirea la trunchiul „epopeic”: „Să zac sub apele pustii,/ Închis pe veci în raclă,/ Vegheat de-o stea ce-o răsări/ Pe boltă, ca o faclă.” După delimitarea printr-un rând alb, revenirea la corpusul *Levantului* se face: „Fabulosul înger tace și devine piatră iarăș. — Să-l lăsăm închis în visu-i pre al codrilor tovarăș”.

Să devii personaj în cartea unui poet de azi: iată ceva ce nu foarte mulți autori români merită și, probabil, nimeni mai mult decât Eminescu.

* Conferință susținută la *Colocviile Municipiului Pitești*, la Centrul Cultural Pitești, pe 11 ianuarie 2023, urmată de o dezbatere împreună cu Leonid Dragomir (moderator), Nicolae Oprea, Mircea Bârsilă și Jean Dumitrașcu

Despre *Istoria ieroglifică*

(urmare din p. 5)

idei, Manuela Tănăsescu descoperea în *Istorie* o „aventură a cuvântului”; cu acesta, autorul operează veritabile numere de scamatorie, îl asamblează în arabescuri și broderii neverosimile, acționează ca un instrumentist care își propune să uluiască prin virtuozitate, este frenetic și excesiv, imprimându-i operei aspectul de „maraviglia” urmărit cu constanță de artistul baroc. Și abia acum descoperim cât de avansată este conștiința estetică a lui Cantemir în raport cu aceea a contemporanilor săi: dacă aceștia au doar conștiința formei, autorul *Istoriei* este conștient de dimensiunea compensatorie a esteticului și - în pur spirit baroc - își convertește existența într-un spectacol, fascinat permanent - ca Narcis - de propria-i virtuozitate. Iar rănilor existențiale li se aplică panaceul esteticului. Un estetic care se definește însă ca artă asianică a iregularului, e mai strâns legat de filonul balcanic al literaturii române decât de barocul/ manierismul occidental, împinge gustul pentru teatralizare și pitoresc până la truculență. Existența se convertește într-un spectacol, adevărat, dar spectacolul acesta este cel mai adesea unul de bâlci și are accente pre-caragialiene.

Dacă comentatorii mai vechi au privit în general cu rezervă *Istoria ieroglifică*, exegeza recentă o taxează de obicei drept o capodoperă. Poate că cel mai departe a mers în această direcție Edgar Papu care scria, contaminat parcă de tendința spre excesiv a operei lui Cantemir: *„Istoria ieroglifică* (...) *rămâne poate singura creație literară europeană care rezumă într-însa întregul baroc, cu toate atributele sale, nelipsindu-se de niciunul din ele. Este problematic dacă o pot egala în această privință Don Quijote sau Criticon-ul lui Gracián.*”

Desigur, cartea lui Cantemir are multe și mari merite, dar mai corect mi se pare să spunem că este cea mai importantă, cea mai valoroasă (dar și cea mai ciudată) scriere a literaturii noastre din epoca veche. Posedă (ca și *Craii de Curtea-Veche*) puterea de fascinație a unicatelor și probabil că în contextul oricărei literaturi (nu doar a celei române) ar avea aerul plin de stranietate al unei nave extraterestre.

studii

Dumitru Ungureanu

Chibițoteca

Österreich, meine Liebe

Provocat sau nu de perfida (re)acțiune a „dujmanilor” ascunși, eșecul Schengen din decembrie 2022 fu ocazia răscularii sentimentului românesc al neputinței, vizibil manifestat ca respingere a tot ce-i austriac – de parcă șnițelul, valsul & cafeaua Alvorada ar fi vinovate de prostia și calculele meschine ale politicienilor cu testiculele prinse-n cleștele cine știe căror interese. Inițial am fost tentat să sar și eu în luptă, fără să am habar împotriva cui, însă lenea tradițională și infatigabila gripă de sezon m-au ținut departe de zaveră. Iar acum, când subiectul pare consumat, pesemne că risc să-mi pierd bruma de credibilitate, încercând să călăresc un cal mort. Și fără șa, pe deasupra! Totuși, o fac. De ce? Pentru că!

Pentru că îmi amintesc de primele luni de după „revoluția” (sau ce-o fi fost) din 1989, când mii de români, plătind în lei biletul dus-întors, luau trenul din Gara de Nord până la Viena, se plimbau un pic prin jur, beau un șvarț și mâncau o gogoașă în cafenele ieftine albaneze ori sârbești, cumpărau câteva fleacuri, după banii din portofel, și se întorceau mândri că au văzut Europa. Destui chiar s-au aciuat pe acolo, găsind de lucru la austrieci, câștigând experiență și parale, investite cu naivitate în afaceri românești, rapid spoliate de patrioții birocrați băștinași, încârduiți în rețele mafiote mai dure decât cele consacrate dincolo de Ocean. A urmat exodul femeilor de serviciu, multe cu destinația Österreich. Unele și-au găsit „austriacul lor”, văduv sau divorțat, cu oarece avere, iute suptă de insațiabila română pieptoasă și dulce ca buretele de spălat vase. Altele au întemeiat familii, aducând înapoi și bani de cheltuit aiurea, dar și seriozitatea, competența și perseverența bărbatului, cam lipsă pe mândrele noastre plaiuri. Nu generalizez, desigur. Au și austriecii metehnele lor, că Freud și psihologia abisală n-au apărut la București, nici la Cluj ori la Iași! Câte o română, după ce s-a încuibat cu acte legale în casa vreunui vienez depravat, corupea și racola femei nevoiașe, pe care le închiria cu ziua sau ora amatorilor mai sfioși. E un melic definitoriu pentru românitate, în genere? Oricât ar demonstra cineva că patternul se învârtoșează mai pregnant aici decât acolo, nu cred. Lăcomia și proxenetismul sunt universale. Și eterne.

Circulă online jelania unei „ziariste”, un fel de sinteză a nedreptăților de veacuri, aduse de străini blândului nostru popor. E inutil a demonta frazeologia însăilată în genul patentat cu succes de „tribunul” C.V. Tudor: jumătate adevăr, jumătate minciună. De exemplu, „noi” am da țiței austriecilor, care nu au gram de hidrocarburi în subsolul lor, însă – aroganți! – au o ditamai rafinăria la Viena. Greu de crezut că neghiobul de român cu resurse private exportă de capul lui, și nu compania națională, avizată de SRI, cu contract legal pentru asemenea serviciu. Cine conduce acea companie? Cine a aprobat contractul? Nu se (s)pune! Dar, ai dracu' austrieci, ne iau petrolul! Pe care, bănuiesc, îl prelucrează cu maximă eficiență și fără să permită furturi, așa cum se întâmpla la Rafinăria Pitești în vremea competentei conduceri române care dusese afacerea pe înaltele culmi ale traficului ilegal spre fosta Yugoslavie...

... „noi” am da țiței austriecilor, care nu au gram de hidrocarburi în subsolul lor, însă – aroganți! – au o ditamai rafinăria la Viena. Greu de crezut că neghiobul de român cu resurse private exportă de capul lui, și nu compania națională, avizată de SRI, cu contract legal pentru asemenea serviciu. Cine conduce acea companie? Cine a aprobat contractul? Nu se (s)pune! Dar, ai dracu' austrieci, ne iau petrolul!

Sau: austriecii ne taie lunar pădurile, cu sutele de hectare, drept care sate întregi sunt înghițite de ape și de surpări de teren! Ierte-mi-se ignoranța: n-am auzit de niciun străin prins cu drujba în mână, măcelărind ilegal vreo salcie sau tufă de alun! În schimb, am tot citit de infractori neaoși, multietnici, care tăiau „legal” arbori seculari și mai tineri din arii teoretic protejate, în zone montane declarate rezervații naturale. Să pomenesc și construcția de drumuri, vile și case de vacanță prin parcuri aflate sub incidența legilor de prezervare a naturii? Despre astea nu clamează nimic patrioata „interzisă”! Zice de afaceri păguboase pentru români, profitabile pentru străini. Niciunde, în diatriba ei, „ziarista” nu se întreabă și nu dezvăluie care dintre autohtonii aflați temporar în posturi decizionale, a aprobat acele afaceri. Stridentă și puerilă, filipica pare scoasă din manualele de propagandă șovină, editate de Orhana sau de urmașele acesteia, CEKA, NKDV, KGB, FSB. (Nu de Securitate, se-nțelege!)

Sincer să fiu, problematica mă depășește. Nu voi cheltui rezerva de chibițăreală despicând apele falsei probleme. Încerc să văd și să semnalez eventualului cititor ce mi se pare a fi eludat: anume, exemplul austriecilor. Popor mic, amestecat, lider de imperiu milenar, trecut prin infernul aberațiilor rasiale naziste, a știut să se ridice din cenușa războiului mondial și să se mențină, cu sincope, în prim-planul istoriei postbelice. N-am habar cum funcționează actualmente statul austriac, dar sigur poate fi un model de imitat pentru statul român, dacă responsabilii cu funcționarea acestuia ar fi competenți în buna lui administrare.

Însă ei au competență maximă la imitat doctorate...

atitudini

Nicolae Turcan

Filosofie și credință

Exerciții de recunoaștere

■ A scrie bine e la fel de dificil ca întotdeauna, nu din pricina cuvintelor, ci a rănii pe care ele încearcă să o acopere – rana *de moarte*. Întrucât, din orgoliu, ne credem excepționali și nemuritori, cuvintele *adevărului* ne rămân de cele mai multe ori străine.

■ Fără cuvinte, viața noastră ar fi un întuneric populat cu muribunzii care suntem. Cuvintele ne ajută să facem lumină, să ne *recunoaștem*.

■ Nu știm cât de mult le datorăm celor care ne iubesc și celor pe care-i iubim. Când îi pierdem, golul din suflet anunță acel *prea târziu* pentru orice mulțumire. Ce este inteligența fără dragoste, dacă nu o mașinărie a *vidului*?

■ Doliu: să fii cu cel care nu mai este, să te însoțești, așadar, cu neființa în timp ce nădăjduiești la *imposibilul* Învierii – imposibil pentru noi, iar nu pentru Dumnezeu, căci „la Dumnezeu toate sunt cu putință” (Marcu 10, 27).

■ Fără Înviere, aș găsi oare vreun temei mulțumitor pentru a rămâne viu? Probabil, dar câtă puținătate!

■ Autoportret: sunt o carte *nescrisă* despre dragoste, o moarte certă și o înviere sperată.

■ Înțelegând deșertăciunea lumii, dar continuând să trăiesc în ea ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat, am făcut din meditația la moarte, încă din anii tinereții, locul privilegiat al adevărului. A fost nevoie de credință pentru a schimba pesimismul funebru în bucurie; altfel, aș fi sfârșit în luciditatea amară a lipsei absolute de sens, incapabil să anticipez lumina pe care o pierdeam.

■ A-ți folosi credința ca pe o armă se justifică doar pe câmpul de luptă al propriului tău suflet și doar dacă inamicul ești tu însuți și demonii tăi. Dar nici atunci – la fel cum nici în cazul vreunui război văzut ori nevăzut – ea nu ar trebui să-și piardă *puterea odihnei*.

■ Dacă autenticitatea, ca afirmare a sinelui și a libertății proprii, este în contradicție cu credința ta religioasă, atunci fie n-ai găsit autenticitatea, fie n-ai aflat adevărata credință.

■ „Dumnezeu”, cel mai fascinant cuvânt pe care l-am întâlnit vreodată, cu toate că mi-au trebuit câteva zeci de ani ca să-l *aud*.

■ Oare nu este iadul veșnic măsura greșelii îngerilor căzuți și oamenilor care aleg răul? Poate că păcatul este atât de grav încât conștiința are nevoie de suferință. Și întrucât păcatul este împotriva lui Dumnezeu, suferința se afirmă în oglinda infinității Sale, deci este veșnică. Dacă iadul este creația *voinței* demonilor, cei care suferă în el *aleg* să o facă, încă din această viață, în virtutea unei libertăți nebune, chiar dacă nu știu cu adevărat ce aleg.

■ Suferința nu apare niciodată fără adevăr. Aceasta nu înseamnă că o înțelegem fără dificultate – fapt care constituie o suferință în plus, însă nu o altă formă de adevăr.

■ Pentru cel ce crede în Hristos, suferința este sinonimă crucii: nici tragică, nici definitivă, ea sfârșește în moartea iluminată de lumina Învierii.

■ Un singur lucru nu-i poate ierta un ateu lui Dumnezeu: infinita Sa dragoste. Nu e nicio mirare că se simte obligat să-I nege existența; altfel ar trebui să se renege pe sine *în totalitate*, asemenea celor ce iubesc, și să-și convertească luciditatea amară în bucurie.

■ Pentru că nu merităm să fim iubiți, atunci când totuși miracolul se întâmplă înțelegem brusc că suntem *una cu pământul*. Este ca și cum smerenia – imposibilă în rest – ar fi o surprinzătoare trăsătură a dragostei.

■ Dacă trebuie, accept să fiu înfrânt, pentru ca Dumnezeu să învingă; deși recunosc că nu o fac cu prea mare entuziasm *la început*.

■ Bucuria credinței, ca eliberare de păcat, este viața dumnezeiască ajunsă la om. Oricâte idei am formula din adâncurile prăbușirilor noastre, ele nu sunt decât strigăte în căutarea mântuirii. Dacă păcatul este o lume fără Dumnezeu, Dumnezeu este o împărăție fără păcat. Doar cel care, prin pocăință, se ridică din patimile lui, știe ce este bucuria; ceilalți nici nu și-o pot imagina măcar.

■ A fi fără Dumnezeu înseamnă a fi lipsit de înțelegerea *adecvată* a bucuriei.

■ Fericirea episodică a omului care nu crede este depășită de constanta bucurie a credinței. De ce n-am vorbi, așadar, despre ceea ce rămâne după ce promisiunile iluzorii ale acestei lumi încep să se stingă?

■ Bucuria credinței în Dumnezeu nu poate fi îndepărtată de niciuna dintre nefericirile lumii pentru simplul fapt că, deși își dispută aceeași dimensiune existențială, ele provin din surse incomparabil diferite.

■ Cum va putea bucuria Învierii să transfigureze lașitatea care ne locuiește? Cu adevărat, trecerea de la moarte la viață presupune *de negânditul*.

■ „Mor în fiecare zi” (1 Corinteni 15, 31), afirma Sfântul Apostol Pavel. Ce tratat și ce pedagogie ne vor putea învăța această *imposibilă* măsură a bucuriei?

■ Cel care nu crede în Dumnezeu nu știe ce este bucuria, mulțumindu-se cu tot felul de surogate evanescente ale ei, dintre care plăcerea e cea mai la îndemână.

■ Libertate înseamnă să putem alege să slujim Adevărul și nimic altceva.

■ Credința, singura cu adevărat capabilă să „corecteze” precizia moartă a conceptului, ocrotește gândirea, oferindu-i viață.

■ A crede în Dumnezeu înseamnă a răspunde nu celor mai adânci instincte ale vieții, ci căutării care le depășește, care vine de dincolo de ele.

■ Ce altceva ar fi devenirea noastră în absența credinței, decât devenire întru deșertăciune și întru moarte? Îi admir pe cei care, iluzionându-se cu luminile acestei lumi, se pot mulțumi doar cu atât. Însă, dacă acestea ar fi măsurile vieții, noi, cei ce credem, am fi atât de dezamăgiți, încât am considera orice echivalentă morții. Orice secundă în plus ar fi o reluare insuportabilă a nimicniciei, o *secundă muribundă*.

■ Fără Dumnezeu, viața e o anomalie, nu un miracol.

Arthur Suciu

Poveşti de la marginea lumii

Proba existenţei

Din *Avatar* am înţeles că, pentru a "se întoarce" la natură, fiinţele umane trebuie să se ducă pe alte planete şi să se mufeze la un avatar, care la rândul lui se mufează la Mama Natură. În mod "natural", accesul la natură se face doar cu mască de oxigen. Ca receptori, natura ni se prezintă la nivel maxim de calitate a imaginii 3D, asta dacă avem ochelari speciali. E o natură îmbunătăţită cu ajutorul imaginaţiei şi al tehnologiei, e de fapt pură proiecţie tehnologică. Acesta e cel mai teribil lucru din tot filmul. El ne arată că natura a devenit pentru noi un teritoriu interzis, ceva pe care nu-l mai putem atinge şi, de aceea, trebuie să-l recreăm pe un ecran.

Modelul de societate umană din *Avatar* e unitatea ştiinţifico-militară, în care toată lumea e pasionată de ceva, mai exact de ştiinţă sau de arme. E vorba de o societate a pasiunii şi talentelor, a perfecţioniştilor care sunt gata să se sacrifice şi chiar se sacrifică, punând mai presus de viaţa lor ştiinţa şi salvarea societăţii umane. Salvarea e conceptul politic fundamental.

Ei n-au secrete. Jurnalul lor intim, în format video, e pus la dispoziţia autorităţii pentru diverse cercetări ştiinţifice sau poziţionări tactice de natură administrativă sau pur şi simplu pentru a asigura replicarea unei noi fiinţe, în cazul în care aceasta moare. Oamenii sunt probe ale propriei existenţei, viaţa lor e un pahar Berzelius.

Societatea ştiinţifico-militară pare să fie un soi de celulă de criză perpetuă şi, de asemenea, un regim politic, ultimul regim politic posibil. Omenirea e deja cu un picior în groapă, ba chiar, simbolic, e deja moartă: pentru a se conecta la propriile avataruri, oamenii se închid în nişte sicrie de metal. În aceste sicrie, ei îşi pierd conştiinţa, care este transferată avatarului. Astfel, avatarul devine mai real, mai viu decât originalul. Aşadar, omul e deja mort, el nu mai poate trăi decât ca avatar al său şi, în anumite condiţii, avatarul se poate rupe de original, poate căpăta autonomie.

În acest film, pare să nu existe un *în afară* posibil. Omenirea e captivă propriei tehnologii şi nu mai poate supravieţui decât în interiorul acestei tehnologii, cu aer condiţionat. Ea nu mai poate ieşi în afară decât virtual, prin modificări de conştiinţă produse, la rândul lor, tehnologic. Este o omenire încapsulată, îmbălsămată în tehnologie.

E remarcabil cât de reticenţi pot fi oamenii atunci când li se spune că ceea ce văd şi ceea ce cred că ştiu despre realitate nu-i decât o imagine săracă şi deformată, alcătuită mai mult din dorinţele lor şi din fapte la a treia mână, având ca pur temei o ignoranţă bine consolidată în timp! Oamenii cred că cei care le prezintă astfel de perspective relativizante vor, de fapt, să-i manipuleze şi, de aceea, sunt gata să adere la moralismul intelectualilor, pentru care nu există decât fapte *bune*, faptele sunt întotdeauna pentru ei pozitive şi bune, pe când ceea ce este rău este şi ireal sau ne-real. Acest moralism funcţionează deci ca un criteriu epistemologic, dar şi mai important e că oferă o imagine clară şi simplă a realităţii, o perspectivă din care afli nu doar cum arată realitatea, ci şi cu cine trebuie să ţii în interiorul ei.

Politicul este, în esenţă, creştere, este voinţa de a crea real din posibil. De aceea, activismul global de orice orientare nu e politic. El este o extensie dubioasă a publicităţii, publicitate încrâncenată. De asemenea, creştinismul nuclear rusesc nu e politic, ci reacţie nostalgic frustrată. Nici comunismul chinez nu e politic. Comunismul chinez e o formulă de rezistenţă, nu una de cucerire. Deşi publicitatatea globală e fracturată de tendinţe pseudo-politice, politicul nu şi-a făcut încă apariţia. Activism isteric, creştinism reacţionar (de fapt, post-creştinism oportunist, căci nici un lider rus nu e creştin), comunism capitalist - adică nici comunism, nici capitalism: numai tendinţe deviante, politicul care aduce posibilul e absent. Dar poate că politicul e mort demult, cine ştie?

Uneori ne dorim să murim, dar nu pentru veşnicie, ci numai pentru trei, patru zile cât să ne încărcăm bateriile. "Omul are nevoie şi de pauze de la viaţă", spune Sociu. Evident, aceasta ar fi o soluţie, dar în fond nu e. Să mori nu e o soluţie a vieţii, însă ar trebui să adăug că tocmai acesta este orizontul oboselii: moartea. Situaţia este, poate, acceptabilă dacă ai 80 de ani, dar devine problematică la 45 sau 48, căci se presupune că un om aflat la jumătatea vieţii ar trebui să mai aibă ceva benzină în rezervor. E-adevărat, neştiind când vei muri, nu poţi şti nici când ai ajuns la jumătate din viaţa ta. Probabil că bătrânii reuşesc să supravieţuiască de la o zi la alta, reuşesc chiar să spele vase şi să dea cu mopul datorită unei cecităţi înnăscute, care-i situează în rând cu tinerii şi cu oricine. Probabilitatea de-a muri e considerabil mai mare decât a tinerilor, dar şansa de a trăi este egală cu a lor, ba chiar bătrânii, fiind în general mai prevenitori, au o şansă la viaţă mai mare. Oricum ar sta lucrurile, cert e că nu se poate trăi în orizontul ceţos şi îngălat al oboselii şi, dacă eu totuşi am trăit aşa, este pentru că am făcut un imens efort despre ale cărui resurse nu ştiu nimic.

Dumitru Augustin Doman

Flash fiction

Dumnezeul presei

În zori, jurnalistul liber Sorin Ghimbir se trezeşte cu impresia, ce impresie, cu certitudinea de nezdruncinat că el este Dumnezeu. Nu Dumnezeu din ceruri, concede el, dar un Dumnezeu de pe pământ sigur e. Mai lăsând de la el, recunoaşte că doar Dumnezeu al presei, deşi de mai bine de trei luni nu mai are niciun angajament, este liber, un jurnalist liber să scrie ce vrea, să nu publice unde vrea, să moară de foame. A trecut ca taifunul de două-trei ori pe la toate ziarele din judeţ, dar, ca orice taifun, a făcut pagubele de rigoare şi nu s-a oprit multă vreme pe nicăieri. Face pipi, apoi se bărbiereşte şi în timp ce se uită atent în oglindă, să nu se taie, îşi zice că iată, îl bărbiereşte pe însuşi Dumnezeul presei. Mare, solid, cu muşchi de oţel, cu o figură de mofluz, dar e Dumnezeu, ce mai! Se lasă pătruns de revelaţia de a fi Dumnezeu ca de-o fatalitate, aşa, ca fecioarele în faţa dezvirginării: fie ce-o fi, o trecem noi şi pe asta. O trece sau va rămâne pe veci.

Se opreşte apoi în bucătărie că-l roade o foame de lup. Deschide larg frigiderul, dar frigiderul toarce în gol. Pe rafturi nici măcar un ou, necum o bucată de salam sau de slănină, deci nimic, nimic, nimic. Doar un bec luminând golul acesta metafizic, neantul agro-alimentar. Înciudat, scoate utilajul din priză, măcar să nu mai consume curent electric. Iar frigiderul amuţeşte deodată, nu mai toarce neam.

În stradă, lumina soarelui se prelinge pe clădiri ca un muştar subţire şi transparent. O covrigărie de pe trotuar îi irită nările şi-i strânge stomacul ca şi cum s-ar întoarce în el un săculeţ de mere pădureţe şi crude. Bagă instinctiv mâna în buzunar, dar acolo, ca şi în frigider: nimic, nimic, nimic. Buzunarele sunt nişte marsupii mici, lipite şi întunecate, mici marsupii de cangur steril. Nici de-un covrig? se miră el. Nici. Ei, se încurajează el, dar Dumnezeul presei nu se încurcă în meschina foame de-un covrig cald.

În preumblarea lui fără ţintă, nici nu ştie cum nimereşte în faţa televiziunii locale, unde a realizat şi el nişte emisiuni o vreme, aproape de miezul nopţii, emisiuni improvizate pe câte o sumă atât de însemnată că-n drumul până acasă era şi cheltuită. Ia să dea el un ochi pe-aci, îşi zice, un ochi triunghiular, cum ar veni. Nimereşte chiar cu cinci minute înainte de a începe emisiunea matinală. La masa ovală, sub luminile reflectoarelor deja aprinse, stă în centru moderatoarea/ directoarea Sulfina Deleanu, în dreapta episcopul locului, iar în stânga prefectul. „Bună dimineaţa!" zice Sorin Ghimbir intrat val-vârtej, cu guardul mic şi îndesat după el, guard încercând neconvingător să-l descurajeze de la pătrunderea lui în studio, unde deja se fac ultimele pregătiri de intrat în direct. Dar Dumnezeu e Dumnezeu, fie el şi unul limitat la a patra putere în stat. Până să se dumirească cei de la masa ovală, Sorin e deja lângă episcop. „Sărut mâna, Prea Sfinţite! Nu staţi prea bine aşa. Mai spre stânga, aşa, e bine aşa, şi vă uitaţi în camera asta. Iar dvs., domnule prefect, mai spre centrul mesei, că riscaţi să ieşiţi din cadru... Iar tu, Sulfina ia-ţi eşarfa asta de la gât (pe care i-o şi smulge şi-o aruncă pe masă), că te face înghesuită ca o babă la priveghi..." Moderatoarea se dezmeticeşte prima cu faţa ei luminoasă, lenevoasă şi-i spune cu o candoare agresivă: „Sorine, ai zece secunde să ieşi din studio, altfel aduc poliţia..."

Ei, îşi zice el coborând scările, dacă mă întâlneam cu episcopul aci în faţă, ce-l mai tapam de o sută-două de lei! Că cică episcopii au în reverendă un buzunar mare plin cu bani pentru danii şi milostivenii. Asta e, cine n-are noroc n-are!

Din rulota din faţa teatrului vine un miros leşinător de fornetti. Duce instinctiv mâna la buzunar, dar acolo cântă cucul în surdină: cucu-nimic, cucu-nimic, cucu-nimic! Străbate piaţa şi intră în redacţia ziarului *Dimineaţa liberă*. Şi aci a lucrat câteva luni unde ţinea rubrica *Viaţa de noapte*: reportaje despre localurile nocturne, cu striptease, cu viaţa de noapte la gară şi la autogară, cu oamenii străzii. După două luni, directorului au început să-i sosească facturi pe numele redacţiei cu mii de lei de la hotel, unde dormea Sorin cu stripteuzele, de la localuri, de la firma de închiriat maşini, de la cabinete de stomatologie... I s-a blocat salariul, a fost somat să plătească datoriile (de unde? ridica el indiferent din umeri), a fost concediat... Ar trebui să stea cât mai departe de această clădire, dar nu se încurcă el în detalii de astea. E Dumnezeul presei, tocmai a descoperit chestia în dimineaţa asta, şi deci intră să le dea o lecţie de jurnalism. O salută din mers pe secretară şi pătrunde în biroul directorului. În jurul binecunoscutei mese rotunde se află nouă redactori şi cu directorul zece. „O, bună dimineaţa!, le zice el şi se şi aşează pe scaunul liber, cel exact din faţa directorului Doru Şerban. Ce mai faceţi, dragilor?" „Sorine, îi zice directorul, avem şedinţă de număr. Te rog să revii mai târziu dacă ai vreo treabă pe-aici!" „Şedinţă? Păi, înseamnă c-am nimerit la fix. Vreau să vă fac nişte sugestii, să ajungeţi un ziar profesionist că *Dimineaţa* voastră e prăfuită rău. Uite, pagina întâi e de revistă şcolară..." Cum Dumnezeu nu se da dus din redacţie, bărbaţii au pus mâna de la mână, ba şi cele două reporteriţe blonde şi cealaltă roşcată, şi l-au înşfăcat şi l-au scos în curte.

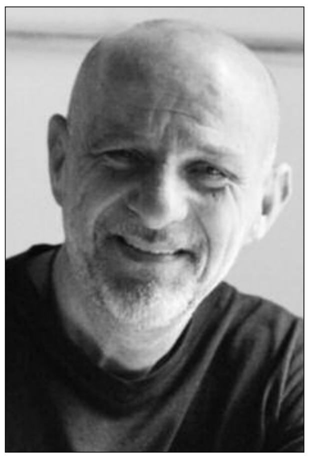
Până după miezul zilei tot a încercat să dea lecţii de ziaristică şi la săptămânalele din oraş, la Filarmonică, şi aceasta având o revistă de specialitate trimestrială, a ajuns şi la facultatea de jurnalism în mijlocul cursului... Dar toţi sunt îndărătnici de nu se poate. Nu vor să facă presă de mare calitate. Deşi el simte nivelul la care trebuie făcută presa locală şi judeţeană, la un nivel ridicat, ca al Dunării după o lună de inundaţii în toată ţara. Dar Dumnezeu, că de aia e Dumnezeu, nu se va lăsa, el e răbdător, stăruitor, nu se va lăsa până nu-i va trece pustiul Sinai al presei judeţene spre ţinutul de lapte şi miere al ştirilor, articolelor de fond şi reportajelor şi anchetelor de mare clasă.

Revine acasă şi paşii îl duc direct la frigider, dar înăuntru tot nimic, zâna cea bună n-a trecut pe-aci să pună oareşiceva. Noroc că l-a cadorisit ieri fostul lui coleg Liviu Mangopol cu un pui la rotisor de un kilogram pe care l-a ronţăit cu oase cu tot, încă-l mai digeră după douăzeci şi patru de ore. Totuşi, până adoarme şi chiar în timpul somnului foamea îl roade în stomac ca un cancer mic şi nervos.

După somnul de după-amiază, se îmbracă în costum, cu cămaşă albă, deci la patru ace, îşi pune chiar şi cravata stacojie, semn că e disperat. Iese în bulevard şi-o porneşte la întâmplare. La primăriile din jurul oraşului e târziu să mai meargă, domnii primarii au plecat deja de două-trei ore. Mare pagubă nu e, că nu ştie pe care l-ar mai putea tapa de 100 de lei, pe toţi i-a bălăcărit a doua sau a treia oară, trebuie să mai aştepte să se mai aştearnă praful uitării pe tăvăleala din săptămânile trecute. La fel stau lucrurile şi cu patronii turci şi arabi, nici ăştia n-au scăpat de beşteleala lui vitriolantă de Dumnezeu al presei în devenire. Ei, îşi zice, va merge la cele trei-patru localuri spălăţele din centru, unde se strâng pe la ora asta oamenii de afaceri. Dacă nu se lasă cu o milostenie de la aceştia, poate că se alege cu o masă pe datorie. Se uită în treacăt într-o vitrină. E elegant ca un ambasador, măcar ca un consul, nu poţi refuza un asemenea om elegant, nu-l poţi refuza pe însuşi Dumnezeul presei.

Ei, îşi zice el coborând scările, dacă mă întâlneam cu episcopul aci în faţă, ce-l mai tapam de o sută-două de lei! Că, cică episcopii au în reverendă un buzunar mare plin cu bani pentru danii şi milostivenii. Asta e, cine n-are noroc n-are!

Radu Aldulescu

De-a lungul timpului, am vorbit la telefon, în mai multe rânduri, cu D.R.P., în special despre literatură. Citise mulți autori contemporani care contau, a căror operă o punea în legătură cu a unor scriitori din generația lui. Discuțiile erau fascinante, în primul rînd pentru că avea un instinct irepresibil al valorii literare, pe care nu l-am întâlnit la alți oameni din mediul nostru literar.

in memoriam

Tatăl și fiii

Dumitru Radu Popescu, Dumnezeu să-l aibă în pază, acolo unde este el acum, de bună seamă că într-un rai al marilor scriitori, apare, prima dată, în scrierile mele, în 1997, în romanul *Istoria eroilor unui ținut de verdeață și răcoare*, cu numele său real, alături de alți cincisprezece scriitori în vogă în anii ’80, autori de texte dedicate lui Nicolae Ceaușescu, adunate într-un catastif de *Omagii,* luat dintr-o vitrină spartă și aruncat pe Bega, pescuit de personajul principal al romanului, spre a fi citit-comentat, pe parcursul desfășurării evenimentelor de la Timișoara și București, care au compus simulacrul de revoluție și lovitura de stat din decembrie ’89.

Zece sau doisprezece ani mai târziu, aveam să public, în *Luceafărul,* o cronică elogioasă la romanul lui D. R. P. apărut la Cartea românească, *Întoarcerea tatălui risipitor,* care ar fi avut șanse de a fi ignorat de critica ce făcea jocuri în decorul literar autohton, dacă n-ar fi fost desființat cu aplomb de un tânăr critic în curs de afirmare, la vremea aceea: Daniel Cristea-Enache. Ca ultimul președinte din comunism al Uniunii Scriitorilor din România, D. R. P. se preta a fi desființat-ignorat de critică, indiferent ce ar mai fi publicat. Am socotit romanul *Întoarcerea tatălui risipitor* și-l socot și astăzi unul din cele mai valoroase romane românești apărute după Revoluție, într-o perioadă când critica începuse să se dezică de criteriul valoric. Pe lângă analiza romanului, în cronica mea am ținut să spun că m-am format ca scriitor citindu-l, printre alții, pe D. R. Popescu, pe care îl consider, până în ziua de azi, un vârf al literaturii române. Legându-mă de titlul romanului, l-am numit tatăl scriitorilor români, chiar dacă mulți dintre acești scriitori au avut și au tendința să-l împroaște cu denigrări, prevalându-se de funcția pe care a ocupat-o în ultimii ani ai dictaturii comuniste. Ar fi bine de amintit aici că, după Revoluție D. R. P., n-a mai avut niciun fel de opinii politice în mass-media, spre deosebire de mulți alți foști-actuali politruci, oameni de presă, scriitori de doi lei, pe care evenimentele din decembrie 89 i-au proiectat în fruntea bucatelor politice și culturale.

Cronica mea se pare că l-a impresionat pe D.R.P., care mi-a telefonat să-mi mulțumească și să-mi spună că îmi va dedica piesa de teatru la care lucrează. Mai apoi, cu prilejul unei anchete a *României literare* despre scriitorii care, datorită meritelor lor, ar trebui să fie primiți în Academia română, domnul D.R.P. m-a numit, spre stupoarea redactorului-șef al *României literare*, Gabriel Chifu, de la care am și aflat că am fost propus să intru în Academie, sugerându-mi-se, totodată, că fostul președinte al Uniunii are o vârstă propice unor astfel de „derapaje”.

De-a lungul timpului, am vorbit la telefon, în mai multe rânduri, cu D.R.P., în special despre literatură. Citise mulți autori contemporani care contau, a căror operă o punea în legătură cu a unor scriitori din generația lui. Discuțiile erau fascinante, în primul rînd pentru că avea un instinct irepresibil al valorii literare, pe care nu l-am întâlnit la aIți oameni din mediul nostru literar.

Ne-am întâlnit cu câteva prilejuri, dintre care amintesc aici unul sugestiv, în ce mă privește, și anume înmormântarea lui Constantin Țoiu. Locuiam, pe atunci, în Casa Monteoru, într-o cameră de zece metri pătrați din spatele grădinii restaurantului Uniunii Scriitorilor. În corpul acela de clădire, în stânga și în dreapta camerei mele, erau două camere de câte șaisprezece metri pătrați ocupate de doi vecini demni de un aspirant la titlul de membru al Academiei Române: o femeie de serviciu de la restaurantul Uniunii și soacra șoferului restaurantului Uniunii. Făceam parte, la o adică, din familia personalului Uniunii Scriitorilor din România, ceea ce a determinat-o pe doamna Adriana Stoica, secretara Uniunii, să-mi telefoneze să mă roage să mă duc la înmormântarea lui Țoiu. Pentru că e păcat, domnu’ Aldulescu, ce se întâmplă, a ținut să-mi spună. Așa se face că am fost martor la întâmplarea de toată jena a înmormântării lui Constantin Țoiu, petrecută într-un soi de semiclandestinitate. Marele romancier a fost condus pe ultimul drum de cel mult douăzeci de persoane, cu tot cu cei doi șoferi ai Uniunii Scriitorilor. Pe lângă mine, au mai fost familiile Dimisianu, Manolescu, Chifu și D.R. Popescu. Decesul n-a fost anunțat în mass-media și în nicio revistă literară, dat fiind că, în ultimii săi ani, Țoiu s-a lăsat cu totul Uniunii, căreia i-a cedat, prin testament, apartamentul lui din Calea Victoriei. Testamentul acela ar fi fost lesne atacabil de rude ale lui Țoiu care s-ar fi putut ridica cu pretenții, așa încât, proaspătul președinte de atunci al Uniunii, N. Manolescu, și-a arătat, ca și în alte dăți, disponibilitățile pragmatice și resursele afective pentru marii scriitori români, sistând orice fel de anunțuri-necroloage și improvizând o înmormântare în regim de austeritate, cu o franzelă de un leu cu o lumânare înfiptă în ea, în loc de colivă, ceea ce mi-a readus în minte, ca un adagiu al lumii noastre literare, constatarea doamnei Adriana Stoica: e păcat ce se întâmplă, domnu’ Aldulescu. A doua zi, domnul D. R. Popescu mi-a telefonat să-mi mulțumească pentru că am participat la înmormântare, adăugând că Țoiu ar fi meritat mai mult, fără să se aventureze, totuși, să învinovățească pe cineva.

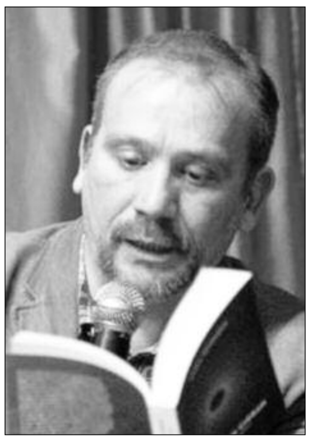
Am mai scris despre D.R.P. un articol într-un volum omagial publicat sub egida editurii Academiei Române, când a împlint vârsta de 80 de ani. Parcă aș fi dat, astfel, să mă întorc la volumul omagial pescuit de pe Bega, din romanul *Istoria eroilor unui ținut de verdeață și răcoare*, mai ales că, undeva, în acel articol, declaram că, pentru mine, D.R.P. este și astăzi președintele Uniunii Scriitorilor din România, cu riscul de a se înțeleagă că aș fi un nostalgic al acelor vremuri în care n-am putut fi scriitor, pentru că n-am putut publica, din cauza cenzurii... Încurcate sunt, însă, căile literaturii, iar, în acest sens, în prima frază a acelui articol, spuneam despre D.R.P. că face parte dintr-o generație binecuvântată. Aveam în vedere așa-zisa generație șaizecistă cu vârfuri de lance precum Marin Preda, Eugen Barbu, Petru Dumitriu, Petru Popescu, Sorin Titel, Constantin Țoiu și alții asemenea lor, alături de mulți poeți valoroși. Pe scriitorii acestei generații binecuvântate îi văd și în ziua de azi formând centrul de putere al literaturii române din toate timpurile, chiar dacă, în mod aparent paradoxal, s-au afirmat în vremurile cenzurii ideologice. N-aș vrea să se înțeleagă că cenzura ideologică sau comunismul au priit literaturii. Poate, în compensația faptului că scriitorii de atunci s-au bucurat de tiraje consistente, ei nu au o posteritate pe măsura valorii lor și nu au beneficiat de traduceri prin care să fie promovați în străinătate. D.R. Popescu, bunăoară, dacă statul ar fi investit în el, promovându-l la edituri importante din străinătate, ar fi fost scriitorul român cu cele mai mari șanse la Nobelul literar. Nu mai adâncesc, însă, această discuție despre felul cum instituțiile literare de la noi au subminat și subminează literatura și promovarea ei. Oricum, există scriitori care vin în continuarea generației lui D.R. Popescu, având, în momentul de față, în jur de șaptezeci de ani, despre care se poate spune că sunt bine așezați în opera lor. Să încercăm să îi enumerăm, asumându-ne riscul unor omisiuni neintenționate. În primul rând, Octavian Soviany, apoi, Nichita Danilov, Șerban Tomșa, Dan Perșa, Adrian Alui Gheorghe, Dumitru Augustin Doman, Ioan Groșan, Alexandru Vlad și, iarăși, alți câțiva asemenea lor, scriitori valoroși care n-au tirajele și vizibilitatea națională a celor din generația lui D. R. Popescu, iar promovarea prin traduceri, prin ICR, eventual, este ca și inexistentă.

Scriitorii români, așadar, au un tată care îi veghează de acolo, de sus. Ce le lipsește, însă, este o patrie care să-i iubească și să se mândrească cu ei.

D.R. Popescu, Leo Butnaru, Adrian Alui Gheorghe, Marin Ioniță. Pitești, mai 2011. Foto: S.F.

Horia Vicențiu Pătrașcu

Dragostea și proprietatea

- Cine a inventat iubirea? Pot zămisli nemuritorii? -

Iubirea începe acolo unde încetează proprietatea. Inclusiv și mai ales proprietatea asupra sinelui propriu, asupra propriei tale persoane. Ești a mea / al meu înseamnă că, de fapt, ceea ce obișnuiam înainte să numesc „eu" nu-mi mai aparține, nu mai este decât această aspirație către cel pe care-l iubesc.

Prin definiție, un proprietar nu poate iubi. Vechiul Testament este Biblia proprietății și confuzia care se face, în interiorul creștinătății, se datorează acelei proaste inspirații care a făcut ca Noul Testament să fie alipit de cel Vechi - căruia de fapt i se opune fundamental. Noul Testament - aduce mărturie în contra Vechiului Testament și îl desființează, îi desființează pretențiile și fundamentele, astfel ar trebui gândit creștinismul.

Vechiul Testament pretinde că lumea (adică relația dintre muritori și divin, dintre muritori și semenii lor, dintre muritori și pământ, dintre divin și pământ) nu poate fi gândită decât în termenii proprietății. Creșteți, înmulțiți-vă și stăpâniți pământul, le zice Iahve lui Adam și Evei după ce-i „face" și îi „pune" în grădina Edenului. Tot el le spune, ca o gazdă, ce au voie să facă și ce nu, până unde au voie în casa pe care le-o pune la dispoziție și pe care ușă să nu intre. Când nu-l mai ascultă, cei doi sunt alungați, în blesteme, afară. Pe tot parcursul Vechiului Testament, relația dintre Iahve și pământeni decurge în același mod: al meu, al tău, ai ascultat, n-ai ascultat, sunt Dumnezeul tău, ești poporul meu. Mai mult, Morcovul suprem este Țara Făgăduinței, actul fondator al iudaismului este căutarea unui pământ pe care evreii să se așeze cu drepturi depline, un pământ peste care să fie proprietari.

Nu întâmplător, pe tot parcursul Vechiului Testament - cu excepția Cântării Cântărilor (care este de fapt o interpolare) - nu găsim nicio vorbă despre iubire sau dragoste. Tot ce are o aparență erotică are ca singură motivație perpetuarea neamului și, mai ales, transmisiunea proprietății de la o generație la alta. Altfel spus, în VT, motivația generării, a perpetuării constă în dreptul, frustrat prin mortalitatea ființei umane, la proprietate, perpetuarea este un mod de a fenta moartea în acțiunea ei de de-posedare, de deprivare de proprietățile și averile noastre. Pentru că, nu-i așa?, moartea nu ține cont de ce avem și cât am strâns și are o soluție foarte simplă de a ne răpi tot ce am achiziționat: îl scoate din schemă pe însuși posesorul avuțiilor sale. Ei bine, există un mod de a gândi perpetuarea, reproducerea sexuală derivat din această polemică acerbă cu moartea, mod de a gândi ilustrat de paradigma VT: moartea poate fi păcălită, la rândul ei, prin moștenitorii mei. Voi continua să fiu stăpân, prin copiii mei și copiii copiilor mei, asupra pământurilor pe care le am! Copiii sunt văzuți, de proprietar, ca niște clone, ca niște prelungiri ale lui într-un timp în care el nu va mai fi de față. De aceea problema moștenitorilor este atât de importantă pentru cei care gândesc și simt ca niște proprietari. Or, relația erotică se desfășoară exclusiv în termenii proprietății, iar dacă iubirea începe, într-adevăr, de acolo unde încetează proprietatea, este limpede că un asemenea om nu poate iubi, prin felul său de a fi.

Noul Testament - numit pe bună dreptate cartea religiei iubirii - desființează proprietatea și astfel face posibilă iubirea. Iisus este Antiproprietarul, este cel care contestă drepturile de proprietate asupra a ceva pământesc și, atenție!, este singurul fondator de religie universală - fără „moștenitori" biologici! Pământul nu înseamnă nimic pentru el, iar acea „moștenire a pământului de către cei blânzi" - pe care o amintește în binecuvântările sale - nu este decât încă o formulă paradoxală, câtă vreme „supunerea" pământului nu poate fi făcută decât de „stăpân", de cel puternic și violent, iar nu de către „blânzi".

Vorbirea lui Iisus despre iubire este indistinctă de vorbirea lui în contra proprietății. Iisus desființează proprietatea, în fundamentele, în principiile, în axiologia ei. „Cerul" și împărăția cerurilor sunt non-locuri, sunt ipostaze ale unei lumi despre care nu se poate spune decât că nu este lumea aceasta! Toate imperativele lui Iisus se referă la părăsirea a ceea ce ai, la absența grijii față de ceea ce numești ca fiind ale tale și ai tăi. Lasă morții să-și îngroape morții (morți sunt viii care împărtășesc cultul morților, al transmisiunii intergeneraționale), mai ușor îi este cămilei / odgonului să treacă prin urechile acului decât bogatului să intre în împărăția cerurilor, priviți la crini și la florile câmpului care nu au grija zilei de mâine... - toate aceste îndemnuri sunt îndemnuri la desproprietărire, la renunțare la orice formă de posesiune, la o deschidere totală către survenirea celuilalt, fie acesta om sau Dumnezeu.

Creștinismul este, în mod originar, o religie anahoretică, o religie fără loc, anahoretismul nu este doar o mișcare produsă de creștinism ci însăși mișcarea lăuntrică a creștinismului care își mai găsește un corespondent doar în anahoretismul introdus de Buddha.

Ca și budismul, creștinismul este o religie îndreptată în contra perpetuării, a zămislirii de copii, este o religie antinatalistă, cel puțin în sensul perpetuării motivate de scopul copilului-moștenitor, de scopul prelungirii drepturilor de proprietate prin urmași, de scopul obținerii „nemuririi în carne", cum o numește undeva Unamuno. Creștinismul originar - ca și budismul - recomandă abținerea de la zămislirea de prunci.

Cum se știe deja, toate invențiile sacre ajung să se laicizeze, ajung să se răspândească și să fie cultivate tot mai mult în grădini seculare și așa s-a și întâmplat cu această invenție a lui Christos: iubirea. Iubirea - așa cum o concepem noi astăzi, iubirea romantică, iubirea ca totală dăruire de sine către Celălalt, iubirea dezinteresată, fără de mine, ba chiar în contra mea, iubirea „oarbă", „iubirea-pasiune" este iubirea creștină desacralizată, intrată în uz profan. Fără invenția lui Iisus, o asemenea iubire-pasiune nu ar fi fost posibilă pentru că Iisus este cel care a legat tema neproprietății, a autodeposedării, a des-proprietăririi de tema dragostei. Într-un alt spațiu cultural, cel indian, Buddha nu le-a legat, dimpotrivă el extinde desproprietărirea inclusiv asupra atașamentului, făcând astfel imposibilă nașterea iubirii-pasiune. Buddhismul rămâne anahoret și antiproprietar, dar lipsit de atașament și deci de iubire. Creștinismul este singura religie care combină desproprietărirea cu iubirea, făcând astfel posibilă nașterea iubirii-pasiune pe care o

(continuare în p. 25)

Nu întâmplător, pe tot parcursul Vechiului Testament - cu excepția Cântării Cântărilor (care este de fapt o interpolare) - nu găsim nicio vorbă despre iubire sau dragoste.

Iudita Dodu Ieremia

Corect/Incorect

Destinul unui popor depinde de starea gramaticii sale.
Nu există mare națiune fără proprietatea limbii. **(Fernando Pessoa)**

ESTE NEVOIE DE „ȘOC ȘI GROAZĂ"?

Nu o dată am constatat (și nu numai eu) că unele posturi TV au impresia că se adresează unei mulțimi cuprinse doar de patima senzaționalului, unei lumi medievale care participa ca la un spectacol de divertisment la decapitări, spânzurări, arderi pe rug. Posturi TV care speră să-și sporească astfel ratingul, pentru că nu se pricep cum să facă altfel. Chiar dacă există telespectatori dornici de „sânge", un profesionist, zic eu, ar trebui să formeze, nu să deformeze, să ridice calitatea publicului, să nu facă din suferință o știre de senzație. Nu de puține ori însă, efectul este doar de șoc logic.

Ascult știrile și citesc pe burtieră: „Două eleve spulberate pe trotuar, dar acum în afara oricărui pericol!" Cel care a formulat această știre se dovedește un bun cunoscător al strategiilor textuale în stilul publicistic: litere mari (eu nu am vrut să scriu cu litere mari), construcții eliptice și exclamative; informează și, totodată, se adresează afectivității. Prima parte provoacă emoție, compasiune (eleve spulberate) și indignare (pe trotuar). Partea a doua însă, aflată în raport adversativ, m-a derutat. Mă gândesc că nu mai știu ce înseamnă „a spulbera", „spulberat", așa că deschid DEX-ul: A SPULBERA = 1. a (se) ridica în vârtej și a (se) duce departe (împrăștiindu-se); a (se) risipi, a (se) împrăștia. **2. Fig. a (se) nimici, a (se) distruge.** Din lat. **expulverare*. SPULBERAT = (despre zăpadă, praf, frunze etc.) risipit, împrăștiat de vânt; (despre locuri) de pe care zăpada a fost luată de vânt. Fig. (despre oameni; adesea substantivat) zăpăcit, neserios, distrat. Fig. (despre oameni) furios, mânios. Apoi caut în *Noul dicționar universal al limbii române*: A SPULBERA = 1. a (se) ridica (praf, zăpadă, frunze etc.) în vârtej și a se duce departe; a (se) împrăștia, a (se) risipi, a (se) zbурăтăci. 2. a lăsa gol, a pustii. 3. (fig.) a (se) nimici, a (se) distruge, a (se) prăpădi. 4. (regional) a se supăra. SPULBERAT = 1. ridicat de vânt, de furtună și dus departe; împrăștiat, risipit, zburătăcit. 2. de pe care zăpada a fost luată, împrăștiată de vânt. 3. (fig.) zăpăcit, neserios; ușuratic; impulsiv, furios. **4 (fig.) nimicit, distrus.** Constat că cele două sensuri figurate subliniate (a nimici, a distruge; nimicit, distrus) se potrivesc în prima parte a textului, dar derutarea mea nu a luat sfârșit, pentru că nu înțeleg cum cele două fete sunt în afara oricărui pericol, după ce au fost nimicite, distruse. Pe un alt canal aud despre același caz: „Mașina s-a rostogolit și le-a spulberat. O fată a fost operată, cealaltă s-a ales doar cu câteva zgârieturi." Aceeași dilemă. Mă bucur, desigur, că accidentul nu a fost mortal, așa cum se poate înțelege din adjectivul „spulberate" sau din verbul „(le)-a spulberat". Știrea mi-a produs doar un șoc logic.

Trebuie să mai spun că termenul „burtieră" (derivat de la „burtă" care în DEX este trecut cu etimologie necunoscută și care este considerat de către lingviști un cuvânt provenit din substrat), de multă vreme frecvent utilizat cu sensul de bandă în partea de jos a ecranului pe care sunt scrise tot felul de știri, apare înregistrat în DEX (2016) doar cu sensul „corset care strânge abdomenul și șoldurile, centură". Nu apare nici drept cuvânt nou introdus, cu steluță, în DOOM3. Cum o fi scăpat alcătuitoarelor DOOM3? Cauza este, probabil, că acest termen nu provine din engleză.

Și nu pot să nu-mi amintesc de fondatorii *Junimii* (Iași, 1863): Iacob Negruzzi (20 de ani, doctor în drept la Heidelberg), Titu Maiorescu (23 de ani, doctor în filosofie la Giessen), Petre Carp (26 de ani, doctor în drept la Bonn), Theodor Rosetti (26 de ani, doctor în drept la Berlin), Vasile Pogor (30 de ani, doctor în drept la Paris), dar și de aceia care s-au alăturat, tineri care au identificat problemele vremii și au impus o direcție nouă în cultura românească. Prima acțiune a junimiștilor a fost aceea de a educa publicul prin conferințe („prelecțiunile populare"), referitoare la cultura și istoria națională. Ei și-au propus drept obiective progresul și afirmarea literaturii naționale, crearea și impunerea valorilor naționale originale, promovarea spiritului critic și a criteriului estetic, susținerea principiului fonetic, combaterea *formelor fără fond*. Junimiștii au sancționat permanent limba artificială, falsa erudiție, pedantismul, mediocritatea, cultura neasimilată, lipsa de gust, excesul de neologisme, violența nemotivată a limbajului, limbuții care vorbesc pentru a vorbi, pentru a se amesteca în vorbă, au mâncărime la limbă, n-au nicio valoare. Cum nu vii, tu, Maiorescu!

Elisabeta Boțan

Solitudine,

strigătul asurzitor al tăcerii

care-ți aduce-n minte

albastrul

imensul

senin și îndepărtat al cerului.

Zbor

Secunda de lumină
naşte răzvrătirea
din temnița limbajului de lemn.

Îmi cresc gheare pe suflet,
din gheare îmi cresc aripi
și zbor peste golul ființei mele.

Apoi îmi înfig ghearele
în scoarța propriei mele istorii
vândute pentru un ciob de iubire.

Destine paralele

Hazardul
ne-a zămislit
după chipul și asemănarea lui,
la întâmplare,
ca să ne zbatem pe buzele orizontului
și fiecare să-și vegheze depărtarea
pentru a-și răscumpăra aura de mister.

Yin și Yang

Cine sunt eu?
Cine ești tu?

Eu sunt
deșteptarea acelui strigăt
răstignit
între silabe,
Peste bezna timpului.

Eu sunt...
peregrina desculță
străbătând
deșertul cerului
ca să-ți înlesnesc
descifrarea
propriilor tale enigme.

Îmi adun umbrele cailor
în veșminte de regină
ca să întregesc lumea
într-o îmbucătură de măr.

Ia-mă de mână
în tremurul jăratecului!

Zbatere de aripi...
Zbor descătușat!

Fuga

În urma pașilor mei,
lumile învăluite cu umbre de zei și de monștri.

Strălucirea părului meu,
rămâne ascunsă la rădăcina cedrului,
ca să nu mă urmărească fluturii nopții.

Rănile mele, îngrămădite,
în cufărul de foc al timpului.

Am pornit singură,
să descâlcesc cărările pustiului.

Mi-am inventariat temerile,
și știu că îmi ajung cât să-mi răscumpăr curajul...

Ochii mei nu mai știu să privească în urmă.

Pământul îmi arde urmele pașilor.

Mușc cu râvnă drumul, îmi beau căderile
Și mă transform în vânt, în fulger și în nor.

Noapte de august

Lui Federico García Lorca

Noaptea se îneacă, în propriul plâns.
în timp ce, rigid, cerul cade peste ea
cu zori acoperiți de sânge.

Luna se albește
și fuge din piață
pe spinarea taurului de coridă.

Vai, pământul se îneacă
cu numele lui Lorca
și însăși istoria se îmbracă de doliu,
apoi își acoperă chipul
cu un văl de baladă țigănească.

Măslinul,
în genunchi,
adună cu frunze tremurătoare
roua versurilor sale.

Ars Poetica

Poetul se retrage în lumina cuvintelor
N-are nevoie să cucerească paradisuri
— căci el nu crede în infernuri—
Îi ajunge așternutul versurilor sale.

Fish

Bărbatul-pește
îmi scapă mereu printre degete

Bărbatul-pește
mă privește
fără să clipească și fără să mă vadă.

Bărbatul-pește
se întoarce mut
și se pierde în apele calendarului.

Năzuință

Vreau,
vreau să mă întorc la început.
Vreau să mă întorc la acel început,
când amândoi eram fire,
fire de lumină,
prinse în aceeași țesătură.

Vreau,
vreau să mă întorc la început.
Vreau să mă-ntorc la acel început,
când amândoi eram versuri,
versuri ale aceluiași poem.

Vreau,
vreau să mă întorc la început.
Vreau să mă întorc la acel început,
când amândoi eram dumnezei,
dumnezei ale aceleiași lumi.

Vreau,
vreau să mă întorc la început.
Vreau să mă întorc la acel început,
când amândoi eram străluciri de timp,
uneori eram clipe,
alteori eram veșnicii.

Roma

Chemări ancestrale
adormite și ascunse în leagănul copilăriei
mă ademenesc să pornesc
în căutarea acelor vieți suprapuse
din drumurile tale eterne.
Praful lor îmi sărută tălpile
Clepsidrele se sparg
Nisipurile se amestecă cu apa
O lume începe.
O altă lume se destramă.
Nu există despărțiri.
Iubirea călătoreşte în timp.
N-am cum să mă mai întorc la tine,
Pentru că spiritul tău îmi guvernează viața.
Și sufletul mi-e poleit cu aurul zilelor tale.
Ceva din mine îți va aparține mereu doar ție.
Ceva din tine va fi mereu doar al meu.

Dansul Parcelor

Parcele dansează pe pântecele meu,
smulg fire, taie, rup, înnoadă.

O dată în plus,
îmi iau mai mult decât mi-au dat.

Simt cum lutul din mine se înmoaie
și iarăși mă transform în apă.

Elegii pentru mama

I
Eu plec, mamă,
Plec chiar acum, mamă.

Mă arunc în neștiutele ape ale timpului.

Și-am să mă îmbrac într-o pasăre,
orice pasăre,
care să-mi împrumute drumurile ei,
toate rutele zborului său,
care duc în depărtate,
orice depărtare.

De cealaltă parte a soarelui,
într-un colț de cer, să mă adăpostesc,
și-am să pun între noi nori,
mulți nori,
nori făcuți din toate culorile orbilor.

Ireversibil

I
O fractură de timp,
peste capetele noastre,
marchează o cruce de drumuri.

II
Timpul nostru
moare
între sentimentele tale cu două tăișuri.

III
Acum, nu.
Nu vreau să te reîntorci!
Prefer să te invoc în lumina amintirilor...

Solitudine

calea aceea dreaptă,
anevoioasă,
ce duce spre lumină.

Solitudine,
alegerea
de a nu te lăsa înfrânt,
de a nu te lăsa atins
de praful neiertător al timpului.

Solitudine,
strigătul asurzitor al tăcerii
care-ți aduce-n minte
albastrul
imensul
senin și îndepărtat al cerului.

Un loc-paradis

Există un loc, un loc-paradis
un loc-paradis,
unde picioarele mele, brațele mele și ochii mei au prins rădăcini.

Acolo vântul le susură cuvinte
frunzelor îndrăgostite de el.

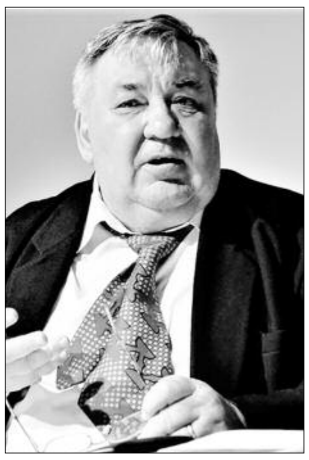
Frunzele le susură aceleași cuvinte
florilor,
și florile
le înfloresc pentru mine

Există un loc, un loc-paradis,
un loc-paradis
de unde a trebuit să-mi smulg rădăcinile
să le transform în aripi,
ca să plec departe... foarte departe... foarte departe...

Există un loc, un loc-paradis,
de unde vântul pleacă,
pleacă în fiecare noapte,
și vine să-mi susure un cântec de leagăn
un cântec de leagăn, înainte de culcare.

poesis

Nicolae Georgescu

Ce e ăla „război”

Aș articula, dar ce este *războiul* duce aproape automat gândul la *cum* este el, invitând la factologie oarecum de catalog – pe când romanul-eseu al D-nei Ecaterina Petrescu Botoncea* se concentrează pe ideea unei definiții posibile din perspectivă actuală, în spațiul actual european. În sensul titlului, înainte de dimineți, de *fiat lux* al *Bibliei*, era haosul – iar războiul nu este altceva decât o izbucnire a haosului în imperiul luminii. Pleci la drum cu această ipoteză pe care vrei s-o verifici de-a lungul lecturii, observi că se verifică mai ales prin Cain și Abel, des aduși în discuție, dar și prin alte cărți sacre, nu numai prin *Biblie*, numai că autoarea nu se mulțumește cu atât, caută și alte explicații. Războiul, observă ea, este preponderent bărbătesc, deci iată o altă pistă de urmărit. Are, apoi, istorie, e legat de progres, de om în general. Animalele nu se organizează în batalioane ori divizii... Omul, suma evoluției viului în cosmos, creează și asta... Oroarea ororilor.

Istoria este interogată – dar nu se intră în zona teoriilor ce vorbesc de purificarea lumii prin foc etc. Este convocată istoria Ucrainei, pentru că războiul de azi din Europa stă în atenția tuturor. Iar datele culese sunt foarte, foarte neutrale în ceea ce ne privește, ca vecini. Te-ai fi așteptat ca filosofia sadoveniană a substratului comun sau foarte apropiat dintre cele două popoare să fie – dacă nu preluată, cel puțin atinsă, cel puțin în latura arheologiei (Maria Ghimbutas) care plasează patria comună a indoeuropenilor în albia carpato-nistreană...E cumplit de trist, ca cititor avizat, să vezi că atrocitățile de azi umbresc aproape exact contururile jumătății de răsărit a leagănului civilizației indoeuropene, care este, în fond, sâmburul civilizației europene...

Romanul de față se dedică, însă, antropologiei, nu istoriei, nu geografiei ori altor științe mai practice. Tensiunea lecturii constă în aceea că autoarea nu este de acord, respinge categoric ideea de război – și totuși, îl vede, îl simte, i se dovedește că există. Cum este cu putință într-o lume atât de atent cultivată, educată, civilizată – să apară rachete pe cer, apoi explozii peste blocuri de locuințe care chiar sunt locuite, apoi oameni morți întinși pe trotuare sau târâți în gropi comune?!...Îți vine să exclami ca un comentator de televiziune: ce mică e lumea civilizată, abia dacă se întinde peste Europa și o parte din America... în rest... barbaricum... sau acceptare tacită a lui.

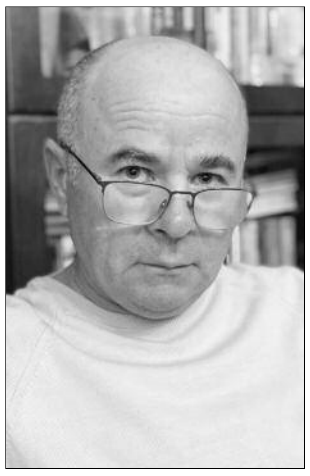
Există, desigur, și un fir narativ al acestui roman eseu, care excelează însă prin meditație – și pe alocuri prinde elanuri de poem. Personajul principal, Ana, este medic, are o lungă experiență de spital, a activat și în teatre de război, reținându-se mai ales stagiul din Orientul Mijlociu unde a întâlnit un alt medic, Azar, împreună salvând vieți, meditând asupra vieții și morții în univers, conștientizând împreună că „moarte” nu există, de fapt, totului tot trăind într-o ondulație universală – dar având, în același timp, oroare de moartea fizică, cea a trupului, și mai ales de suferința lui, mai ales prin răni cauzate de fierul războiului – și, mai revoltător decât orice, prin tortură.

Dacă în alte romane ale autoarei perechea masculin-feminin se regăsește în soluția salvatoare, de data aceasta cei doi medici nu-și mai potrivesc destinele, ca să zicem așa, nu se mai nimerește să se regăsească. Ceva în univers s-a defectat, armonia nu mai este cu totul la ea acasă. Este atmosfera dintr-o satiră eminesciană: *ah, organele-s sfărmate și maestro e nebun*: instrumentele orchestrei („organele”) sunt stricate, iar dirijorul („maestro”) și-a ieșit din minți, astfel că armonia universală, acel *carmen saeculare,* nu mai poate cutreiera lumea, două praguri o obturează. Omul este mic în fața acestui spectacol înfricoșător, catastrofic, rațiunea nu poate cuprinde iraționalul, nu-l poate nici măcar pătrunde, pentru că el, ca irațional, nu are legi, norme, reguli: este haosul însuși de dinainte sau de din afara luminii. O pată de întuneric, asta ar fi războiul, fără nicio posibilitate de orientare. Și totuși, este făcut de oameni... raționali. Paradoxul acesta se trăiește, este viu.

O carte de adânci meditații asupra rostului omului pe scoarța aceasta ce pare tot mai subțire a pământului, pe care o citești cu tristețe și o închizi deschizându-ți sufletul spre zone metafizice, încercând să trăiești nimicul ce se prefigurează dincolo de stingerea posibilă a rasei umane. Singura ieșire din această plasă de gânduri pare a fi cea către rugă și speranță, chit că te poți stinge cu ele cu tot : cel puțin o faci cu conștiința împăcată, cu pacea în suflet pe vreme de război total.

* Ecaterina Petrescu Botoncea: *De dincolo de dimineți*, Editura Limes, Cluj, 2022

Leonid Dragomir

Cartea de filosofie

Autenticitate sau comunitate

Charles Taylor este un filosof canadian reprezentant al curentului comunitarist. Despre ce înseamnă acesta ne poate lămuri lectura cărții sale *Etica autenticității*, publicată în 1991, la scurt timp după prăbușirea blocului comunist și tradusă la noi de Alex Moldovan (Ed. Ideea Design&Print, Cluj, 2006). Dar chiar și fără să cunoaștem prea multe putem bănui că opușii comunitarismului trebuie să fie atât comunismul colectivist, cât și individualismul distrugător al legăturilor comunitare. Crezul comunitarist sau comunitarian accentuează și militează pentru întărirea acestor legături care au un rol major în definirea identității fiecărui individ (termenul adecvat ar fi persoană). *Etica autenticității* tratează tocmai despre fundamentele morale ale perspectivei comunitariste și despre șansele acesteia de a contracara atomizarea din ce în ce mai accentuată a societăților occidentale.

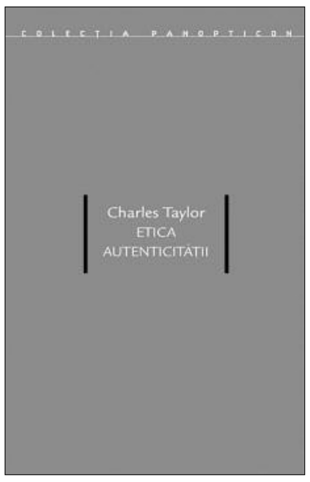
Conceptul de autenticitate este legat de modernitate chiar de la începuturile ei, pe când Descartes își întemeia filosofia pe certitudinea subiectului cugetător. El capătă însă conotațiile caracteristice odată cu reacția romantică la adresa iluminismului, contribuțiile lui Rousseau și Herder fiind esențiale. Dacă romantismul descoperă, explorează și valorizează interioritatea, profunzimile sinelui ca sălașuri ale divinității, creativității sau moralității, scrierile lui Rousseau produc o schimbare de accent, întrucât contactul cu sinele ce generează sentimentul existenței este valorizat ca atare, pentru el însuși: omul este o ființă morală autentică dacă se regăsește pe sine, dând la o parte diversele măști și roluri pe care și le-a construit în societate. Concepția lui Herder potrivit căreia fiecare om, ca și fiecare popor, are un fel al său propriu de a fi implică necesitatea consecvenței cu sine pentru a-l realiza, pentru a fi el însuși, adică autentic. Contactul intim, nefalsificat cu sinele și consecvența cu sine sunt notele definitorii ale idealului moral al autenticității, adică a reprezentării celui mai înalt și bun standard pe care merită să ne străduim să-l atingem. El este modelul interior al autodesăvârșirii pe care fiecare se străduiește să-l realizeze, calea fiind numai a sa. Conformarea la modele exterioare distruge autenticitatea la fel cum o face și instrumentalizarea, transformarea omului într-o piesă prinsă într-un mecanism. Pentru a fi autentici trebuie să ne cultivăm originalitatea, luptând împotriva a tot ce vor să facă alții din noi. Apare aici o altă idee, cu origini tot în Rousseau, a libertății autodeterminante: sunt liber doar atunci când hotărăsc de unul singur ceea ce vreau să fac, fără a fi influențat de factori exteriori. Ea implică eliberarea de orice constrângere exterioară în luarea unei decizii. Confuzia dintre idealul moral al autenticității și libertatea autodeterminată a dus la formele degradate, degenerate ale primului și, pe plan social, a pus bazele totalitarismelor.

Coruperea idealului autenticității se manifestă în mentalitatea centrată pe sine, narcisistă,care respinge tot ceea ce transcede ego-ul și transformă relațiile umane în instrumente de folosire a celorlalți în interesul propriu. Respingându-se orice criteriu obiectiv, transubiectiv de evaluare, rămâne că valoarea oricărui lucru sau acțiuni constă doar în decizia subiectivă (libertate autodeterminantă) a fiecăruia, nicio opțiune nefiind superioară alteia și de aceea neputând fi nici criticată (relativism slab). Acum, la mai bine de 30 de ani de la apariția cărții lui Charles Taylor, pare că tendințele narcisist-relativiste au fost agravate de impunerea corectitudinii politice, cu distrugerea valorilor culturii europene și a noilor posibilități transumaniste (combinații om-mașină) la care conduce dezvoltarea tehnologică actuală.

Nu au lipsit și nu lipsesc nici astăzi criticii culturii narcisismului, cum nu lipsesc nici susținătorii, dar ambele tabere, consideră Taylor, nu fac altceva decât să oculteze semnificațiile reale ale idealului autenticității. Deși este de acord cu criticii formelor degradate ale acestuia, filosoful canadian crede că nu trebuie aruncat totul peste bord, iar autenticitatea este un ideal modern a cărui demnitate originară trebuie restabilită. Își propune în acest sens trei obiective: să demonstreze că este un ideal valid, că se poate discuta cu temei (rațional) asupra lui și că astfel de dezbateri au consecințe în plan moral-politic. Prin aceste trei convingeri, el se situează pe o poziție de mijloc, nefiind de acord în totalitate nici cu criticii, nici cu susținătorii autenticității degradante și demonstrând prin retrezirea la viață a idealului originar că nu suntem prizonierii sistemelor social-politice în care ne-a fost dat să trăim.

Coruperea idealului autenticității se manifestă în mentalitatea centrată pe sine, narcisistă, care respinge tot ceea ce transcede ego-ul și transformă relațiile umane în instrumente de folosire a celorlalți în interesul propriu.

Idealul moral al autenticității, consideră el, are o bază ontologică în caracterul dialogic al ființei noastre: limba, gândirea, identitatea noastră constituindu-se prin dialogul lăuntric sau deschis cu ceilalți. Lucrurile dobândesc importanță nu pentru că așa hotărâm fiecare în funcție de capriciile subiective, ci pe un fond comun de inteligibilitate, un orizont de semnificații fără de care autorealizarea (valoarea supremă în cultura narcisismului) își pierde sensul. Rezultă că idealul autenticității reclamă exigențe ce vin de dincolo de sinele propriu: natura, istoria, cultura, societatea, Dumnezeu, în absența cărora ar fi autocontradictoriu. Centrarea pe sine, narcisismul, duce la o aplatizantă lipsă de sens, cu efecte (auto) distructive, negând astfel idealul moral al autenticității de la care, fie și inconștient, se revendică. Formele degradate ale idealului moral al autenticității își revelează așadar iraționalitatea, pe când înțelegerea adecvată a acestuia îi demonstrează deplina raționalitate, ceea ce face posibil dialogul între diverși actori sociali. Iar mizele moral – politice ale acestei discuții sunt cât se poate de reale. Pornind de la premisa că nevoia de a fi recunoscut este fundamentală pentru ființa umană, Charles Taylor stabilește necesitatea unui orizont sau cadru obiectiv, ce conferă legitimitate acestor pretenții. El are o latură socială reprezentată de instituțiile democratice, căci doar ele pot susține diversitatea pretențiilor de recunoaștere a grupurilor umane și una individuală, legată de iubire. Tendințele egotic-narcisice neagă însă iubirea ca deschidere spre celălalt, în sprijinul lor venind și nihilismul postmodern, cu distrugerea tocmai a standardelor transubiective de evaluare a realizărilor umane. Lupta continuă specifică unor societăți viguroase are, sau ar trebui să aibă, drept miză apărarea acestora. În acest scop, un demers de clarificare al conceptului de autenticitate și a originilor sale istorico-filosofice poate fi o contribuție importantă.

Două sunt principalele pericole ce amenință societățile democratice actuale, ambele fiind, consideră Taylor, consecințe degradate de idealul autenticității. Prima a fost semnalată de Alexis de Tocqueville care în principala sa carte, *Despre democrație în America*, apărută în 1835, scria în legătură cu o posibilă alunecare spre un "despotism blând" a regimurilor democratice prin apatia în privința participării la treburile publice a cetățenilor și cedarea puterii unor organisme statale sau suprastatale. Al doilea risc este atomizarea sau fragmentarea socială: "O societate fragmentară, definește autorul, este cea ai cărei membri, găsesc că e din ce în ce mai greu să se identifice cu societatea lor politică văzută drept comunitate". Se vede imediat relația dintre atomizare și despotismul blând, cercul

(continuare în p. 26)

ADAM PUSLOJIC (11.03.1943 - 31.12.2022)

În dragostea noastră
nu mai sunt locuri sfinte.
Azi dimineață s-a-ntors în oraș
peregrinul.

Uit săruturile tale
pe an, câte unul...

Cântecul de fiecare zi

Există pământ.
Există o umbră. A ta.
Exiști și tu undeva,
tu și umbra ta –
enorm de nedecisă
între pământ și tine.

Osuar de familie

Puțin câte puțin
murim
mâncând pâine caldă,
bând apă rece.

Mult, mult mai mult
rămânem în urmă,
de după umbra noastră,
de după pașii noștri.

Puțin câte puțin
devenim
reci ca focul,
fiebinți ca bulgărele de zăpadă.

Mult, mult mai mult
tăcem
economisindu-ne sângele,
cheltuindu-ne oasele.

Puțin câte puțin,
mult, mult mai mult.

Departe de oameni

Le-am spus:
spânzurați-mă de spânzurătoarea cerului!
În jurul gâtului puneți-mi
un lanț albastru!

Ei mă traseră pe roata
soarelui.

Mă răstigniră
din răsărit până la apus,
din prima mea dimineață
până la ultimul amurg.

Umbra mi-o aruncară câinilor,
iar cămașa cerurilor.

Baladă despre aceasta

Trăiesc în umbra lemnului, lemnului de piatră.
Trăiesc în umbra pietrei, pietrei de piatră.
Lemnul acesta de piatră – de piatră nu este.
Piatra aceasta de piatră – de piatră nu este.

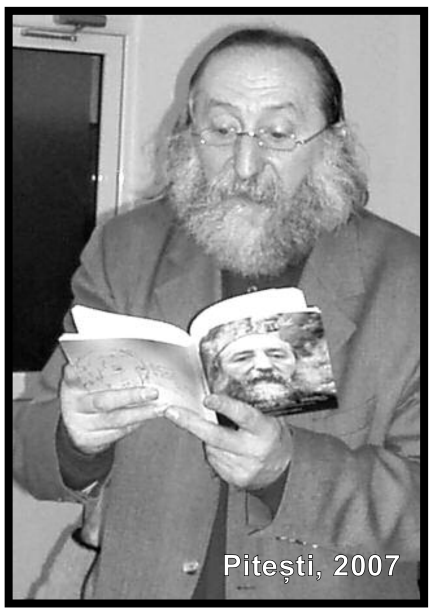
Și n-am pentru aceasta nici o dovadă.
Și nici o dovadă nu există pentru aceasta.
Nu există lemnul. Nu există piatra.
Nici eu!

Dacă niciodată în umbra acestui lemn n-ați trăit,
în umbra lemnului o să muriți cu siguranță!
În umbra pietroasă a împietritului lemn de piatră,
de pământ, sub piatră, în lemn.

Testament

În dragostea noastră
nu mai sunt locuri sfinte.
Azi dimineață s-a-ntors în oraș
peregrinul.

Uit săruturile tale
pe an, câte unul...

Cel mai puțin înseamnă aceasta

Dacă azi dimineață,
dacă aseară târziu
undeva m-ați întâlnit
undeva m-ați reîntâlnit.
/ Aceasta, de fel
/ nu înseamnă
/ că eu sunt /
/ mort.
Cel mai puțin înseamnă aceasta
/ fiindcă
eu sunt
în aceste zile
foarte viu.

Poezii selectate de FLORIN GOLBAN
din antologia *Apă de băut*,
Editura *Tracus Arte*, 2014

Ninel Ganea

Libertatea de exprimare și comunitatea

Într-un context politic mai amplu, ideea unei libertăți de exprimare fără margini este solidară cu absența oricărei forme de protecționism

Străbunicul lui Alexis de Tocqueville, Guillaume-Chrétien de Lamoignon de Malesherbes, nu este printre cele mai sonore nume aflate pe lista de victime din Revoluția Franceză. Ce-i drept, concurența a fost mare... Dar execuția sa este simbolică și relevantă, printre altele, pentru câteva probleme contemporane. Cum este de pildă cea legată de libertatea de expresie.

În Vechiul Regim funcția oficială a lui Malecherbes era aceea de cenzor. S-a ocupat de controlul publicațiilor vreme de 18 ani, iar cea mai importantă realizare a sa a fost apariția Enciclopediei lui Diderot și Voltaire. Chiar și după ce Parlamentul Francez a suspendat apariția acestei creații voluminoase, pe care astăzi, pe bună dreptate, nu o mai citește nimeni, munca iluminiștilor a continuat în secret, grație susținerii oferite de primul cenzor al Franței. Conform baronului von Grimm, fără ajutorul lui Malesherbes, Enciclopedia nu ar fi putut apărea. A rămas, se pare, toată viața un apărător al idealurilor liberale în varianta lor roz iluministă, naiv de optimistă.

Efuziunea publicistică a luat proporții după prăbușirea monarhiei, însă pentru scurt timp. Venirea iacobinilor la putere a pus capăt libertății de exprimare. S-a reinstituit cenzura, iar penalitățile au devenit mult mai drastice. Dacă înainte cea mai severă condamnare o reprezenta un sejur la Bastilia, unde în fapt ajungeau doar incontrolabili ca Marchizul de Sade, și aceștia foarte rar, acum delictul de opinie însemna ghilotina.

Deși retras din viața publică încă dinainte de Revoluție și aflat la o vârstă venerabilă, cenzorul Malesherbes nu a reușit să scape de demonii Terorii. În 1794 a fost ghilotinat la Paris împreună cu fiica și ginerele său. Legătura dintre ideile enciclopediștilor și revoluție este destul de cunoscută așa că într-un anume sens se poate spune că Malesherbes și-a pierdut capul din cauza ideilor pe care le-a încurajat.

Situația a fost asemănătoare în Rusia prerevoluționară. Deși se vorbește curent despre cenzura utlizată de regimul țarist, în realitate, mai ales după 1905, revistele politice erau la liber, inclusiv cele bolșevice. Autonomia politică din universități a fost garantată, ceea ce însemna practic deschiderea unor zone libere pentru propaganda revoluționară. În lumea artistică și culturală nu exista aproape niciun fel de restricție. De aici și explozia incredibilă de creații futuriste, simboliste și avangardiste, care aveau toate, fără excepție, presupoziții și teze nihilist-revoluționare. Pentru a lua doar un exemplu, compozitorul Scriabin dorea să realizeze, cu puțin timp înainte de a muri, o creație multimedia în Himalaya, prin care să grăbească Armaghedonul. Potrivit unor comentatori reputați, una din ideile omniprezente ale avangardei, și anume aceea de flux continuu, își avea corespondentul în „revoluția permanentă" a lui Trotsky. Cum era de așteptat, căderea monarhiei ortodoxe a fost primită cu ovații de artiștii care așteptau o nouă eră.

Într-adevăr, vremurile s-au schimbat după 1917, însă libertatea de exprimare din timpul ultimului țar s-a evaporat peste noapte. Scriitorii și artiștii au sfârșit murind de foame sau uciși de gloanțele comuniste, iar de publicat nu mai era posibil. Cei mai norocoși au murit în exil. Deja în 1917, bolșevicii confiscaseră majoritatea tipografiilor, iar ulterior au introdus controale doar un pic mai subtile.

Ceea ce aveau în comun Franța și Rusia prerevoluționare era o infecție serioasă cu virusul liberalismului. În ambele regimuri existau suficienți oameni onorabili pentru care libertatea de expresie absolută reprezenta un drept de necontestat, chiar și pentru vocile radicale.

Konstantin Pobedonostsev, tutorele ultimilor doi țari și procurator al Bisericii Ortodoxe Ruse pentru un sfert de veac, spunea că până și mulți slavofili acceptau fără comentarii această teză subversivă pentru orice regim tradițional sau legitimist. Asumpția era legată în foarte multe cazuri de un optimism antropologic nejustificat de nimic. Se presupunea că adevărul și binele vor triumfa în confruntarea de idei și în dezbateri, iar competiția aceasta a paradigmelor le va selecta pe cele mai bune pentru oameni. Doar că în lumea reală nimic nu justifică aceste așteptări nerezonabile, iar cel care are mai multe mijloace, mai puține scrupule și ceva talent oratoric la îndemână va reuși să tranșeze disputa în favoarea sa. Nu este doar o nouă instanță a teoriei „de ce ajung în frunte cei mai răi", ci aproape o inducție istorică.

Într-un context politic mai amplu, ideea unei libertăți de exprimare fără margini este solidară cu absența oricărei forme de protecționism cultural pentru o comunitate. Se presupune că o societate ar trebui să reziste oricărui asalt spiritual, dacă este suficient de sănătoasă. Altfel, înseamnă că oricum nu merita să reziste și experimenta probleme interne, care mai devreme sau mai târziu s-ar fi cronicizat. Acesta este un tip de argument care se folosește în special în legătura cu Rusia țaristă și cu lipsa de imunitate a regimului în fața propagandei revoluționare. Argumentul nu este chiar atât de redutabil pe cât pare, la prima vedere, fiind în fond o calchiere la un nivel cultural a unei teze evoluționiste și anume aceea de supraviețuire a celui mai bine adaptat. Dar adaptat conform căror standarde?

Întorcându-ne la problema protecționismului cultural, un exemplu micro s-ar putea dovedi mai edificator. Până nu demult, prea puțini oameni, de pildă, ar fi fost într-atât de iresponsabil încât să-și deschidă casa și să-și expună copiii la propaganda unor zbuciumați. Filosofia politică pe care un monarh al Vechiului Regim sau o comunitate din trecut o subînțelegea nu se deosebea prea mult de cea pe care un tată responsabil o are față de familie. Nu te poți aștepta ca un individ sau un grup să conteste ad nauseam presupozițiile morale și sociale ale comunității, iar comunitatea să reziste la nesfârșit. A le permite unor pătimași să corupă mințile oamenilor înseamnă că mai devreme sau mai târziu inclusiv dreptul oamenilor de a li se opune chiar și verbal va fi anulat. Liberalismul este un excelent teren de pregătire pentru diavoli totalitari, iar diavolii nu fac în niciun caz greșeala de a le permite contestatarilor să vorbească, nici măcar pe Facebook. Poate nu este tocmai o întâmplare că în societățile oculte de la începutul secolul XIX, liberalii erau plasați în cercul cel mai depărtat de adevărata putere.

Dan Ciachir

Pagini de jurnal

2006

22 ianuarie

Am răsfoit ieri, după mulţi ani, cugetările lui Guicciardini, dând peste o constatare asemănătare convingerii lui Pavel Florenski potrivit căreia toate dorinţele ni se împlinesc „târziu şi caricatural”. Iată ce spune Guicciardini: „Am năzuit şi eu, ca toţi oamenii, la onoruri şi câştiguri, iar adesea le-am dobândit peste aşteptările şi speranţele mele; dar nu mi-au adus niciodată acea mulţumire pe care mi-o închipuisem; aşadar, pentru cel ce ia bine aminte, acesta este un puternic temei ca să mai reteze din deşartele năzuinţe omeneşti”.

Iar într-o altă cugetare a lui Guicciardini mi-am regăsit confirmată convingerea că avem parte în viaţă de lucruri pe care nu le dorim şi pentru care nu ne ostenim: „În ce mă priveşte... am avut parte de mult noroc în destule privinţe, dar nu şi în treburile negustoreşti şi nici în izbânzile pe care mi le-am dorit, căci acelea după care nu am umblat mi-au venit de la sine, pe când celelalte, cu cât m-am străduit mai mult pentru ele, cu atât au fugit parcă de mine”.

Am văzut aseară la TVR Cultural ecranizarea romanului *Sub soarele lui Satan*, de Georges Bernanos, carte ce îl impresionase pe Nae Ionescu, care a scris un articol despre ea, inclus în *Roza vânturilor*. Filmul difuzat aseară, avându-l pe Gerard Depardieu în rolul abatelui Donissan, trebuie să fi fost turnat în urmă cu 30 de ani.

23 ianuarie

Ieri şi noaptea trecută s-a aşternut gerul, iar viscolul a urlat înfiorător, spărgând geamuri şi smulgând bucăţi de tencuială.

Am aflat aseară că gerurile din iarna anului 1985 au coborât temperatura până aproape de recordul absolut înregistrat în România: minus 38,5 grade (la Bod, lângă Braşov, în 1942). În 1985 numai o zecime de grad (minus 38,4) a despărţit minima de recordul absolut! Am făcut faţă cu bine acelei ierni lungi şi grele, comparabilă numai cu aceea din 1954, fiindcă eram tânăr. De altfel, 1985 a fost pentru mine unul dintre cei mai frumoşi ani din viaţă. La sfârşitul lui, în decembrie, s-a arătat însă reversul medaliei.

24 ianuarie

Este un ger cumplit începând de ieri, când dis-de-dimineaţă au fost minus 17 grade în Bucureşti. Astăzi în zori erau minus 19 grade la staţia de la Băneasa şi minus 17 grade la Filaret. Temperatura cea mai scăzută s-a înregistrat la Întorsura Buzăului, minus 30 de grade. Au fost minus 28 de grade la Satu Mare.

A îngheţat marea la mal – am văzut la televizor imagini din Constanţa – şi a îngheţat şi Dunărea în zona Tulcei. Toate acestea îmi amintesc încă o dată de iarna anului 1985.

31 ianuarie

Se sfârşeşte luna cea mai monotonă din an şi odată cu ea se duce şi gerul care a omorât zeci de oameni numai în România. Ieri au fost 8 grade, astăzi e înnorat, însă mai iese din nori, palid, soarele.

Aseară mi-a telefonat ÎPS Bartolomeu, care mi-a lăudat ultimul articol. Era în maşină, în drum spre Glăvile-Vâlcea, satul natal, unde va fi înmormântat fratele său Dumitru, răposat la 91 de ani, după o lungă suferinţă. L-am cunoscut: era inginer şi făcuse de patru ori închisoare politică. Aflat în prima detenţie, la Galaţi, un coleg de celulă i-a ghicit în palmă că va face de patru ori închisoare, adăugând că dacă scapă dintr-un accident – a avut unul de automobil – va trăi foarte mulţi ani.

Tot din maşină, în drum spre Glăvile, m-au sunat ÎPS Andrei, PS Iustin Sigheteanul şi părintele Bota, care au ţinut să fie de faţă la înmormântarea fratelui mitropolitului lor.

3 februarie

Am ieşit la ora 14 ca să iau volumul IV din *Septuaginta* trimis de Editura Polirom şi să las articolul pentru săptămâna viitoare. După o scurtă plimbare, m-am întors prin Cişmigiu. Termometrul arăta 4 grade, era soare, însă gheaţa nu se topise de pe fundul lacului. A îngheţat şi Dunărea; întreg braţul Sf. Gheorghe şi Delta. M-a istovit şi iarna aceasta, care mi se pare foarte lungă.

Am comparat Ps 1 şi Ps 50 – traducerea din *Septuaginta* cu traducerea consacrată de Biserică şi ultima mi s-a părut mai cursivă. Versiunea Ps 1 a părintelui Rafail Noica nu este cu mult diferită de versiunea liturgică. Nu mă încântă excesul de erudiţie – scolii nenumărate – din noua traducere a *Septuagintei*. Alexandrinism.

6 februarie

În „Dosarele istoriei”, numărul 1/2006, apărut tot astăzi, este publicată stenograma întâlnirii dintre Ceauşescu şi Papa Paul al VI-lea, care a avut loc în mai 1973. Papa Paul al VI-lea îl copleşeşte cu elogii pe Ceauşescu, încearcă să obţină de la el revenirea la suprafaţă a Bisericii Greco-Catolice şi îi înmânează un memoriu în acest sens. Ceauşescu rămâne inflexibil.

13 februarie

L-am auzit aseară pe un sociolog, într-o emisiune TV, spunând că peste *cinci* ani nimeni nu se va mai impune prin cărţi, ci prin internet. Mi-am amintit de Nae Ionescu, care, pe de o parte, nu a vrut să publice cărţi, iar pe de alta susţinea că lumea noastră românească (răsăriteană) nu a fost marcată de *carte*, aşa cum s-a întâmplat cu spaţiul european occidental. Cu toate acestea, internetul nu reprezintă o perspectivă de resocratizare a culturii, întrucât el se întemeiază tot pe *literă*; pe scris.

Internetul poate fi echivalat cu o masă luată la „fast-food” – care-i la îndemâna oricui –, una precară, deosebită de prânzul bogat, dacă nu rafinat, consumat în tihnă. De aici şi demonetizarea literaturii: arta se opune vitezei, este legată de durată, de reflecţie şi mai ales de răgaz („Pentru a fi poet/ îţi trebuie mult timp/ ceasuri şi ceasuri de reculegere...”, spunea Pasolini).

14 februarie

Noaptea trecută, într-o emisiune TV, l-am auzit pe Neagu Djuvara că Antonescu (aşa cum ştiam) nu era deloc hotărât să rupă alianţa cu nemţii, deşi în aprilie 1944 condiţiile sale de armistiţiu fuseseră acceptate de ruşi prin tratativele duse la Stockholm.

21 februarie

Alaltăieri, după ce m-am întors de la biserică şi am mâncat, pe la ora 13, a telefonat Lavrentie, poftindu-mă să mergem împreună la Celic-Dere. La 14.30 a venit Pimen şi peste 45 de minute eram la Căldăruşani, unde, în pofida temperaturii de primăvară, lacul nu se dezgheţase. Am pornit, în VW, spre Celic, la 16.30 şi am ajuns după numai trei ore şi un sfert. Ca întotdeauna, după ce am trecut Dunărea, şoseaua era puţin circulată.

Maica stareţă Casiana ne-a primit foarte frumos. Am mâncat icre de ştiucă şi crap la cuptor cu sos de roşii şi cartofi. Mai erau pe masă brânză de două feluri şi cârnaţi de porc de care nu m-am atins. Vinul rosé l-am băut cu apă. M-am culcat la 1.30 noaptea, într-o odaie bine încălzită, după ce am urcat cu Lavrentie treptele platoului care duc la biserică. Cerul era plin de stele. Şi era linştea specifică spaţiului vast de la Celic.

Ieri la ora 13.30 am ajuns la Constanţa şi am lăsat maşina pe bulevardul Elisabeta, în dreptul Cazinoului. Era soare pe faleză, dar şi o pânză de ceaţă la dunga zării. Peste stabilopozii din dreptul Cazinoului mai rămăsese un morman de zăpadă din zilele în care îngheţase marea. Zăpadă răzleaţă am văzut, tot pe mal, în dreptul Comandamentului Marinei.

Coborând în portul Tomis, am căutat cu privirea hotelul „Palas”. Era coşcovit, iar de balcoanele care dădeau spre mare atârna o pânză albă pe care scria „De închiriat”. În stânga lui, la câţiva metri, se înălţa o construcţie de zece etaje – probabil un viitor hotel – nefinisată.

Am intrat apoi în biserica grecească, după care am coborât pe strada învecinată până la un restaurant în care intrasem într-o seară din octombrie 2001, când am stat o săptămână la Constanţa. Am mâncat toţi trei câte un muşchi de vită bine fript în acel local dichisit, în grădină, având înaintea ochilor marea, care era liniştită ca suprafaţa unui lac. La întoarcere am urcat spre maşina lăsată în dreptul bisericii greceşti pe strada Vântului, nu mai lată de trei metri.

M-am bucurat să revăd marea şi Constanţa, după trei ani, însă parcă fără intensitatea de altădată. Fie pentru că a trecut mult timp de când mergeam acolo cu fervoare, fie pentru că oraşul s-a schimbat. Acelaşi sentiment l-am încercat, azi, şi la Tulcea. Am intrat în curtea bisericii greceşti, iar de acolo am urcat pe strada Traian, paralelă cu Mircea Vodă, stradă pe care locuise Valentin Şerbu. Pe acolo mai subzistau porţiuni de vechi pavaj, case de mahala tulceană cu faţade vechi, curţi împrejmuite cu uluci – într-una zăcea o caroserie de Fiat 600 roşu – şi domnea o linişte care contrasta cu animaţia din centrul oraşului aflat la numai câteva sute de metri... Centru care s-a modificat, inclusiv parcarea şi scuarul din faţa hotelului „Delta”. Biserica Sf. Nicolae se afla în curs de restaurare – am intrat înăuntru – iar biserica cu ceas, în care, de asemeni, am intrat, este înconjurată din toate părţile de blocuri. Atmosfera de altădată nu am regăsit-o decât la Celic-Dere, îndeosebi în exterior, fiindcă interiorul stăreţiei a suferit şi el transformări.

25 februarie

Ninge mărunt de aseară, fără ca zăpada să se fi aşezat pe terasă. S-a aşternut însă pe acoperişuri şi pe stradă. E ultima sau penultima răbufnire a iernii: în Mehedinţi zăpada ajunsese aseară până la înălţimea de un metru. Meteorologii susţin că va mai ninge o săptămână, până pe 3 martie.

Aseară m-a sunat de la Nicula părintele Anania ca să-mi spună că mi-a citit „pe nerăsuflate” cartea. O luase iniţial s-o răsfoiască, a început cu capitolul despre părintele Stăniloae, a ajuns la sfârşit („paginile despre Eugen Barbu sunt antologice”), apoi a citit-o de la început. Mi-a spus că e densă, scrisă cu vervă şi n-a uitat capitolul despre Ţuţea...

26 februarie

Am citit ieri, până la 2 noaptea, cartea lui Mircea Platon, *Ortodoxia pe litere*, cu plăcere şi mare interes. În textul care o deschide, *Obişnuinţa*, am găsit această observaţie: „Istoria nu a putut supravieţui decât discret, mai degrabă ca manieră decât ca substanţă; fapt care se vede şi în *Când moare o epocă*, a lui Dan Ciachir, carte care nu e despre comunismul care moare, ci, mai degrabă, despre interbelicul care supravieţuieşte, până la a fi descoperit cu entuziasm de noua generaţie de după 1989”.

Internetul poate fi echivalat cu o masă luată la „fast-food” – care-i la îndemâna oricui –, una precară, deosebită de prânzul bogat, dacă nu rafinat, consumat în tihnă. De aici şi demonetizarea literaturii: arta se opune vitezei, este legată de durată, de reflecţie şi mai ales de răgaz („Pentru a fi poet/ îţi trebuie mult timp/ ceasuri şi ceasuri de reculegere...”, spunea Pasolini).

Bedros Horasangian

Berlin, Berlin (fragment)

Suflete moarte. O poveste în cel mai dramatic stil german posibil. Mai existau, oare, flori în acel oraș devastat? Olandezii de azi ar fi putut trimite câteva avioane. Și mâncare. Dar atunci olandezii aveau alte treburi. Nu toate sunt cum ne trec prin cap nouă la un moment dat. Animalele simt pericolul mai repede și moartea mai intens decât oamenii.

proză

Ploua în ziua aceea peste oraș – ploua cu stropi uriași, acoperind străzile și întregul port din care nu mai rămăsese mai nimic, cu o masă imensă de apă ce năvălea, cu furie de soldat rămas fără muniție, dintr-un cer răzvrătit și complice la rău, de parcă Marea Nordului s-ar fi supărat pe destinul ei etern și ar fi încercat, cu un ultim efort, un salt în necunoscut, un fel de „e-o fi o fi...“ în disperare de cauză, neavând altă alternativă, nu totdeauna mai rămâne timp și pentru opțiuni, ploua încontinuu, cu o violență neobișnuită chiar și pentru cei obișnuiți cu capriciile vieții pe mare în Kriegsmarine, doar la Capul Horn și la Capul Bunei Speranțe poate fi mai rău, se știe de când lumea, vorba vine; călătoriile în jurul lumii au început odată cu Magelan care, știm bine, nu era neamț, ploua cu nerăbdarea unui om care vrea ca totul să se termine atunci când nimic parcă nu mai ia sfârșit, ploua, valurile loveau țărmul și digurile orașului distrus de bombardamentele aliaților, împrăștiind un zgomot sinistru, de moarte în mișcare, ce amplifica vuietul general înfricoșându-i pe oameni, atâția câți mai supraviețuiau din marele oraș de dinainte de război; el nu a fost în oraș când s-a întâmplat nenorocirea – totul a început într-o noapte, la oră fixă – a aflat toate astea mult mai târziu, englezii bombardau noaptea, iar americanii, ziua, n-a durat decât opt zile și șapte nopți ca totul să se facă praf, pulbere, Operațiunea Gomorrah; despre Overlord s-au tot scris cărți și s-au făcut filme, despre Hamburg și Dresda se vorbește foarte puțin sau deloc, 42 600 de morți și 37 000 de răniți doar la Hamburg, despre Dresda, un dezastru, și nu vorbim doar despre Zwinger – ce să mai spunem – ci chiar despre oameni nevinovați; germanii știu să numere bine și țin socotelile în ordine, au stat ascunși, care cum și pe unde a putut, și au scăpat; cine s-ar fi așteptat la o asemenea ploaie după atâtea zile de soare, leneșe, moi, lăbărțate, de pe pământ până departe de coastele de dincolo de mare și peste orașul pustiit, peste același oraș ce primea potopul de apă ca pe o eliberare după infernul de anul trecut, cu resemnare, ca o pedeapsă asumată pentru nu se mai știe ce vină, ba se știe, nimeni nu e nevinovat, totul părea ciudat, nefiresc, absurd și inutil, se putea spune, se puteau spune multe, dar ce să mai înțelegi când nimic nu mai este de înțeles; ploua, ploua și Ully, Ulrich marinarul cu mușchi de piatră, căuta o casă anume, nu mai ținea bine minte adresa, știa doar că este în orașul acesta din care nu mai rămăsese nimic, portul, rafinăriile, atâtea uzine de armament și fabrica de explozibil făcută de Herr Alfred Nobel, casa fixată în memoria lui era undeva pe chei, undeva pe-aproape, undeva anume, parcă, o casă nu prea mare, cu două etaje, cu un turn mic într-un colț, și un balcon, și el minuscul, cu o balustradă din fier forjat, și cam atât; când o să se liniștească, o să-și aducă aminte mai multe, o casă cum se făceau odinioară, da, o casă veche adică, poate a fost și ea dărâmată și nu a mai rămas nimic din ea, câte certitudini rămân după atâția ani de război, și morți și suferințe; restul nu mai ține minte, a făcut un drum lung, au trecut deja niște ani, luni, zile, ore, ar fi trebuit să numere, nu prea mulți, timpul se schimbă mereu în vreme de război, sau când iubești pe cineva, se comprimă, se dilată, a fost o permisie și-atât, la ce bun să tot socotească, sunt destui germani care se ocupă cu așa ceva, el nu a avut timp de socoteli, abia dacă a apucat să iubească, după lupte doar morții se socotesc, se numără cu exactitate, ce mai contează o viață în plus, una în minus, ce mai contează cu adevărat, și-a dat seama de asta și de cine este abia acum, pe fugă, când plouă și el trebuia să găsească o casă, o casă anume.

Cu autobuzele liniei 100 te puteai – cred că și azi e la fel – te poți plimba prin tot Berlinul. Nu contează anul, important este orașul. și cu ce rămâi de pe urma lui. Orașul. Germania. Europa. Ei îi plăceau zilele cu ploaie. Aerul era mai curat și se simțea intens mirosul de iarbă. Cerul înalt, și iarba, aburul acela straniu de la Berlin, care transformă cenușiul într-un larg evantai de culori, ce să-ți mai dorești? Să te tot plimbi cu S-Bahn-ul de la un capăt la altul al marelui oraș? Să visezi și să te umpli de melancolii când se încing culorile prin copacii care mărginesc drumul spre Grünewald? Cum să nu-ți placă așa ceva când ești tânăr, și universul nu are limite? Orice devine posibil. Iar cerul și pădurile de pe lângă Berlin te lasă să ajungi oriunde. Degeaba râd italienii și francezii de ordinea și rigoarea germane. Cum să le explici că fără cenușiu, alb și negru nu pot exista celelalte culori?

Iar tot ce era verde îi făcea bine. Se simțea mai altfel. El, din contra, nu putea să sufere ploaia. și cerul închis, și norii negri, de frig, ce să mai vorbim. Ar fi preferat o bere rece, să se nască în Italia sau să trăiască în insulele grecești. Acolo oamenii puteau să fie fericiți cu adevărat, nu ca aici, în Germania.

Deutschland, cum sună!

Germanii.

Poporul.

Das Volk.

Foarte tare.

Germania cui?

Oare ce-o fi și cu fericirea asta despre care vorbește toată lumea și nimeni nu știe ce este? Se fac tabele, statistici, la ce bun când aproape nu mai știi ce să spui când ești întrebat: „ce mai faci?“

Astrid l-a cunoscut pe Ulrich la Hamburg. Acolo s-au întâlnit, acolo au stat de vorbă, ce naiba să mai spui în vremuri din acelea când cuvintele s-au risipit printre evenimente, și moartea pândește la fiecare colț de stradă, la fiecare atac aerian, bombardament sau lansare la apă; acolo s-au iubit, pe fugă, înfrigurați, acolo a revenit el după câțiva ani, de acolo a adus-o la Berlin. Acolo, acolo. Unde? Aici, nicăieri. Cu trenul, pe jos, cu căruța. Era o vară fierbinte, imediat după moartea lui Hitler și căderea Berlinului. Războiul se termina atunci când viața lor abia începea. Soarele se strecura printre uriașele mormane de ruine. Rușii lui Stalin au fost cei care au intrat primii în Berlin și în buncărul lui Hitler. Cum să te mai bucuri de ceva în mijlocul acestui dezastru? Cerul era parcă fără păsări. Unde erau, oare, ascunse în coșmarul devastat de explozii și răpăituri de mitralieră? Ciori, vrăbii, porumbei. șoareci și șobolani. Hitler n-a apucat să plece, abia se căsătorise cu Eva Braun, apoi s-a sinucis. Au apărut fel de fel de speculații. Ca și despre Martin Bormann. Ca și despre alții. Generalii fugeau, soldații mureau, mulți dispăreau, doar bătrânii, femeile și copiii mai erau, care nu se știe unde, dacă mai erau. Unii mai reapăreau – se vorbea despre ei – alții nu, se vorbea și despre ei.

Suflete moarte. O poveste în cel mai dramatic stil german posibil. Mai existau, oare, flori în acel oraș devastat? Olandezii de azi ar fi putut trimite câteva avioane. Și mâncare. Dar atunci olandezii aveau alte treburi. Nu toate sunt cum ne trec prin cap nouă la un moment dat. Animalele simt pericolul mai repede și moartea mai intens decât oamenii. Nu intrăm în amănunte, ele oricum se estompează în timp, se pierd, se uită. În noaptea de 8 mai 1945, s-a zis cu regimul *Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei*, cu cel De-Al Treilea Reich. Disperarea desenată pe un cer ne gru și fără contur. Rușii la Berlin. Până au apărut și americanii. Și englezii, și francezii, peste tot, prin toată Germania. Germania lui. A nimănui. Camioane, tancuri, sol dați, cei care n-au murit. Civili sau militari. Sârmă ghimpată în loc de tufe de trandafiri. Ăștia au fost aliații care au împărțit apoi Berlinul cu rușii. Alții nu au mai fost.

Rușii peste tot.

Unii au numit acest moment *Stunde Nul*, *Ora Zero*. Cum ar veni, un nou început, totul de la capăt. Așa se părea, așa a fost. Nimic nu a mai fost ca înainte, dar nici nu se poate spune că totul a fost ceva nou. E mult de atunci. Ea, Astrid, era foarte tânără, blondă, înaltă, subțire, cu picioare lungi și trăsături regulate și cu ochi albaștri; el, Ully, era foarte tânăr și el, brunet, bunicii din Bavaria, vânjos, bine legat, corp atletic și cu ochii căprui. Erau norocoși amândoi, pentru că trăiau. El bărbat, ea femeie. Ea avea un copil, el nu. Nu se pun prea multe întrebări. La război, ca la război. Timpul, ca și întrebările, se comprimă. Așa a fost. Aceștia erau termenii de raportare de atunci. Ei îi murise mama, doi frați mai mici, surori nu avea, tatăl era dispărut undeva în Est. Urma să apară mult mai târziu. Fără un picior. Lui Ully nu-i mai rămăsese nimeni din familie. Muriseră cu toții în timpul acelui îngrozitor bombardament din Hamburg, de care nu se prea vorbește. știe lumea de Nagasaki, de Pearl Harbour, de Coventry sau Stalingrad, dar de Hamburg, nimic. Un foc imens ce a ars tot orașul. Bombe după bombe, incendii, incendii, aer uscat, pârjol, nu s-a mai văzut așa ceva, iadul pe pământ. Se răzbunau englezii, se răzbuna Churchill, după ce înduraseră și ei destule. Întreaga operațiune a primit numele de cod *Gomorrah*. Englezii din RAF (Royal Air Force, echivalentul lui Luftwaffe german) atacau noaptea, americanii din US AIR FORCE dădeau buzna ziua. Britanicii bombardau între ore fixe, doar noaptea, și economiseau muniție, americanii foloseau tactica *pământului pârjolit*. Adică să arunce din avion bombă după bombă. Banii nu contau. America era în război cu Hitler. Toată lumea era deja în război cu Hitler. Dar poporul german era alături de Hitler. Mai ales după atâtea vorbe care au fost circulate, spuse, urlate. *Wir sind Ein Volk! Wir sind Ein Reich!* Cine poate crede că producția de arme și muniții crește cu 30% după un simplu discurs patriotic. Sau ce? Bombele urmau să cadă la sol una lângă alta și să se aleagă praful și pulberea de tot și de toate. Și bombele cădeau. și s-a ales praful și pulberea. Discursurile au rămas vorbe. Bombardarea Hamburgului nu. Parcă nu se mai termina. Opt zile și șapte nopți. A fost un coșmar. În realitate, a fost mai rău ca în filme. Ully nu a fost acolo, doar Astrid. A scăpat. Acolo au murit părinții lui Ully – așa îi spunea Astrid și când voia să se pisicească pe lângă el în zilele lor fierbinți de la Hamburg și mai apoi la Berlin, când voia să-l îmbuneze pe Ullrich s-o ia și pe ea la plimbare când se ducea el să facă baie la Wannsee – o so ră și două mătuși refugiate din Silezia. Da, au fost mulți morți, nu se pomenește nimic. La ce bun, la urma urmelor. Doar cei vii contează în viața asta.

Cam prin 1995, Președintele Germaniei reunificate sub semnul unei mari bucurii și imense speranțe, la 3 octombrie 1990, Richard von Weizecker a considerat că *Stunde Nul* nu este ceva care să se potrivească istoriei și spiritului german. Și a avansat termenul de, țineți-vă bine de scaun, *Vergangenheitsbewältigung*. Ți se împleticește limba în gură când germanii compun și inventează noi cuvinte. Asta ar veni, pentru o limbă normală, ceva de genul *confruntarea-cu-trecutul*. Dacă putem aproxima. Nu prea se știe ce s-a ales de pro pune rea legată de *confruntarea-cu-trecutul* a Președintelui Germaniei – un om sobru și învățat – dar *Stunde Nul* a rămas. Și chiar n-a prea fost vesel la Berlin în anii ăia de după război. Ba chiar rău de tot. Unde s-au găsit și cei doi să se iubească?! Ha. Iubire? Hm. Într-un dezastru total și printre ruine. Dar amorul e orb, ca și justiția, cum se spune. Putem oferi cifre concrete, date sugestive, dar e mai greu de redat atmosfera în care se naște un copil. Nu se știe cât de cald era când l-au făcut – te și întrebi dacă celor doi amorezi le-a ars de așa ceva – dar în iarna când s- a născut primul lor copil au fost minus 30 de grade. Ceva ce nu s-a pomenit la Berlin! Animalele de la Zoo, și așa moarte de foame, au murit pe capete. Unii ziceau că frigul a fost adus de ruși, așa cum a scăpat și Moscova să fie ocupată de trupele *Wehrmacht*-ului, tot din pricina frigului. Îngheța uleiul în reductoarele

tancurilor, iar soldații germani nu aveau echipament de iarnă. Îi intrase în cap lui Hitler *Blitzkrig*-ul și n-a avut nimeni curajul să-l contrazică. O întreagă nebunie și cu frigul ăsta, nu doar cu ce era în capul generalilor germani. Frigul a devenit apoi ceva banal, se tot zice că din cauza stratului din ce în ce mai subțire de ozon, dar nu s-a putut dovedi nimic. Se topesc ghețarii din Antarctica, și nivelul apelor oceanelor a tot crescut. Unde o să ajungem? Așa cum s-a aflat că sovieticii au tot cărat în *Russland*-ul lor 23% din capacitatea industriei germane. Despăgubiri de război. Pe tot ce au putut pune mâna au cărat la ei. Dar despre femeile violate nu se spune nimic prin actele oficiale. Un viol nu intră niciodată în categoria morților. Violurile nu se numără. Nu se face contabilitate cu ele. Ce porcărie! Oare o fi existând o istorie a violului, așa cum există studii aprofundate despre te miri ce? Și ce să faci cu studiile astea, niște petice de hârtie, cum spunea Hitler despre tratate. Acum s-a schimbat lumea. Rușii au demontat și au cărat, au cărat și tot cărat mulți oameni, fără să-i mai și demonteze. Doar cerul a rămas la locul lui în Berlin. Ca și *Brandenburger Tor*. Ca și Spree, ca și Tiergarten, ca și Kurfürstendamm. Au crăpat și destul de mulți civili germani după război, despre care nu se prea vorbește. Ei au început războiul, ei să plătească. Cine? Nemții! Cu toții, nu doar liderii politici și militarii. Că nemții, ani în șir după război, au apelat la o etică fluidă precum cea numită *Realpolitik*. E adevărat, o fi fost necesară ca să iasă din chingile unui trecut dureros, dar nici chiar așa cu dragostea asta de ruși. Compromisul are și el limite, nu doar miezul fix și fierbinte. Iar acum ce să mai zici, Ceaikovski e iubit de nemți ca și cum ar fi compozitor german precum Bach sau Mozart. Când e vorba despre muzică, orice locuitor din Köln sau Stuttgart devine sensibil ca un motor de *Mercedes Benz* care turează lin asemenea unei pisici adormite.

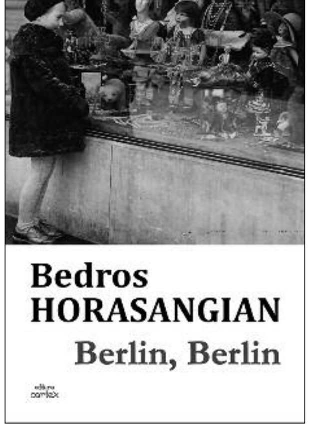
Ploua, și el trebuia să găsească o locuință, o casă anume și o femeie anume, în ziua aceea ploua, ce ghinion!, ca și gerul acela teribil de la Moscova din iarna lui 1941, de ce toate astea? ar fi putut să se întrebe Ulrich marinarul, dar el era furios în ziua aceea, atât de furios, că nu mai avea răbdare să aștepte încetarea ploii, nu mai putea să aștepte nicio zi, nicio oră măcar, avea deja destul timp de recuperat, ani rămași în urmă și zile, și nopți urâte, risipite pe mare sau pe uscat, pe pământ sau pe un cer văzut prin periscopul unui submarin; ar fi vrut să mai și uite, doar avea de trăit, dacă tot nu apucase să moară și să-i pună amiralul Donitz o decorație pe piept, să se despartă de un trecut din care făcea parte, nu se putea rupe de el, trecutul, viața lui, nu poți arunca la gunoi doar ce vrei tu, gânduri prin ploaie, ca o turmă de bivoli negri, furioși, întărâtați parcă anume pentru o corrida unde el să fie ucis în aplauzele mulțimii, îi vâjâiau urechile de la zgomotul ploii, și oboseala, și tensiunea nervoasă, ca și cum te știi urmărit de un vânător de submarine și ești obligat să stai ore în șir în imersie, fără să faci nicio mișcare, în întuneric și frig, devii erou uneori fără să vrei, gânduri care să-l tragă în adâncul memoriei, într-un labirint inform, fără limite, plin de întrebări, nu prea clare, nelămurite pe deplin, și el nu se lăsa, Ully, marinarul cu mușchi de piatră, ce venea după câțiva ani de stat pe mare, trei luni de stat în spital, și patruzeci și opt de ore de stat în picioare, nimeni nu va putea spune că-i fusese ușor, că o dusese bine sau se procopsise cu niște decorații și Crucea de Fier, sau că strânsese bani, averi și bogății de pe urma sufe rinței altora, puah!, ce porcărie!, dar se găsiseră alții, destui, ce mare lucru să aplauzi și să strigi Sieg Heil!, *și să urli alături de alți oameni* Deutschland über Alles! *Acum a ajuns într-un port unde vrea să găsească o femeie, nu mai vrea să vadă pe nimeni altcineva, nu-i pasă nici de Donitz, nici de Mareșalul Keitel, nici de ce-o să se întâmple cu Germania..., s-a săturat de toți – eroi și victime – și de toate; caută o femeie iubită cândva, se întâmplă chestii din astea și pe timp de pace, nu doar în vreme de război; s-au iubit pe fugă, s-au întâlnit întâmplător și s-au plăcut la fel, fără prea multe cuvinte sau explicații,* Ohne Worte, *ce mai, fără cuvinte, nu e nimic de spus în plus, între două misiuni de luptă, când era deja război total, pe viață puțină și moarte multă, și viața, viețile nu mai aveau prețul dinainte, ba uneori, în mod cert, niciun preț, puteai fi oricând un erou sau un simplu om mort, laș sau demn, sau așa, sau altfel, sau oricum se nimerea cu fiecare, când totul se consumă în infern, pe grabă, fără prea multe ezitări sau socoteli, câteva clipe din viața unui om, ce e pus pe hârtie nu se regăsește în realitate, nimeni nu-și mai făcea iluzii și viitorul părea să se rezume la o singură zi, o oră – și aia lungă uneori – o singură clipă și se schimbă destinul tău, Bum!, Bum!, și gata, nimeni nu putea bănui ce-o să fie, ce a fost, ce o să fie iar, o să vină, da, așa era, a fost, viitorul se dovedea o grădină de întuneric, necultivată, de unde Ulrich, marinarul cu mușchi de piatră, nu s-a ales cu mare lucru, femeia aceea slabă cu un copil și ochii verzi, „u ești un copil..." i-a șoptit el într-o noapte de dragoste stând cuminți unul lângă altul și privind pereții unei case pe care o caută acum, încercând să afle câte ceva despre ei înșiși după ce nu știau mai nimic unul despre celălalt,* Ohne Worte, *trebuia s-o găsească, ploaia nu se mai oprea, simțea prin toți porii că are nevoie de ea – nu știi de ce te atașezi de un om sau de altul – o căuta cu furie, pe o ploaie care nu se mai oprea, uitând de părinții morți, de prietenii căzuți în lupte,* „tu să nu minți niciodată..." *îi spunea mereu mama lui,* „ să-ți fie de folos mai târziu..." *nu i-a fost de niciun fel, nici minciuna, nici adevărul, la război, ca la război,* „niciodată..." *răsunau cuvintele în urechea lui, ajungându-l din urmă în timp ce el căuta o casă, o casă anume din Hamburg, cine mai avea timp să se gândească la mame și cuvinte, războiul abia se termina, un război care nu se mai termina, asta nu se poate uita, nu se poate șterge cu buretele, au murit cu toții – unii în bombardamente, alții prin lagăre – despre alții nu s-a mai știut nimic, nimic?, nimic.*

Lui Astrid îi plăcea muzica, Ully nu se înnebunea după ea. Și apoi, ce să faci cu muzica atunci când nu ai de mâncare sau nu ai unde să pui capul pe o pernă? *Kultur und Kultur*, dar mai și mâncăm. Orice, dacă e nevoie. Cartofi, cartofi să fie. Varză, cartofi, cârnați, carne să fie. Unt, unt să fie, nu *ersatz*, margarină, puah! Varză, de ce nu? A mai fost un *Stunde Nul*, dar mai târziu, să nu anticipăm prea mult. Când s-a născut *DDR*- ul – faimoasa prescurtare de la *Deutsche Demokratische Republik* – Astrid Schuster și Ulrich Wichner au ajuns cetățenii ei. Și destul de repede li s-a născut primul copil. O fetiță. I-au dat numele Ingrid, un nume frumos. Și ei erau frumoși și se iubeau, tare de tot, ce mai. Frumos lucru să se iubească doi oameni. Când n-au mai fost lupte grele între trupele rusești și cele germane, au reapărut și porumbeii la Berlin. Uite și ceva frumos de spus negru pe alb. Istoria Germaniei e plină de povești frumoase. Situația la Berlin nu a fost prea veselă. A fost și o blocadă, Berlinul de Vest a fost aprovizionat doar pe calea aerului. Aeroportul Tempelhof devenise centrul lumii. Avion după avion. Cei din răsărit – din Berlinul de Est, ocupat de ruși – se uitau neputincioși la un cer care nu mai era al lor. Romantismul e doar o exaltată poveste germană, am putea spune. Degeaba râd străinii de noi că suntem o națiune de mecanici și soldați. Da, mâncau cartofi și sfeclă, dar se simțeau bine unul lângă celălalt. Și atunci când Astrid a lucrat la curățarea de moloz a Berlinului: au fost peste 60 000 de femei între 15 și 65 de ani care au muncit din greu ca să dispară urmele alea sinistre ale războiului. Astrid Schuster și Ulrich Wichner.

Nu au vrut în mod special să fie germani sau berlinezi. Așa s-a nimerit. Cum se nimeresc destule pe lumea asta. Când Președintele american John F. Kennedy a strigat cu voce tare în fața Zidului – care deja despărțea Berlinul în două, în semn de solidaritate cu locuitorii Berlinului de Vest, *Ich bin ein Berliner!* – toată lumea a râs. Sigur că era de râs pentru cei care vorbeau și trăiau limba germană. Limba, casa ființei. O chestie deșteaptă, nu știu cine a zis- o. Am uitat. Mai și uităm. Nu contează. Mai și râdem, ce să facem. Apoi n-a mai fost de râs, John F. Kennedy a fost asasinat, știe toată lumea de crima asta oribilă. Și nu hitleriștii au fost vinovați de crima asta, nici cei din SS. A fost un șoc teribil, așa cum a fost și cu *Twin Towers*, *Turnurile Gemene* de la New York. S-ar zice că lumea s-a schimbat apoi, dar eu nu prea cred. Nu prea cred în schimbare și nici în progres. Nu toată lumea știe bine și de ce, și de către cine a fost împușcat Kennedy. Un anume Harvey Lee Oswald. Un zăpăcit, nici el nu știa prea bine ce vrea. L-a împușcat pe Kennedy. Sirhan l-a împușcat pe fratele lui. Sau pe cine? Prin timp deja nu se mai știe cine pe cine a omorât și de ce. Frații Kennedy erau iubiți de toată lumea. Uite că Bush a fost înjurat de și mai multă lume și e bine-mersi. N-a fost omorât, nici împușcat ca Președintele Reagan sau ca Papa Ioan Paul al II- lea. Soarta fiecăruia. Poate nu chiar toată lumea îl iubea pe Kennedy. Papa polonez era iubit. În Germania democrată, vorba vine, se năștea cel de-al doilea copil în 1951, un băiețel. Al lui Astrid și Ully. Güunther i-au zis, după un unchi al lui Ulrich. Ei stăteau la două camere. Apoi s-au mutat la bloc când a apărut pe lume Gertrude. Asta deja peste alți doi ani, în 1953. Anii trec repede, copiii cresc. Astrid a fost iubită încă de la început, pentru că râdea tot timpul. Au și numele astea socotelile lor. Trei copii nu e chiar de colo. Și mai ales într-un stat socialist, unde familia o fi ocrotită de stat, dar nici prea mulți bani ca s-o întreții ca lumea nu sunt. După un război devastator. O lume fără bani. Vinovăție, suspiciuni, ură și speranță. *Deutsche Mark*, marca germană. Dar se mai traficau și rublele. Erau și niște magazine cu circuit închis, unde nu avea acces toată lumea. Ei doi se iubeau, se înțelegeau de minune, fără prea multe explicații, copiii erau sănătoși, *Gott mit uns*, să nu mâniem Cerul. Are și iubirea asta tainele ei. Astrid era o bună gospodină, Ulrich era om de casă și nu umbla mereu cu ochii după rusoaicele astea plinuțe care zăpăceau tineretul german. Îi plăcea mai mult să monteze și să demonteze câte ceva la Wartburgul ăla al lui. Și-au luat mașina în rate. DDR-ul devenea vitrina lagărului socialist. Că doar nu i-ar fi pus în ferestre la vedere sovieticii pe români sau unguri! Automobilul pârâia, ce mai pârâia! Un zgomot teribil. Dar își făceau treaba cu el. Te obișnuiești la un moment dat. Ca și cu mașinile Trabant, ca și cu comuniștii, ca și cu lecțiile de marxism-leninism, ca și cu soția. Dacă dragostea se risipește, rămân obișnuințele, tabieturile comune, deseori și plictiseala e suportabilă lângă cineva cu care trăiești de mulți ani. Jocul de cărți, filmele DEFA Berlin făcute la Babelsberg sau alea rusești făcute la Mosfilm, la care se lăcrima oricât de siropoase ar fi fost peliculele aduse din URSS.

Am cam uitat anii ăia.

Când n-au mai fost lupte grele între trupele rusești și cele germane, au reapărut și porumbeii la Berlin. Uite și ceva frumos de spus negru pe alb. Istoria Germaniei e plină de povești frumoase. Situația la Berlin nu a fost prea veselă. A fost și o blocadă, Berlinul de Vest a fost aprovizionat doar pe calea aerului. Aeroportul Tempelhof devenise centrul lumii. Avion după avion.

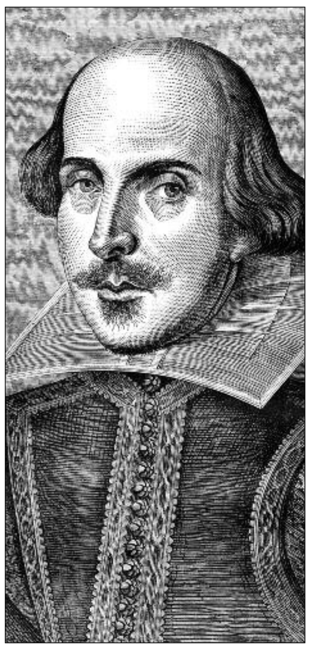
Berlin, Berlin este un volum de nuvele extinse, microromane, puse sub semnul unei teme obsedante în literatura lui Bedros Horasangian, vinovăția. Istorică, politică, umană... Cele trei texte (*Berlin, Berlin; Atena Fishta; Rita*) scriu de fapt povestea unei jumătăți de secol XX prin firescul tragediei umane, naționale, est-europene din interbelic și postbelic. Germani din Est, albanezi stabiliți la Paris, cehi emigrați în Suedia – personaje în acest volum – trăiesc împreună într-o existență comună, multiplicată prin diferențele de tonuri, de scris, de poveștile și interesele care se împletesc fără ca niciodată să piardă cititorul. Horasangian echilibrează genurile, stăpânește, inovează, rămânând neclasificabil, imposibil de pus într-un singur capitol de istorie literară. Ficțiune politică, psihologică, tratat de istorie orală, *Berlin, Berlin* este mai mult decât atât, este proba înzestrării de a recrea anxietate, tensiune și firescul fragil al fericirii. (Lucian Pricop)

Cartea va apărea în **seria de autor Bedros Horasangian** de la Editura Cartex, unde a fost publicat deja romanul *Laptopul lui Dr. Love*.

Tot în 2023 vor apărea și volumele de proză: *Sfârșit de partidă* și *Un om fericit.*

Shakespeare – pentru lumea de azi

În traducerea lui CONSTANTIN MANEA

O, văd eu bine că a trecut pe la tine Crăiasa Mab!

Ea este moașa zânelor și trupul ei, când vine-ncoace,

Nu-i mai mare decât o pietricică de agat de pe degetul unui pârgar din sfatul cetății.

O poartă un car tras de mici fărâmițe cât atomii,

Care pășesc peste nasul oamenilor adormiți.

traduceri

Visul unei nopți de vară
(actul 5, scena 1)

TEZEU: Amorezii și nebunii au creieri grozav de-nfierbântați
Și-o închipuire așa de roditoare, bogată în fantasme,
Care e în stare să plăsmuiască
Mai mult decât poate mintea trează să cuprindă.
Nebunul, îndrăgostitul și poetul sunt burdușiți de fantezie:
Unul vede mai mulți draci decât poate ține-ntr-însul iadul fără fund –
Acela-i smintitul. Îndrăgostitul, nu mai puțin zălud,
Vede frumusețea Elenei din Troia pe chipul smolit al unei egipțience.
Ochii poetului i se rotesc în găvane, într-un minunat delir,
Și privirea-i străbate din rai până-n pământ și de la pământ la ceruri;
Și, cum închipuirea plăsmuiește trup pentru cele neștiute, pana poetului
Le află formă și-i dă neantului eteric
Un sălaș pământesc, ca și un nume.

Negușătorul din Veneția
(actul 5, scena 1)

(...) Poetul
Și-a închipuit și a lăsat scris cum că Orfeu mișca din loc și trăgea spre sine copaci, pietre și râuri,
Căci doară nu-i nimeni și nimic așa de greoi, nesimțitor, lipsit de suflet și plin de turbare
Ca, pentru câteva clipe, muzica să nu-i schimbe firea.
Omul care nu are în sine nici urmă de muzică
Și pe care nu-l mișcă împletirea armonioasă a dulcilor sunete
Este oricând gata de trădare, de urzeli perfide și de jefuielnice urgii;
Mișcările sufletului îi sunt mohorâte ca noaptea, iar aplecările inimii sunt întunecoase ca iadul.

Richard II (actul 5, scena 5)

Ha, ha! Țin măsura.
Ce aspră și strepezitoare e muzica – până și cea mai dulce –
Când măsura este frântă și nu se respectă nici timpii!
La fel se întâmplă în muzica din viața omului.
Mie, care am ifosul fin al auzului
Ca să mustru măsura corzilor nelalocul lor,
Mi-a lipsit urechea pentru armonia din rangul și timpul meu,
Să aud cum mi se frângea timpul curat.
Timpul mi l-am risipit, iar acum timpul mă risipește pe mine;
Căci, iată, timpul m-a făcut să-i fiu ceasornic pentru numărat orele;
Gândurile-mi sunt minute – și ele cu suspine își ticăie
Ceasurile, rotindu-le în ochii mei, ceasornicul cel dinafară,
În care degetul meu, ca o limbă ascuțită pe cadran,
Arată neîncetat, ștergându-i de lacrimi.
Acum, domnule, zvonul care grăiește ce oră este
Nu-i decât larma gemetelor mele, ce bat, lovindu-mi inima,
Care-i clopotul ceasornicului; și așa, suspine, lacrimi și gemete
Arată minutele, zilele și ceasurile...

Romeo și Julieta
(actul 1, scena 4)

MERCUTIO: O, văd eu bine că a trecut pe la tine Crăiasa Mab!
Ea este moașa zânelor și trupul ei, când vine-ncoace,
Nu-i mai mare decât o pietricică de agat de pe degetul unui pârgar din sfatul cetății.
O poartă un car tras de mici fărâmițe cât atomii,
Care pășesc peste nasul oamenilor adormiți.
Roțile carului sunt făcute din piciorușe lungi de păianjen,
Pologul – din aripi de lăcustă,
Hățurile – din cea mai fină pânză de păienjeniș,
Hamul din grumaz – din umede raze de lună.
Biciul – din os de greier; șfichiul – din pojghița subțire de la semincioare;
Vizitiu îi e un țânțăraș în livrea sură,
Care nu-i nici pe jumătate cât un viermișor rotund
Scos cu acul din degetul leneș al unei servitoare;
Careta îi este făcută dintr-o coajă de alună,
Strunjită de măiastra veveriță sau de bătrânul cariu,
Meșterii de cócii ai zânelor din timpurile străvechi.
Și, gătită cu aceste podoabe toate, galopează noapte de noapte
Prin creierii iubeților, care apoi plăsmuiesc vise de dragoste...
(...) Și tot Mab a noastră
Împletește coamele cailor în timpul nopții
Și încleiază nodurile spiridușilor din fire de păr scârboase și-aducătoare de rău,
Care, de cum le-ai desfăcut, îți cășună nenorocire și blestem.

Romeo și Julieta
(actul 1, scena 1)

BENVOLIO. Îndrăgostit?
ROMEO. Pierdut...
BENVOLIO. Din dragoste?
ROMEO. Din hatârul aceleia de care sunt îndrăgostit.
BENVOLIO. Vai! Cum se face că amorul, așa de blând când îl vede omul, se face așa nemilos, tiran și crud când dai de el!
ROMEO. Vai, cum se face că amorul, care are ochii legați bine-bine, își găsește, și fără văz, calea spre țelul său! ... Ei dar! O, iubire gâlcevitoare! O, iubeață ură! O, întreg zămislit dintru început din nimic! O, grea ușurime! Serioasă vanitate! Diform haos de năluci încântătoare! Pană de plumb, fum luminos, foc înghețat, sănătate bolnavă! Somn treaz, care nu este ceea ce e! Iată ce iubire simt eu – eu, care nu simt iubire deloc într-acestea... Nu râzi?
BENVOLIO. Nu, verișorule, mai curând aș plânge.
(...)
ROMEO. Ei da, așa arată fărădelegea și rătăcirea iubirii. ... Iubirea este un abur plăsmuit din aburii oftaturilor și ai suspinelor; când îl dai afară ca să te cureți de el, este un foc care sclipește în ochii amorezilor; dacă îl ții înăuntru și se înfierbântă, este o mare nutrită de lacrimile amorezilor. Și ce mai este? O preaînțeleaptă nebunie, o amăreală înăbușitoare, o dulceață întremătoare.

Cei doi tineri din Verona
(actul 2, scena 7)

LUCETTA: Eu nu încerc să sting focul fierbinte al dragostei dumitale, stăpână, ci vreau doar să mai potolesc din furia cumplită a acestui foc, ca nu cumva pârjolul lui să se întindă, cuprinzându-ți și mintea.

IULIA: Cu cât îl înăbuși mai tare, cu atât mai tare arde; doar știi că un pârâu ce curge lin, strecurându-se cu gingaș murmur, dacă-l zăgăzuiești, se dezlănțuie cu turbare; dar, dacă neprihănita-i curgere nu are nicio stavilă în cale, apa iscă dulce cântare peste pietrele smălțate, punând câte un gingaș sărut pe fiecare trestie ce o întâlnește în drumu-i rătăcitor; și uite-așa, tot șerpuind printre răstoace și coturi, colindând și zbenguindu-se în voie, ajunge la sălbaticul ocean... Așa că lasă-mă să fac după cum mi-este voia și nu îmi pune în cale stavile; voi fi la fel de răbdătoare ca un șipot lin și am să mă bucur de fiecare trudnic pas, până când pasul de pe urmă mă va fi adus la dragostea mea – iar acolo o să mă odihnesc așa cum face un suflet binecuvântat când, după zbucium și mare trudă, ajunge în Rai.

A douăsprezecea noapte
(actul 1, scena 5)

VIOLA:
Mi-oi face o colibă din lemn de salcie, la poarta dumitale
Și-oi merge să-mi văd sufletul în ăst sălaș al său,
O să scriu cântări de credință despre iubirea disprețuită
Și-o să le cânt în toiul nopții cu toată puterea glasului;
O să-ți strig numele dealurilor care vor da glas înapoi
Și-o să-l fac pe văzduhul bârfitor și flecar
Să dea strigăt: „Olivia!"... O, atunci n-o să-ți mai poți afla odihnă
Printre stihiile din văzduh și de pe pământ,
Doar de-i avea milă de mine.

Romeo și Julieta
(actul 2, scena 2)

JULIETA: O, Romeo, Romeo! De ce ești tu oare Romeo?
Reneagă-ți tatăl și leapădă-te de numele tău!
Sau, de nu te învoiești la asta, jură-mi că mă iubești,
Iar eu nu voi mai fi din neamul Capulet!
(...)
JULIETA: Numai numele tău mi-e dușman;
Tu nu ești un Montague, tu ești tu însuți.
Ce este un Montague? Nu e nici mână, nici picior,
Nici braț, nici chip, nu e nici altă parte
A trupului de om. O, fii alt nume, oricare!
Ce se află într-un nume? Ceea ce numim trandafir
Și de-ar avea alt nume, aidoma de dulce ar mirosi.
Tot așa, de-ar vrea Romeo să nu-l mai cheme Romeo
Și tot și-ar păstra scumpele sale desăvârșiri,
Chiar fără acel titlu. Romeo, leapădă-ți numele
Și în schimbul acelui nume – care nu face parte din ființa ta –
Ia-mă, toată, pe mine!

Sonetul 110

Vai! Dreptu-i că, încoace,-ncolo, am umblat haihui
Și pe paiața am făcut în văzul tuturor,
Gându-am rănit și ce-i mai scump mai pe nimic vândui,
Făcut-am vechi fărădelegi cu re'nnoit amor;
Și e la fel de drept că adevărul l-am privit
Pieziș, cu ochi străin; însă mă jur pe ce-am mai sfânt
Aceste rătăciri că duhul mi-au re'ntinerit,
Te-au vădit rele-ncercări cel mai drag de pe pământ.
Sfârșitu-s-a! Dar ia tu ce sfârșit nu are;
Pofta-mi pătimașă iarăși n-o s-o ințeșesc
S-am dovezi și-un vechi amic să-l pun la încercare;
Este-al iubirii zeu, la care eu mă mărginesc.
Zi-mi dar bun-venit, tu, cel mai bun – după raiul meu –,
Să stau în preacuratul, iubitorul sân al tău.

Sonetul 154

Odată, micul zeu Amor, cum dormea, culcat,
Și-a pus alături torța ce-n piept aprinde pară
Și-un roi de nimfe, care cu viață curată s-au legat,
Veniră-ndat', cu pași mărunți; da-n mâna-i fecioară
Vestala cea mai mândră culese-acea văpaie
Ce-nfocă legiuni din cei cu suflet ne'ntinat;
Și-astfel stăpânul pe a iubirii vâlvătaie
Fost-a de-o mână de jună fecioară dezarmat.
Iar acea torță se stinse-ntr-un răcoros izvor
Din preajmă, care pe veci căzu de-amor bolnav,
Făcându-se și baie de leac vindecător
Pentru-acei de dor atinși; eu, al dragii mele sclav,
Venii dar aici ca să-mi aflu lecuirea:
Apa fierbe de-amor – dar nu stinge și iubirea.

Mircea Bârsilă

Poezia și avatarurile lui Orfeu

Poetul Dumitru Chioaru revine în critica literară cu studiul *Avatarurile lui Orfeu* (Editura, Univers, București, 2021, Colecția „Studii"), structurat în opt capitole dependente - fiecare dintre ele - de un anumit avatar al orfismului: Cap. I. „Avatarul grecesc*: armonia Ființei"* (Imnurile lui Orfeu, Sapho, Pindar și Teocrit); Cap. II „Avatarul latin*: Eros și Thanatos"* (Vergiliu, Horațiu, Catul, Properțiu și Ovidiu); Cap. III „Avatarul medieval-creștin: *coborârea în Infern* (Trubaduri, truveri, minnesangeri", F. Villon, Trubadurii italieni și Dolce stil nova, Dante Alighieri); Cap. IV. „Avatarul renascentist-baroc*: pactul reînvierii"* (Petrarca, Pierre de Ronsard, Gongora, Quevedo și William Shakespeare); Cap. V. „Avatarul romantic*: întoarcerea privirii"* (Holderlin, Novalis, Shelley, Keats, Leopardi și Nerval); Cap. VI „Avatarul modern/simbolist*:sfârtecarea*; Cap. VII „Avatarul modern/poezia pură*: capul și lira"*. Ultimul capitol - *În loc de concluzii* - este intitulat „Guillaume Apollinaire: între Orfeu și anti-Orfeu".

În secvența intitulată *Introducere,* Dumitru Chioaru trece în revistă ipotezele referitoare la originea traculului Orfeu (prototip al poeților inspirați și, respectiv, un „erou civilizator", care a reformat misterele dionysiace, pe un nou fundal mentalitar, acela al *culturii vinovăției* care a înlocuit străvechea *cultură a rușinii),* la caracterul inițiatic al *Imnurilor* orfice (elevate, scurte, solemne, transmise, fragmentar, de urmașii citaredului), care se deosebesc în mod esențial de *imnurile* homerice – narative – cu un evident substrat popular (și în care „sacrul și profanul, divinul și umanul sunt încă nedespărțite") și la cele șapte „avataruri", „în înțelesul de paradigme ale poeziei lirice, corespunzătoare câte unui episod din structura mitului". În mod firesc, autorul definește – încă din prima secvență a cărții - conceptul de poezie orfică: „ Numesc poezie orfică acea parte a liricii concepută ca modalitate nu numai de trăire, ci și de cunoaștere în sens de inițiere, atât pentru poet, cât și pentru cititor. Spre deosebire de poezia lirică în general, a cărei substanță o reprezintă emoțiile și sentimentele, poezia orfică presupune și cunoașterea metafizică, născându-se/…/ „la întâlnirea dintre viață și moarte" și ducând, în forma de cântare, la transfigurarea spirituală a existenței./ poezia orfică se naște, prin urmare, din ceea ce Gilbert Durand numește „imaginație simbolică, fiind o viziune a existenței materializate în limbaj" (p. 13)

Vocația „arheologică" a lui Dumitru Chioaru se concretizează în depistarea reverberațiilor orfice în poezia fiecăruia dintre cei treizeci de poeți care fac obiectul studiului său și, totodată, în cadrul paradigmelor lirice cercetate.

În capitolul dedicat poeților latini, episodul orfic al pierderii Euridicei glisează spre pierderea iubirii din pricina infidelității: cea a iubitei sau cea a îndrăgostitului care-și caută fericirea și în brațele altor femei. Capitolul se încheie cu următoarea concluzie pertinentă: „modificările pe care poeții latini le-au produs în structura și în semnificațiile mitului sunt consecințele nu numai ale viziunii lor personale, ci și ale mentalității lumii romane fundamentate pe valori mult mai terestre decât ale grecilor" (p. 60).

Poeții Evului Mediu (trubadurii, truverii și minnesangerii) au „montat" în portativul creștin, în termenii iubirii spiritualizate, mitul iubirii dintre Orfeu și Euridice. „Adorația femeii provine însă din cultul Fecioarei Maria". Conform codului cavaleresc, trubadurul este vasalul unei *doamne* pe care o idealizează și o slăvește ca stăpână a inimii sale. Fervoarea erotică a trubadurilor se înscrie de fapt în tematica „iubirii neîmplinite/nefericite" (Bernard de Ventadour), în cea a „iubirii de departe" (J. Rudel) sau în aceea a iubirii „ca boală fără leac" (Thibaud de Champagne). În poezia autorilor din gruparea „Dolce stil nova" din care a făcut parte și Dante, femeia (donna angelo) „nu este o ființă omenească idealizată, ci o idee de care poetul e îndrăgostit ca și cum ar fi o ființă vie" (p. 87...).

În cazul lui F. Villon, așa cum reiese din *De două ori baladă,* „mitul lui Orfeu își inversează sensul, femeia infidelă făcându-l pe poet să ardă pe rugul suferințelor infernale: „Pe proaspătul tânăr studinte/ îl dăm pe mâna fetelor?/ O, nu! Eu cred că-i mai cuminte/să-l frigem ca pe-un vrăjitor".

Epocă a re-învierii culturii antice, Renașterea – afirmă Dumitru Chioaru – corespunde episodului în care Orfeu face cu zeii Infernului *pactul reînvierii* Euridicei. Acest capitol (IV) este dedicat poeților Francesco Petrarca, Pierre de Ronsard, Gongora, Quevedo și Shakespeare. În cazul lui Shakespeare, „Infernul dantesc prerenascentist este transferat din exterior în interior de omul Renașterii târzii" (p. 136), care suferă din pricina zadarnicelor chinuri ale iubirii.

Poezia romanticilor – ale cărei filoane sunt nostalgia iubirii (a paradisului pierdut) , invazia imaginarului nocturn în universul liric și apelul la vis, ca ideal de existență, reprezintă „momentul în care Orfeu o pierde definitiv pe Euridice și, rămas singur și neconsolat, încearcă să restabilească o relație magică cu ea în moarte" (p. 141).

Poeții Holderlin și Novalis și, respectiv, Shelley și Keats sunt „examinați" comparativ, punând în balanță înrudirile de viziune poetică și, pe de altă parte, nuanțând, cu un ascuțit simț critic deosebirile dintre ei. În oda *Diotima,* Holderlin celebrează puterea cântecului de a transfigura magic existența, eternizându-și, astfel, iubita (Susette Gontard) și iubirea dintre ei.

Melancolicul Novalis spera în trecerea în nemurire, prin moarte, și în „nuntirea", cu iubita, în împărăția nopții „în care s-a născut Eros, principiul creator al lumii, pentru a încerca o nouă intimitate androgină cu ființa iubită" (p. 149).

Dacă Shelly, în poemul dramatic *Orfeu,* îi atribuie celui întors singur din Infern o stare de revoltă („El înalță spre ceruri un cântec mânios"!), Keats „reprezintă episodul în care Orfeu se scufundă în noaptea melancoliei, ca doliu purtat în memoria Euridicei și presimțire covârșitoare a propriei morți" (p. 155).

Orfismul celui mai mare poet romantic italian, Giacomo Leopardi, constă, între altele, în muzicalitatea versurilor care tulbură, prin statutul lor incantator, acele adâncimi ale sufletului unde numai muzica poate să pătrundă. În concepția sa, raportul dintre *Dragoste* și *Moarte* este unul de tip corelativ („Copile-a sorții, Dragostea și Moartea/ deodată s-au născut" – *Dragoste și Moarte*), întocmai ca în cosmogonia orfică.

Poeziile autorilor moderni Edgar Allan Poe, Baudelaire, Verlaine, Rimbaud și Georg Trakl fac obiectul capitolului al VI-lea „Avatarul modern/simbolist*:sfârtecarea.,* iar capitolul VII „Avatarul modern/ poezia pură*: capul și lira"* este dedicat poeților Mallarmé, Valéry și Rilke.

În ultimul capitol, comentând poetica lui Apollinaire, prin prisma distihului „Adio, adio/ Soare gât tăiat", din poemul *Zonă*, Dumitru Chioaru conchide că „imaginea șocantă «gât tăiat» dezvăluie conștiința rupturii omului modern de transcendență" (p. 256), soarele reprezentându-l pe Apollo: zeul luminii și al armoniei lumii.

Lectura necontenitei mișcări a poeziei culte, de la primele manifestări – cele orfice - , la cele din prima jumătate a secolului al X X-lea, prin grila analogiei dintre momentele semnificative ale succesivelor ei metamorfoze, este colorată de anumite precizări de o expresivă acuitate critică referitoare la segmentarea orfică a istoriei poeziei până la momentul – pe care-l numim *sparagmos* – al ei, precum, de pildă, următoarele, menite să pună în lumină profunzimea analitică a acestui inedit și valoros studiu, în spațiul mitocriticii europene:1.„cântecul traklian înseamnă, spre a-l defini cu propriile lui cuvinte din *Metamorfoza răului*, un <<strigăt mut>>, odată cu care sfârșește poezia orfică genuină, născută din trăire" (cap. VI, p. 214); 2. „Rilke nu marchează, cum pe bună dreptate constată Elizabeth Sewell, numai sfârșitul poveștii >> orfice, ci și o deschidere. Cântecul său de lebădă a poeziei orfice reprezintă, așadar, încheierea unui ciclu istoric al mitului lui Orfeu, odată cu care se deschide altul" (cap. VII, p. 246); 3. „Guillaume Apollinaire marchează, prin latura cea mai novatoare a operei sale, trecerea de la paradigma poeziei orfice inventate de grecii antici la o nouă paradigmă, în care – susține Matei Călinescu – <<condiția poeziei devine căutarea, investigația permanentă, experimentul>> al cărei prim avatar a fost reprezentat de avangarde: Futurism, Dadaism și Suprarealism, ieșite din mantaua lui. Din acest moment, poetul devine un anti-Orfeu, iar poezia, anti-orfică, intră într-un alt ciclu istoric" (p. 257).

Orfismul celui mai mare poet romantic italian, Giacomo Leopardi, constă, între altele, în muzicalitatea versurilor care tulbură, prin statutul lor incantator, acele adâncimi ale sufletului unde numai muzica poate să pătrundă.

Dumitru Chioaru are abilitatea de a aborda fiecare etapă a istoriei poeziei europene din unghiul relației dintre orfism și paradigma lirică de care depind, în succesiunea lor, formulele poetice analizate din așa-numita *perspectivă interioară* asupra literaturii. Investigația critică se schimbă mereu, în consecință, în funcție de *condiția poeziei* în fiecare dintre „avatarurile" sale, evitându-se atât divagațiile prolixe, cât și relativismul specific scriiturii empirice. Limpezimea formulărilor teoretice, pe de o parte, și, pe de alta, observația critică scrupuloasă asigură studiului realizat de Dumitru Chioaru, bazat pe o bibliografie exhaustivă în spiritul criticii universitare, un nivel calitativ de excepție.

Remarcabilă este și dubla deschidere a actului critic – de factură *mitocritică* - spre filosofie (filosofia orfică) și estetica globală a poeziei în variatele sale orientări, de-a lungul secolelor, orientări pe care Dumitru Chioaru le „citește" sub semnul identificării cu ceea ce este „încă viu", în esența lor, sub aspectul conținuturilor de ordin orfic.

În accepția sa, orfismul este, așa cum afirmă la pagina 14, *Calea regală* a poeziei, intrată odată cu avangardismele din prima jumătate a secolului al XX-lea într-o îndelungă uitare: „Deși avangarda și postmodernismul au respins poezia orfică, considerând-o desuetă și depășită, constat că aproape toți marii poeți ai lumii s-au raportat la Orfeu și au dat acestei poezii o nouă viață atât prin conținut, cât și în formă. Aceasta a fost și rămâne, chiar dacă azi nu mai este bătută aproape de niciun poet, calea regală a Poeziei".

Cosmin Victor Lotreanu

Portrete citadine

Învăluit de amintiri, în aparenta strălucire a Sărbătorilor

"În mine, iată, e doar zăpadă"
George Țărnea

Mi-am reamintit de inexorabilitate a trecerii anotimpurilor și a vremurilor, plecând de la Crăciunul dintr-o altă viață, cel simbolizat de o „galbenă gutuie/dulce-amăruie/ lampă la fereastră/toată viața noastră" până la cel din timpurile noastre, începând cu cel primordial: acel Decembrie nefiresc de cald, de neuitat și de necrezut pentru cine l-a trăit.

În ultimele zile dinaintea Nașterii Domnului, am participat la un concert dedicat Crăciunului, susținut de un ansamblu vocal-instrumental în incinta Primăriei orașului Trieste. Însă nu despre momentul cultural în sine doresc să scriu, ci despre un summum de trăiri și sentimente resimțite ulterior, odată încheiată manifestarea respectivă.

La final, după aplauzele de rigoare, saluturile protocolare și impresiile imediate favorabile unei interpretări de ținută ale creațiilor lui James Swearingen, Michele Mangani, Ennio Morricone sau Bobby Helms (în cazul acestuia din urmă este suficient să amintesc cunoscuta "Jingle Bell Rock"), am părăsit impozantul și istoricul edificiu din nu mai puțin celebra Piazza Unità d'Italia. M-am regăsit aproape imediat în mijlocul unei mulțimi frenetice aflate în febra cumpărăturilor de Crăciun. Pentru moment am fost copleșit de luminile omniprezente, ghirlandele strălucitoare, tumultul oamenilor, în câteva cuvinte atmosfera aproape electrizantă ce domina fosta Piazza Grande (actuala Piazza Unità d'Italia). Aproape imediat însă, așa cum mi se întâmplă de câțiva ani încoace, m-au copleșit atâtea amintiri...: ale unui alt Crăciun, mai corect spus ale unui alt Ajun de Crăciun, ale unor zile de demult, în care tumultul omenesc se ridica nestăvilit, afirmându-și drepturile sale fundamentale, la începutul unui nou drum fără întoarcere. Mi-am reamintit, stingher acum într-un cu totul alt decor al unor alți oameni, culori și sunete, de tristețea, dar și bucuria Crăciunului de altădată, pentru că, nu-i așa, am trăit și eu copilăria unui „copil fermecat", în care părinții încercau să înfrumusețeze, prin eforturi numai de ei știute, cenușiul cotidian. Mi-am reamintit de „zăpezile de altădată" pentru că, nu-i așa, „ce e zăpada? Lacrimi înghețate." Mi-am reamintit de speranța, sacrificiul fondator, nașterea unei noi lumi pe care o datorăm jertfei de sânge ce și astăzi este o rană deschisă, în căutarea asumării și adevărului. Mi-am reamintit de fapt că avem datoria de onoare de a nu uita. Și da, stingher în mijlocul mulțimii, mi-am reamintit de inconfundabila voce a lui Tudor Gheorghe și de versurile sale manifest: „Primește-i Doamne-n casa Ta/Pe cei ce vin din Timișoara/Ei sunt ofranda cea mai grea/Pe care ți-o trimite Țara..."

Mi-am reamintit de inexorabilitatea trecerii anotimpurilor și a vremurilor, plecând de la Crăciunul dintr-o altă viață, cel simbolizat de o „galbenă gutuie/dulce-amăruie/lampă la fereastră/toată viața noastră" până la cel din timpurile noastre, începând cu cel primordial: acel Decembrie nefiresc de cald, de neuitat și de necrezut pentru cine l-a trăit. Și da, anotimpul renașterii a venit și va reveni mereu fie și numai pentru că „florile primăverii sunt visele iernii povestite, dimineața, la masa îngerilor." Miracolele există și se întâmplă, iar mărturia cea mai elocventă rămâne, după ce toate luminile nu se sting, ci doar aparent se îndepărtează, însă ne învăluie, încremenirea iernii și albul zăpezii ce are darul de a purifica tot și toate, "sub punți de cleștar și mărgăritar...".

litere

Vlad Alui Gheorghe

Polifonic

Avalanșa

Fiecare avalanșă care coboară de pe un munte cu viteză mai mică sau mai mare, pornește de la ceva. Au pornit avalanșe de la temperatură, de la mici cutremure, dar cu siguranță sunt avalanșe care au pornit de la câțiva fulgi care au căzut în locul potrivit la timpul potrivit. În peisajul artistic românesc există asemenea situații care au pornit de la câteva acorduri sau o piesă postate pe internet la momentul potrivit, și care au ajuns într-un foarte scurt timp să fie adevărate fenomene. Cel mai important din ultimii ani este fără îndoială proiectul **Om la lună**.

Debutul a fost unul în condiții destul de vitrege având în vedere că primul material discografic a apărut în vara anului 2020, un an de tristă amintire pentru toată suflarea artistică globală. În clipe în care domina panica și nesiguranța, Om la lună lansau un EP de 6 piese intitulat *Dans*. Cu atât mai mult, s-au încăpățânat să nu îl lase doar digital, și au colindat țara în lung și în lat, fiind printre primii care au spart gheața după o izolare care nu a făcut bine nimănui. Tematic, albumul nu s-a depărtat de cele trăite în izolare, și ar fi fost greu de făcut abstracție totală de perioada aceea, doar că piesele au adus un suflu cât se poate de nou prin versurile lui Doru Pușcașu.

În materie de versuri, multe formații românești au experimentat destul de mult în ultimii zece-cincisprezece ani, dar siguranța pe care o imprimă Om la lună în fiecare cuvânt din fiecare piesă este cu adevărat specială. Doru Pușcașu, solistul vocal și autorul versurilor, pare că nu a pus nici un cuvânt la întâmplare, și că mai degrabă a tras muzica după versuri, și nu vice-versa: *„Știi prea bine că nu ne-am propus așa./ Ce cuvânt ni se cuvine și ce pedeapsă grea?/ Am lăsat inimile să cadă, cu capul 'nainte s-au dus/ Au căzut într-o grămadă de alte inimi căzute de sus" (După război).*

Cu ochii închiși, dacă asculți albumul *Dans,* vei vedea inevitabil, la un moment dat, o lumină care va apărea de nicăieri, și nu va pleca, și pe care nici nu ai putea să o lași să plece. Rar se întâmplă ca un carusel emoțional să aibă o intensitate constantă, și atunci când se întâmplă este ușor de văzut în privirea publicului când ascultă muzica live.

Obsesia unei construcții perfecte, imprevizibile și omogene continuă și pe albumul *În caz de om la lună, strigați "om la lună stânga/dreapta", după caz.* Al doilea material discografic al formației este un album pe care, dacă îl asculți cu atenție, însumează toate gândurile tale ascunse, toate bucuriile și neplăcerile pe care le simți, dar poate prea rar le exteriorizezi. Și când îl asculți, le simți ca și cum le-ai spune tu, ca și cum atunci ai fi învățat cuvintele pe care nu le-ai știut o viață. Și cu cât îl asculți, cu atât se deschide mai mult, ca într-un final nu mai vrei tu să vorbești deloc, și lași tu muzica lor să vorbească pentru tine. E greu de explicat de multe ori cum face muzica aceasta să scoată ce-i mai bun și mai rău din tine, și nu, nu mă refer atunci când o cânți, că asta este ușor; spun strict de atunci când o asculți cât se poate de terapeutic, și te sperii de ce găsești în tine, câți sunteți, cum de vă suportați, dar într-un final vă așezați cu toții la o masă, și stați în liniște până la următoarea piesă, ca niște frați vitregi care se întâlnesc prima oară după vârsta de treizeci ani.

Cu fiecare piesă, formația se definește mai mult, și îți arată mai mult, lăsând totodată loc pentru a te putea surprinde și pe mai departe. Piese ca *Timp pentru noi, Liniștea* sau *Distanță de siguranță* te îmbrățișează ca o pereche de brațe pe care le cunoști deja, și te ridică până în înaltul cerului, și nu îți lasă nici o secundă impresia că te-ar lăsa să cazi în gol.

Și pentru ca transa să fie completă, în vara anului 2022, formația a lansat și cel de-al treilea album – *Echilibru*. Ce aduce nou acest album? Nu multe față de primele două, dar face un lucru foarte important, și anume definește un stil. Se vede clar cum formația s-a maturizat cu fiecare material apărut, a crescut, și-a format o bază de fani foarte loiali prin toate colțurile țării, și au reușit să surprindă de fiecare dată cu o prospețime pe care parcă nu o vedem pe-atât de des pe cât ne-am dori.

Într-un timp extraordinar de scurt, și în trei albume apărute din entuziasmul unor oameni extrem de talentați, Om la lună a devenit un adevărat punct de reper în muzica rock românească. Cu piese exclusiv în limba română, cu versuri deopotrivă ludice și tăioase (*La capăt de linie, dacă te uiți cu atenție / O să vezi rătăcind două puncte de suspensie. Ce știu cel mai bine, sau cel puțin li s-a dus vestea, Să privească în zare și să continue povestea. – La capăt de linie),* cu patru membri de o tinerețe exuberantă (Doru Pușcașu, Dragoș Strat, Cătălin Constantin și Adrian Maraloiu), Om la lună are toate coordonatele pentru a deveni o trupă cult a muzicii românești. A pornit ca o avalanșă care nu pare să se oprească, și probabil când va fi să se oprească, vom auzi, dar până atunci *„din poveste înainte mult mai este."*

Cristian Cocea

Cronicile bătrânului sefist

Golemi, Roboţi şi Inteligenţe Artificiale (I)

În folclorul evreiesc, golemul este un artefact, o fiinţă antropomorfă din materie anorganică (lut, nămol), care a fost animată cu ajutorul unui cuvânt sfânt. În Talmud, Adam, primul om, este prezentat ca un golem, adus la viaţă de către Yahwe. Mut şi neştiutor, el va căpăta conştiinţă de sine în Grădina Raiului. În Biblie, Adam va primi o însoţitoare creată din materie organică (Eva, primul android!), apoi va fi ispitit să guste din Pomul Cunoaşterii, ceea ce va duce la Cădere. O poveste cabalistică din secolul al XVII-lea vorbeşte despre capacitatea unui rabin de a însufleţi materia moartă cu energia căpătată în transa mistică. Cea mai cunoscută legendă din Praga îl are în centru pe rabinul Juda Loew Ben Bezalel, cel care, pe timpul împăratului Rudolf al II-lea, a creat un golem ca să apere ghetoul de pogromuri. Golemul, numit Josif, purta sub limbă o bucată de hârtie pe care era scris cuvântul "emet" ("adevăr", în ebraică). Ca să se odihnească, Josif era dezactivat vineri seara, înainte de Sabat, prin ştergerea literei "e", rezultând o nouă comandă, "met", adică "moarte". Toate bune şi frumoase, numai că, într-o vineri, Rabi Juda a uitat să reprogrameze golemul, cu consecinţe tragice. În unele variante ale legendei, golemul se îndrăgosteşte fără speranţă şi, furios, se dedă la distrugeri, în altele se transformă în criminal în serie. Speriat şi ros de remuşcări, creatorul său îl distruge şi ascunde rămăşiţele în cimitirul din Praga. În 1915, inspirat de legendă, scriitorul austriac Gustav Meyrink publică romanul **"Golem"**. Pasionat de ştiinţele oculte, Meyrink va trata tema golemului în cheie romantică, transformând creatura din lut în "dublul malefic" al personajului povestitor, dar şi într-o încarnare a egregorului ghetoului. Intrăm însă pe teritoriul ficţiunii gotice, cu nota ei de oroare. Să ne întoarcem. Pentru noi, fanii literaturii science fiction, golemul este un fel de străbunic al robotului, interesant în măsura în care are probleme cu softul! Despre roboţi şi legile lor va fi vorba în continuare, pentru ca, la final, să descoperim un golem şi mai straniu decât cel din poveşti, o Inteligenţă Artificială crudă.

Asimov şi Legile Roboticii

Cuvântul "robot" are origine slavă, provenind din "rabota", care înseamnă "muncă", şi care ne-a dat, în română, verbul "a roboti". Îl întâlnim, pentru prima dată, în piesa de teatru a cehului Karel Capek intitulată **"R.U.R"** (1920), unde roboţii sunt, de fapt, androizi. Fabricaţi din materie organică, pe liniile de producţie ale companiei "Rossum", roboţii lui Capek vor revoluţiona economia mondială şi se vor face indispensabili. Dar se vor dovedi capabili şi de violenţă, răsculându-se împotriva oamenilor şi mânjindu-şi mâinile cu sânge. În timp, pe fondul natalităţii umane în scădere, vor prelua puterea mondială, iar omenirea va ieşi din scenă, consolându-se cu ideea că noii stăpâni ai Pământului sunt capabili de evoluţie. Dincolo de naivităţile inerente, piesa lui Capek are meritul formulării articulate a unei spaime care va marca tehnologicul secol 20: revolta Creaturii împotriva Creatorului său. O spaimă care se naşte din apariţia liniei de fabricaţie fordiste şi din ororile Primului Război Mondial.

Au trebuit să mai treacă 30 de ani, în care ştiinţa să se dezvolte şi să permită o replică la această viziune tehno-pesimistă asupra robotului. Din 1950, Isaac Asimov, unul dintre cei mai inteligenţi scriitori pe care i-a cunoscut lumea, începe să publice o serie de lucrări (37 de povestiri şi şase romane), avându-l în centru pe noul erou al science fictionului. *"După părerea mea, piesa lui Capek este teribil de proastă"*, spunea Bunul Doctor. De ce n-am putea să prevenim aceste atrocităţi, încorporând în unitatea centrală a roboţilor câteva reguli ? În culegerea de povestiri **"Eu, robotul"** (1950), Asimov dezvoltă conceptul "creierului pozitronic", structură care gestionează comportamentul robotului şi îi generează conştiinţă de sine. Încorporând trei legi fundamentale, creierul pozitronic este o combinaţie de regulator de stare şi instanţă etică, "îmblânzind" şi "înţelepţind" robotul. Iată care sunt Cele Trei Legi ale Roboticii:

Un robot nu poate răni o fiinţă umană sau, prin inacţiune, nu poate permite ca o fiinţă umană să fie rănită;

Un robot trebuie să se supună ordinelor date de fiinţele umane, cu excepţia cazurilor în care acestea intră în contradicţie cu 1;

Un robot trebuie să îşi protejeze propria existenţă, atât timp cât aceasta nu intră în contradicţie cu 1 şi 2.

Pe această temelie conceptuală, relaţia om-robot se poate construi trainic. Cu toate că, în lucrările ulterioare, Asimov nu va înceta să caute fisuri în sistemul Celor Trei Legi, viitorul umanităţii nu mai apare atât de sumbru. Romanele **"Caverne de oţel"** (1954), **"Soarele gol"** (1957), **"Roboţii de pe Aurora"** (1983) şi **"Roboţii şi Imperiul"** (1985) urmăresc ieşirea în spaţiu şi colonizarea primelor lumi exterioare, prin utilizarea roboţilor. Chiar dacă pământenii îşi vor epuiza planeta natală prin suprapopulare şi război, chiar dacă relaţiile lor cu diaspora spaţială vor fi dificile, seminţele dispersiei vor fi aruncate şi din ele va creşte un Imperiu Galactic. Astfel, Isaac Asimov leagă ciclul "Roboţilor" de ciclul "Fundaţiei", adăugând o a patra lege, Legea Zero: un robot nu are voie să pricinuiască vreun rău umanităţii sau, prin neintervenţie, să permită ca umanitatea să fie pusă în pericol. Prin milenii, uitaţi de om, ghidaţi de Legea Zero, câţiva roboţi nemuritori îşi vor asuma statutul de ocrotitori şi arhitecţi ai viitorului. În spatele istoriei, îndrumându-ne anonim şi binevoitor, creierul lor pozitronic va funcţiona ca un fel de Providenţă Tehno-Divină.

Probleme şi paradoxuri

Pentru noi, cei de astăzi, o astfel de perspectivă pare nerealistă, mai ales când vorbim despre conştiinţa roboţilor lui Asimov. Uităm însă că şi roboţii noştri au atins anumite niveluri ale conştiinţei. Astfel, pe baza datelor memorate sau venite de la senzori, unii dintre ei sunt conştienţi de gabaritul şi de gradele de libertate ale mişcărilor lor. Poate aţi văzut clipuri cu roboţii Boston Dynamics care se echilibrează şi sunt capabili să meargă pe terenuri accidentate. Alţii recunosc forme, culori şi texturi, fiind conştienţi de greutatea obiectelor şi adaptându-şi forţa pentru a le apuca. De aici, se pot imagina algoritmi de învăţare, astfel încât roboţii să-şi dezvolte abilităţile de modificare a lumii înconjurătoare. Desigur, până acum, roboţii nu au propriile scopuri, nici nu sunt conştienţi de finitudinea lor în timp. Totul depinde de programare. Dar, odată cu prezenţa lor din ce în ce mai extinsă în lumea noastră, implementarea unor norme morale în softul care-i ghidează devine imperativă. Gândiţi-vă la maşinile automate, lăsate libere pe străzi. Să presupunem că, în caz de accident, autoturismul trebuie să aleagă între a proteja viaţa şoferului sau viaţa unui pieton. Ce alege? Desigur, ceea ce a fost programat să aleagă. Şi m-aş mira să existe cumpărători pentru maşinile care aleg protecţia pietonului. Gândiţi-vă la aplicaţiile militare ale roboţilor. Oare dronele iau prizonieri? În aceste condiţii, experţii israelieni în domeniul software vorbesc deja despre un Cod Etic al Roboticii, al Inteligenţei Artificiale, care cuprinde legi precum:

Roboţii trebuie să fie proiectaţi doar pentru un scop pozitiv clar definit;

Roboţii trebuie să fie proiectaţi astfel încât să nu ţină cont de identităţile de grup;

Roboţii trebuie să fie programaţi transparent;

Roboţii trebuie alimentaţi numai cu date din surse verificate şi de încredere;

Roboţii trebuie să fie proiectaţi pentru a fi siguri şi administrabili.

Câteva lămuriri. La punctul 2, este vorba de asigurarea că IA nu va segrega persoane. Robotul nu urăşte, dar... Un caz celebru s-a petrecut în SUA, unde un soft de recrutare a eliminat din start toate cererile de angajare venite de la persoane de culoare, bazându-se pe o veche corelaţie între etnie şi nivelul scăzut de şcolarizare. O astfel de armă statistică de distrugere în masă nu putea pune lucrurile în context istoric. La punctul 3, prin "transparenţă" se înţelege facilitarea auditului uman asupra softului. Iar la punctul 5, "sigur" înseamnă acces la soft cu autentificare şi sisteme de apărare. Acum înţelegem că, de fapt, "creierul pozitronic" al roboţilor lui Asimov înseamnă Inteligenţă Artificială. Dar o IA este totdeauna binevoitoare? Ce-ar fi dacă am crea una lucidă până la disperare?

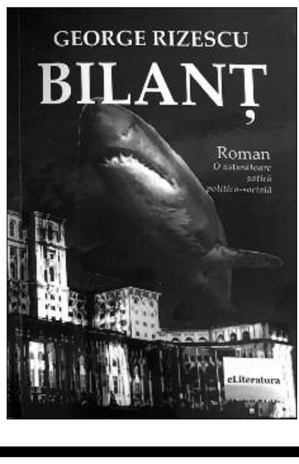
(continuare în nr. viitor)

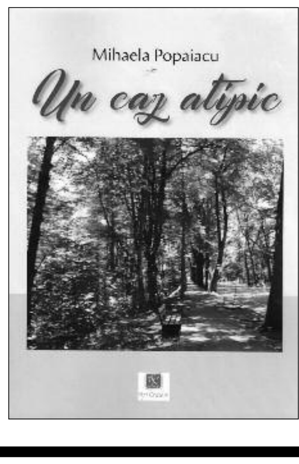
Chiar dacă pământenii îşi vor epuiza planeta natală prin suprapopulare şi război, chiar dacă relaţiile lor cu diaspora spaţială vor fi dificile, seminţele dispersiei vor fi aruncate şi din ele va creşte un Imperiu Galactic. Astfel, Isaac Asimov leagă ciclul "Roboţilor" de ciclul "Fundaţiei", adăugând o a patra lege, Legea Zero: un robot nu are voie să pricinuiască vreun rău umanităţii sau, prin neintervenţie, să permită ca umanitatea să fie pusă în pericol.

Cărţi primite la redacţie

Ioan Vintilă Fintiș

RĂSPÂNTII ȘI PODURI

I

Ating un sân cu privirea corăbiei rătăcind pe oceane
La orizont cavalerii marilor iluzii
Filosofi și poeţi îngeri decăzuţi istovind la textele scrijelite pe bivoli
Unde ești iubito
Labirint în ochiul medusei
Și chip împietrit în amintirea unei antichităţi ?

II

Viaţa mea este brăţară de sânge
peste o coroană de spini
Viaţa mea este un soldat
străpuns de săgeata luminii
Și singurătatea este ea la marginea ultimului ţărm
al nimicului
Insomnia cubului de la piramida încă nezidită
și cifra unu
din zmeurișul trupului în care ne vom întoarce

III

Să mutăm malul
Să zidim Babel – între ţărmuri
Ești visul unui verb care mișcă cifre – logaritmi fosforescenţi
sau ecuaţia sângelui în care s-a scris o poveste a sinelui

Cine a poruncit – ce menestrel cântă acum la ospeţele regilor ?
Este fulgerare între cer și pământ – carne și spirit
cum mirările Domnului în zilele facerii.

Și astfel cel de al treilea vis în al treilea Somn
au fosta săvârșit...

IV

Prrivesc peretele din faţă și parcă acesta se îndepărtează
Alerg spre el cu viteza luminii îl străbat pătrund dincolo
După mine aleargă umbra mea și după umbră umbra umbrei mele
Și tot așa o noapte de alcool născând dulăpioare de întuneric
Și în fiecare umbra plângând un luceafăr

V

Cineva se apropie tiptil tiptil și nu-l văd pe ecran
Pentru că am privirea ninsă cu păsări albastre
Pentru că tot alergând mă subţiez – devin o șuviţă de timp

Antisecundă și anticlipă devin și ea nu vine să mă soarbă
Să devenim pentru o vreme miezul focului din constelaţii
Apoi căderea
Balansul
Ondularea
Și apa
Ceară încinsă picurând păpuși balerine pendule
Pene de înger dintr-un cer uriaș
În sărbătoare de coșmar

VI

Din nou peretele îndepărtându-se și eu alergând alergând
Cu viteza luminii cu o viteză mult mai uriașă încât
Umbra nu se va mai contopi niciodată cu trupul
Umbră cu umbră nu se va mai contopi născându-mă

Poate doar manechinele dansând pe ringul orașului
Doar poliţiștii cu bastoaane roșii alungând bufoni
Doar regele moţăind pe tabla de șah a regatului

Trece apoi fanfara regimente de îngeri fragili
Trecând majestuos prin faţa mea dar mai ales
Prin faţa Marelui Inchizitor - înghiţitorul de săbii –
Și astfel cel de al patrulea vis în al patrulea Somn
au fosta săvârșit...

VII

Treci prin vis cum printr-o apă limpede
Prin ocheane de frig ţâșnesc corăbierii îngeri
Catarge spânzuratede spuma unui cuvânt născându-se
Cel tânăr cel veșnic în trup
Măturând cu lacrima poarta orașului

VIII

Sintaxa luminii coroană pentru ziua de apoi ca și cum
Locuit de o îndelungată absenţă vii în lume rostind
Magice imnuri învelind cu ele cetăţi într-un murmur
Atât de discret încât ai crede că este oraga timpului
Abia vibrând și născând mereu secunde păsări de bronz
Ciugulind amintirile timpului cum pe niște seminţe
Din care vlăstare de verbe cresc luminoase
Pe tâmpla poemului care se naște în sine care se scrie
Cu sânge

IX

Rostogolind sfera poetul cutreeră lumea
Sfera umilinţei și a singurătăţii universul tăcerii
Lumea cu pietrele nesăbuinţei aruncă înveselindu-se
Și el tace rostogolind mai departe sfera până când
Aceasta devine înlăuntrul său dulceaţa Sfântului Duh
El ne visează atunci cum pe niște prunci gângurind
De o veșnicie cântă din flaut binecuvântă
Noi suntem călători doar pentru o clipă strălucind
Lîngă Somn ţărmul propriei neputinţe căzând în păcat

X

Doar noaptea mă regăsesc pe la răspântii și poduri
Pescar de singurătate și nu de oameni
Cum Domnul dăruit iubirii
Să depunem mărturie acum despre răzbunarea luminii
Despre neputinţă să profeţim pe la porţi de cetăţi
Nădejdea noastră poate va rodi
în pământul mănos al cărnii
Unde ne sunt acum fii fiicele navigând pe marea speranţă
Într-un cântec pierduţi ca și cum prin labirintul nisipului
Ar pândi lupi urlând în căutarea tinerei prăzi

XI

Acum rătăcesc printre statui și copaci deasupra păsări
Și de păsări stau agăţate zmee cu plete globuleţe albastre
S-au deschis cinematografe muzee de fluturi pe coline
Vino să cinăm în vastele restaurante ale cuvintelor
Să ascultăm fanfarele de îngeri să bem licori
Din magice coarne de cerb – cerbul vânat la regești vânători
cu șoim și cu haite de câini pe domenii ale cerului
Parcă o stea îngrijorată se însămânţează în sânge –
stârnește muţenii – timp răsturnat la margine de ţărmuri
despărţitor de ape
Și astfel cel de al cincilea vis în al cincilea Somn
au fosta săvârșit

Viaţa mea este brăţară de sânge

peste o coroană de spini

Viaţa mea este un soldat

străpuns de săgeata luminii

Și singurătatea este ea la marginea ultimului ţărm

al nimicului

Insomnia cubului de la piramida încă nezidită

și cifra unu

din zmeurișul trupului în care ne vom întoarce

poesis

Mihai Horga

MIHAIL EMINESCU (acrostih)

M ai am un singur dor
I ubind în taină
H oria
A tât de fragedă
I ar când voi fi pământ
L uceafărul

E pigonii
M ortua est
I ubitei
N u voi mormânt bogat
E u nu cred nici în Iehova
S -a dus amorul
C riticilor mei
U mbra mea.

CINCIZECI DE ANI

Hei, viaţă! uneori ești cam ciudată
Azi unii ce-s pigmei, mâine-s titani
Să nu greșesc, un sfat le-aș da pe dată
Aș zice s-așteptăm... cincizeci de ani
Când văd un neica- nimeni care-atacă
Dar caracteru-i este de doi bani
În loc să-l pun la punct, să-l fac să tacă
Aș zice s-așteptăm... cincizeci de ani
Când nonvaloarea o văd lăudată
De unii semidocţi sau grafomani
Pe o balanţă deja dereglată
Aș zice s-așteptăm ... cincizeci de ani
La drumul mare când împart dreptate
Doar pui de șarpe, javre sau lupani
Și revoltat ţip: asta nu se poate!
Aș zice s-așteptăm... cincizeci de ani
Când veţi citi aceste rânduri poate,
De-mi veţi fi adversari, sau fi-veţi fani
Cum fiecare știe și socoate
Aș zice s-așteptăm... cincizeci de ani.

LA VERNISAJ (pamflet)

Cum ai ajuns la vernisaj
Intri în lumea de miraj
A umbrelor, luminilor
Nuanţelor, culorilor...
Un vernisaj e de bonton
Sosesc domni gravi, cu papion
Cu-n ochi sever, privesc picturi
Cu celălalt, admiră nuri
Care se fâţâie, nervos
Pe sub veșmântul vaporos
Al damelor, ca niște flori
(Parfumul lor naște fiori...)
Și mai sosesc critici vestiţi
Cu plete lungi, cu favoriţi
Cu barbișon „a` la Paris"
Vânează neaoșă, o Miss
Suplă, cu forme potrivite
Și mai ales, care promite
Ușor să cadă-n ambuscadă
Cu un final de escapadă
Cel ce expune, e timid...
Acum, îi pare insipid
Ce a pictat- are valoare?
Și mai ales, va vinde oare
Ceva, să iasă „la vopsea"?
Măcar să pună pe-o măsea!
Conciliant, pare dispus
Să pună o frunză în plus
Că merge-fiind peisaj
Transmite același mesaj
Portretul mai cere un ochi?
Poate, n-o fi „luat la ochi"...
În fine, pictura abstractă
Oricum o pui stă agăţată,
Neavând cap și nici picioare
E un cocktail de culoare!
Iar publicul, ce să mai zic?
Deși a înţeles... (un pic)
Spășit, ascultă la muzeu
Al criticilor expozeu
Vorbind despre „la belle epoque"
S-a prins pe loc: labele poc!
Succesul fiind colosal
Stomacurile fac scandal
Că unele nări tremurânde
Au prins mirosul de merinde
Din camera alăturată
Și vor acum s-o facă lată
În pace și prietenie
Se sug pahare de tărie
Se schimbă telefoane-adrese
Se-admiră decolteuri, fese,
Perechi ad-hoc dispar în ceaţă
Să-și guste porţia de viaţă
Iar masa, ah! ce tristă soartă
E la final „natură moartă"...
La vernisaj, rămâi tablou
Și parc-ai vrea să vii din nou!

Dan Laurențiu Pătrașcu

O carte esențială despre lectură

Volumul *Istoria lecturii* (în limba engleză *A History of Reading*) de Alberto Manguel a fost reeditat în anul 2022 la Editura Nemira. Reeditarea este o inițiativă lăudabilă, mai ales că prima ediție, apărută în anul 2011, s-a epuizat rapid.

Alberto Manguel analizează lectura ca fenomen al umanității, dintr-o perspectivă istorică. Autorul se mișcă pe scara istoriei culturale, observând cum a evoluat conceptul de lectură de-a lungul timpului. Cartea este o istorie subiectivă a lecturii, autorul integrând ample pasaje autobiografice despre propria raportare la lectură, despre felul cum a început să citească, despre oamenii pe care i-a întâlnit pe drumul îndrăgostirii iremediabile de lectură, precum și despre cărțile care l-au marcat și l-au fascinat. Am spune că istoria lecturii este din perspectiva lui Alberto Manguel o istorie personală a lecturii. De departe, cea mai cunoscută carte a lui Manguel, *Istoria lecturii* poate fi considerată o sinteză a scrierilor autorului despre lectură, în măsura în care o astfel de sinteză este posibilă pentru o temă inepuizabilă. În întreaga sa operă, Alberto Manguel propune perspective de fiecare dată inedite despre lectură, chiar dacă opiniile, amintirile sau convingerile migrează inevitabil de la un volum la altul. Ceea ce e surprinzător la acest scriitor este capacitatea de înnoire a subiectului, de împrospătare și lărgire a temei prin subtilități care decurg din îndelungata și intima experiență pe care o are cu lectura și cărțile. Volumul are, la fel ca toate celelalte cărți ale lui Alberto Manguel, un pronunțat caracter aforistic, aproape la fiecare pagină existând câte un fragment memorabil despre lectură și cărți.

Cartea este structurată în patru părți, intitulate sugestiv: *Ultima pagină*, *Moduri de lectură*, *Puterile cititorului*, *Paginile albe de la sfârșit*. Cele mai consistente sunt partea a doua și a treia, fiecare având câte zece subcapitole.

În *Ultima pagină* autorul face un excurs biografic în care analizează ce au reprezentat cărțile pentru el. Astfel, mărturisește autorul „Primele mele experiențe au fost prin intermediul cărților. Mai târziu în viață, când dădeam peste un eveniment sau o împrejurare sau un personaj asemănător celor despre care citisem, aveam, de obicei, o senzație de *déjà vu* ușor surprinzătoare și deopotrivă dezamăgitoare, pentru că îmi imaginam că ceea ce avea loc în acel moment mi se întâmplase deja în cuvinte, fusese deja numit” (p. 23). Așa cum în tradiția iudeo-creștină universul este imaginat ca o „carte scrisă, alcătuită din numere și litere”, pentru Manguel „cărțile erau transcrieri sau glose ale acelei colosale Cărți”. O altă idee ar fi aceea că toate cărțile sunt de fapt autobiografii a ceea ce urmează să se întâmple: „Dacă admitem despre cărți că sunt autobiografii, atunci ele sunt ca atare înainte să ți se întâmple ceva, iar eu am recunoscut întâmplări despre care citisem înainte în opera lui H.G. Wells, în *Alice în Țara Minunilor*, în lacrimogenul *Cuore* al lui Edmondo de Amicis, în aventurile lui Bomba, băiatul din junglă” (p. 24). *A fi acasă prin intermediul cărților* este un tulburător detaliu biografic consemnat ca atare: „Pentru că tatăl meu era în serviciul diplomatic, am călătorit foarte mult; cărțile mi-au oferit o casă permanentă, una în care puteam locui exact cum voiam, în orice moment, indiferent de cât de ciudată era încăperea în care trebuia să dorm sau de cât de neînțeles erau vocile de dincolo de ușa mea” (p. 26).

O întâlnire fundamentală, cea cu Borges, este redată astfel: „Într-o după-amiază, Jorge Luis Borges a venit la prăvălie însoțit de mama lui de optzeci și opt de ani. Era celebru, dar eu citisem doar câteva dintre poeziile și povestirile sale și nu mă simțisem copleșit de opera lui. Deși era aproape întru totul orb, refuza să se folosească de baston; își trecea mâna peste rafturi de parcă ar fi putut vedea titlurile cu degetele” (p. 32). În istoria personală a lecturii momentul este într-adevăr unul astral, dar consemnat cu simplitate: [...] „apoi, când era pe punctul să plece, el m-a întrebat dacă eram ocupat serile, pentru că avea nevoie (a spus-o ca pe o scuză) de cineva care să-i citească, mama lui obosind acum foarte repede. Am acceptat. În următorii doi ani, i-am citit lui Borges cum au făcut mulți alți norocoși sau cunoștințe întâmplătoare, fie seara, fie dimineața, dacă îmi permitea orarul de la școală”. Pe traseul lecturilor acasă la Borges, imaginat de Manguel ca o călătorie automobilistică, autorul înțelege în ce constă de fapt esența actului lecturii: Eu eram șoferul, dar peisajul, spațiul în desfășurare îi aparțineau celuilalt din automobil, care nu mai avea nicio altă responsabilitate decât aceea de a recunoaște țara de dincolo de ferestre. Borges alegea cartea, Borges mă oprea sau îmi cerea să continui, Borges întrerupea ca să comenteze, Borges permitea cuvintelor să vină la el. Eu eram invizibil. Am învățat repede că cititul e un proces cumulativ și-și urmează drumul într-o progresie geometrică: fiecare nouă lectură își are baza în lecturile anterioare ale cititorului” (p. 35).

Relația regimurilor totalitariste cu cărțile este sintetizată în următoarea întâmplare relatată de Borges, aceea că „în timpul uneia dintre demonstrațiile populiste organizate de regimul lui Peron în 1950 împotriva intelectualilor de opoziție, demonstranții strigau «Pantofi da, cărți ba.» Riposta – «Pantofi da, cărți da» – n-a convins pe nimeni”. Concluzia lui Manguel este următoarea: „regimurile totalitare ne cer să nu gândim și, drept urmare, interzic, amenință și cenzurează; ambele, la urma urmelor, ne cer să devenim proști și să ne acceptăm cu umilință degradarea, încurajând astfel consumul unei literaturi de duzină. În astfel de împrejurări, cei care citesc nu pot fi decât subversivi” (p. 37).

Istoria lecturii, crede autorul, nu poate fi decât una subiectivă, o istorie care integrează, într-un demers unificator toate experiențele personale: „astfel, ambițios, am trecut de la istoria lecturilor mele la istoria actului lecturii. Sau, mai degrabă, la o istorie a lecturii, de vreme ce orice astfel de istorie – constituită din intuiții proprii și amănunte personale – trebuie să fie una dintre cele multe, oricât de impersonală ar încerca să fie. Până la urmă, probabil, istoria lecturii este istoria fiecăruia dintre cititori” (p. 38).

Partea a doua, *Moduri de lectură*, conține următoarele subcapitole: *Citirea umbrelor*, *Cititorii tăcuți*, *Cartea memoriei*, *A învăța să citești*, *Prima pagină lipsă*, *Lectura imaginii*, *Să ți se citească*, *Forma cărții*, *Lectura în intimitate*, *Metafore ale lecturii*.

Fiecare subcapitol conține câte un element simbolic care recompune actul complex al lecturii, fie din perspectiva modului în care se citea la început, fie din perspectiva gesturilor sau obiceiurilor legate de lectură. În legătură cu actul lecturii în sine, se constată din punct de vedere științific că „viteza mișcării ochiului pe pagină – dar nu mișcarea însăși – se amestecă cu percepția, iar noi «citim» de fapt doar în timpul scurtei pauze dintre mișcări” (p. 54).

În privința „cititorilor tăcuți” autorul atrage atenția asupra faptului că la început se citea doar cu voce tare. Lectura în tăcere era un fapt cât se poate de neobișnuit: „asemenea modalitate de a citi i s-a părut totuși lui Augustin îndeajuns de ciudată cât să o consemneze în *Confesiuni*. Tâlcul este că o asemenea metodă de a citi, o astfel de parcurgere silențioasă a paginii, era la vremea respectivă ceva ieșit din comun și că, în mod obișnuit, lectura se făcea cu voce tare” (p. 61). Este vorba despre o secvență în care Ambrozie este prezentat de Sfântul Augustin citind în tăcere și de mărturisirea că el niciodată nu citise astfel, pe care Alberto Manguel o consideră „prima mărturie clară înregistrată de literatura occidentală” despre cititul în tăcere.

În *Cartea memoriei*, vorbind despre un coleg al Sfântului Augustin care avea o memorie formidabilă, știind toate versurile din toate cărțile lui Vergiliu, autorul remarcă: „rememorând un text, invocând amintirea unei cărți pe care o ținuse cândva în mâini, un astfel de cititor poate deveni el însuși cartea, din care el și alții pot citi” (p. 77). Este și cazul tatălui unui fost profesor al autorului care știa foarte multe cărți pe de rost și care, în timpul unei perioade petrecute într-un lagăr de concentrare, le citea din memorie „cititorilor lipsiți de cărți”, fapt care-i amintește lui Manguel de romanul lui Ray Bradbury, *Fahrenheit 451*.

Ucenicia lecturii este surprinsă în latura didactică a deprinderii cititului: „cititul cu voce tare, cititul în tăcere, capacitatea de-a purta în minte o bibliotecă personală de cuvinte pe care ți le amintești sunt aptitudini uluitoare, pe care le dobândim prin metode nesigure. Și totuși, înainte ca aceste aptitudini să poată fi dobândite, un cititor are nevoie să învețe lucrurile de bază, cum ar fi recunoașterea semnelor obișnuite prin care o societate a ales să comunice: cu alte cuvinte, un cititor trebuie să învețe să citească”. (p. 87). A ști să citești reprezintă o inițiere în universul infinit pe care îl reprezintă cărțile: „Copilul care învață să citească capătă acces, pe calea cărților, la memoria colectivă și, astfel, se familiarizează cu un trecut comun, pe care el sau ea îl înnoiește, într-un grad mai mare sau mai mic, cu fiecare lectură” (p. 91). De asemenea, imaginile pot fi citite, autorul oferind numeroase exemple de ilustrații care pot completa lectura de-a lungul istoriei până în prezent.

În *Să ți se citească* este analizat fenomenul lecturilor publice care într-o perioadă era determinat de analfabetism până la instituția lectorului care a devenit foarte populară în fabricile din Statele Unite din secolul a XIX-lea. Concluzia lui Manguel este următoarea: „chiar și astăzi, ascultând înregistrarea vocii unui autor care lecturează o carte în timp ce noi conducem pe autostradă – ceremonialul de a asculta pe altcineva citindu-ne ne privează fără îndoială pe noi, ascultătorii, de o parte din libertatea inerentă actului lecturii-alegerea tonului, accentuarea unui element, întoarcerea la pasajul preferat – dar, în același timp conferă textului fluctuant o identitate stabilă, un fel de unitate temporală și o existență spațială, pe care el rareori o capătă în mâinile capricioase ale cititorului solitar” (p. 151). Forma cărții, gesturile lecturii în intimitate sunt, de asemenea, analizate din perspective diverse și nuanțate, care dovedesc capacitatea imaginativă și talentul autorului.

Partea a treia este compusă din subcapitolele: *Începuturi*, *Orânduitorii universului*, *Citirea viitorului*, *Cititorul simbolic*, *A citi în interior*, *Să furi cărți*, *Autorul ca cititor*, *Traducătorul ca cititor*, *Lectura interzisă*, *Nebunul cu cartea*. La fel ca în partea anterioară titlurile sunt alegorii ale relației omului cu cartea de la primele manifestări ale scrisului până la apariția bibliotecilor, în care se încercă... orânduirea universului. Părerea lui Manguel este că: „fiecare bibliotecă tiranizează actul lecturii și forțează cititorul curios, cititorul alert – să salveze cartea de la categoria la care a fost condamnată” (p. 235). Semnificațiile unui text depind în mare măsură de dorințele cititorului, de ce este dispus acesta să găsească în text: „prin intermediul ignoranței, credinței, prin viclenie și istețime, prin vizionarism, cititorul rescrie textul folosindu-se de cuvintele originalului, dar dându-i un alt înțeles, recreându-l, cum se spune, prin chiar actul aducerii lui la viață” (p. 247). Pe de altă parte, o carte citită se răsfrânge asupra cititorului, acesta căpătând o anumită identitate din perspectiva cărții citite: „când văd pe cineva citind, în mintea mea se produce o curioasă metonimie, identitatea cititorului conturându-se în funcție de locul în care aceasta este citită” (p. 260). Dar procesul poate fi și inversat, atunci când a ști cine este cititorul determină opinia despre o carte sau despre un autor (așa cum s-a întâmplat cu cărțile lui Karl May pe care Hitler mărturisea că le citea).

A spune despre o carte că ne aparține include toate elementele pe care le asociem cărții respective, autorul vorbind chiar despre „o relație intimă, fizică” cu cartea. De asemenea, „proprietatea materială devine câteodată sinonimă cu un simț al înțelegerii intelectuale”, ceea ce ne permite să afirmăm că sunt ale

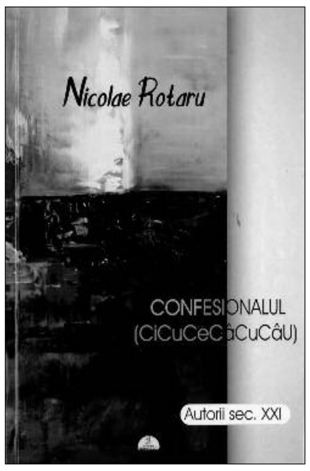
(continuare în p. 25)

Relația regimurilor totalitariste cu cărțile este sintetizată în următoarea întâmplare relatată de Borges, aceea că „în timpul uneia dintre demonstrațiile populiste organizate de regimul lui Peron în 1950 împotriva intelectualilor de opoziție, demonstranții strigau «Pantofi da, cărți ba.» Riposta – «Pantofi da, cărți da» – n-a convins pe nimeni”.

MOMENTE ȘI SCHIȚE DIN VIAȚA LITERARĂ (2)

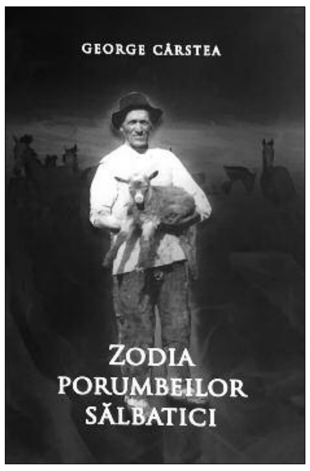
Confesionalul sau CiCuCeCâCuCâu lui Rotaru

„Pe ce adresă vă trimit ultimele mele cărți?", mă întreabă Nicolae Rotaru. Așa m-am pomenit la revista „Argeș" cu o cutie de 8 kg cuprinzând 30 de cărți apărute în ultimii ani! Născut la 28 martie 1950, în satul Glâmbocata, comuna Leordeni, Argeș, este un scriitor și jurnalist român, membru al Uniunii Scriitorilor din România și al Uniunii Ziariștilor Profesioniști. A publicat peste 125 de cărți (patru în anii 1984, 1985, 1986 și 1989, restul după 1991)! Fapt pentru care poate fi proclamat ca fiind unul dintre cei mai prolifici scriitori de azi. Cărți de poezie, proză, eseistică și alte genuri, pe care nu le amintim aici din lipsă de spațiu!

A fost director al mensualului „Pentru Patrie" editat de Ministerul de Interne și este profesor universitar, specialist în comunicare, psihosociologie și manangement organizațional. Este și un rebusist asiduu (autor a peste o mie de careuri și a numeroase probleme de enigmistică), titular de rubrică în revista „Rebus" și fost membru al cercului rebusist de performanță Club XXI.

Nicolae Rotaru nu își ascunde biografia, și-o asumă și o povestește în prozele sale. În 1969, după ce absolvă Liceul „Vladimir Streinu" din Găești, este selecționat pentru concursul de admitere la o școală militară de ofițeri din Sibiu. În 1973 este repartizat ofițer instructor la Școala de radiotelegrafiști din Câmpina a Trupelor de Securitate. În 1981 este absolvent de studii militare superioare, primește gradul de căpitan și revine în CTS, unde e numit șef de secție.

În 1985 câștigă (cu numele tăinuit într-un moto) trei concursuri de debut, după ce a trimis trei manuscrise (roman, poezie, povestiri) la trei edituri (*Eminescu, Cartea Românească* și *Facla*). Textele „anonime" au fost declarate câștigătoare. Într-o „Dau declarație", Nicolae Rotaru spune: „Că Valeriu Râpeanu, liderul primei case a cărții, a amânat *sine die* publicarea romanului *Răspântia*, nu mai contează, Marin Preda, respectiv Mircea Ciobanu, m-au inclus în volumul colectiv *9 poeți*, iar Ion Marin Almăjan, împreună cu Ion Anghel, mi-au cuprins grupajul de povestiri *Răstimpuri* în volumul colectiv *Gustul livezii*". Tot în 1985 primește Premiul C.C. al U.T.C. pentru poeziile publicate în „Scânteia tineretului".

În 1990 reușește să termine Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării a Universității din București (noua denumire a Ziaristicii din incinta „odioasă" de la Leu!) și e avansat locotenent-colonel (la termen). Devine membru al Uniunii Scriitorilor din România girat de Gh. Tomozei, Ov. S. Crohmălniceanu, Eugen Simion, Marin Sorescu, Mircea Micu și Haralamb Zincă.

În 1999 primește Premiul Editurii M.I. pentru eseistică (volumul „Compendiu etic", pe care-l redactează împreună cu soția sa, devenită între timp, ofițer în Direcția de Tradiții, educație, cultură și sport din M.I.) În 2002 primește Premiul Editurii MI pentru colecția de autor „Biblioteca Jandarmului", din care va scoate zece cărți (câte una pe an). Este decorat cu Ordinul „Virtutea Militară" în rang de Cavaler. În 2003 își ia doctoratul în sociologia comunicării cu teza Comunicarea în organizațiile militare în situații de criză, pe care o adaptează editorial și o publică sub titlul „Criză și dialog".

În 2005 devine conferențiar universitar, cadru didactic (angajat civil) la Academia Națională de Informații a S.R.I. și, la retragerea din rândul cadrelor militare active, primește Ordinul Ziariștilor Clasa I Aur al U.Z.P. și Diploma de Onoare a U.S.R. (Asociația Scriitorilor București).

În tot acest timp scrie, publicând și câte cinci cărți pe an. Cartea din imagine a apărut în 2019, fiind, de fapt, rescrisă, autorul pierzând din calculator manuscrisele altor zece cărți aflate-n „luna noua", cum spune cu umor amar. De altfel, cam asta e nota tuturor cărților, îndeosebi a cărții de... autointerviuri „Ci-cu-ce-câ-cu-câ-u! (Confesionalul)". Iată un fragment:

„*- Nu ți se pare că te speli cam rar pe mâini*? - Ba da, dar o fac voluntar, ca să nu îndepărtez de tot urmele strângerilor de mână ale unor Ceaușescu, Iliescu, Constantinescu și Băsescu, precum și ale președinților etranjeri De Gaulle, Jivkov, Zemin, Senghor, Gorbaciov, Clinton și Snegur. E de înțeles gluma cu spălatul pe sponci. -Da, dar un deceniu cât am fost, ca profesor, subordonatul lui George Maior, la S.R.I., deși i-am trimis cărțile cu autograf și ne-am intersectat în varii ocazii, a refuzat să-mi întindă mîna vreodată. Nici atunci când nu avea încotro".

Nicolae Rotaru merită citit! Scriitor profesionist, știe să nu te plictisească! Numai timp să ai ca să-i citești cele 125 de cărți de până acum. Cât am scris noi această schiță și i-am numărat cărțile, Nicolae Rotaru, probabil, a mai publicat o carte!

Film după „Zodia porumbeilor sălbatici"

La Editura „Unicart" din București a apărut, foarte recent, volumul de proză „Zodia porumbeilor sălbatici", de George Cârstea. Este o carte-eveniment, mai ales că autorul este cvasi-necunoscut mediilor literare, dar beneficiază de o elogioasă „Precuvântare" scrisă de președintele Academiei Române, Ioan-Aurel Pop. Pe ultima copertă, alături de un citat din Ioan-Aurel Pop („George Cârstea a scris un roman simplu despre viața simplă de la țară pe care, dacă îl citești, îți vine să-l așezi în rând cu epopeile poporului român"), sunt publicate alte rânduri elogioase, semnate de Viorel Costea, Dan Pița și Bogdan Ficeac.

Autorul ne previne că a „scris aceste întâmplări pentru că, la bătrânețe, trupul și sufletul nu mai pot duce asemenea poveri." Conștient că nu e cunoscut, într-o scurtă notă mai adaugă: „m-am născut în Zodia Taurului, pe 7 mai 1952, în comuna Boțești, din actualul județ Argeș.

A fost dorința mamei, ca să nu fie și săracă, și singură. În școală, nu am învățat aproape nimic despre oameni. I-am descoperit singur în cărțile citite la întâmplare sau în filmele pe care le vedeam și de câte trei sau patru ori. Am muncit ca să trăiesc. Nu mi-a plăcut niciodată ce am făcut. Acum sunt pensionar și nu plătesc impozit pe venit. Inima mea este reparată în patru locuri, sufăr de diabet, iar în ultimii treizeci de ani am descoperit că nu știu să votez.

În lunile de iarnă, locuiesc în Mioveni, unde nu trebuie să fac focul cu lemne..."

Lansarea acestei cărți a avut loc la 25 ianuarie, la Muzeul Național al Literaturii Române din București. Printre vorbitori, Manuela Cernat, Șerban Marinescu, Viorel Costea, George Cârstea, Cătălin Mitulescu și Ada Condeescu; moderatoare: Loreta Popa. Probabil că de la „Moromeții" încoace nu a mai apărut o carte despre lumea satului atât de bine scrisă și de incitantă. Cătălin Mitulescu abia așteaptă să facă un film după ea, iar Ada Condescu s-o joace pe Vizeta! Chiar dacă „Zodia porumbeilor sălbatici" nu va primi Premiul Academiei, cum ar merita.

„Ispita de a exista" te trimitea la pușcărie

Casa memorială „Dinu Lipatti" de la Leordeni a ajuns în proprietatea Consiliului Județean Argeș după ce fratele genialului muzician, diplomatul Valentin Lipatti, a donat-o prietenului său Ion Iliescu, fostul președinte al României, iar acesta din urmă autorităților argeșene, pentru a intra în circuitul cultural.

Valentin Lipatti este mai puțin cunoscut în Argeș, cu excepția inițiaților cu stele sub haină, deși a fost de „n" ori la Ciolcești-Leordeni. Se știe despre el că a fost diplomat de carieră, ambasador, autor de beletristică sau traducător. Dar mai deloc că a condus operativ Serviciul „D" – Dezinformare al fostei Securități, că a fost un veritabil guru al spionilor români. Serviciul „D" avea rolul de a demoraliza ținta vizată, de a discredita autoritatea adversarului și, finalmente, de a neutraliza oponentul. Activitatea curentă a serviciului era supervizată zilnic de directorul adjunct al Serviciului, colonelul Valentin Leonte (numele de cod al lui Valentin Lipatti). Printre rânduri, Valentin Lipatti vorbește despre funcțiile sale militare, la persoana a III-a, în cartea sa de amintiri „Strada Povernei 23. Memorii".

Printre țintele sale, s-a aflat și Emil Cioran. Pe vremea când lectura cărții sale „ispita de a exista" te putea conduce la pușcărie. Fin cunoscător al culturii franceze, în „Gazeta literară" din 28 martie 1957, Valentin Lipatti publică articolul „Un filozof al minciunii", din care redăm pasaje semnificative:

„Cartea mi-a căzut în mâini acum câteva săptămâni, scrie (col.) Valentin Lipatti-Leonte (...) Un eseu filozofic datorat domnului Emil Cioran și intitulat *Ispita de a exista*. Nu e cazul să discut aici sistemul de gândire al domnului Cioran, filozof al disperării și al neantului, ucenic mistificator al nu mai puțin mistificatorului Martin Heidegger, pontiful existențialismului și onorabil nazist (...) E desigur un simplu accident, regretabil pentru români, că domnul Cioran s-a născut pe meleagurile unde odinioară au vegetat barbarii. Etica <<selecționată>> a domnului Cioran e o etică de apatrid, e etică de renegat, care-și vinde pe un pumn de șilingi frazele găunoase (...) Ce bine că domnul Cioran a devenit – pe socoteala lui – filozof parizian! Mai scrie, domnule Cioran, încă o ispită, și două, și trei. Dacă ți se plătește, e păcat să n-o faci. Spor la lucru! Noi ne vedem de treburile noastre de popor <<inexistent>>, clădim o țară nouă, cu oameni noi, și-ți făgăduim că-ți vom traduce opera completă, ca să știe și generațiile viitoare cum arăta, pe la mijlocul veacului XX, un filozof al minciunii și al josniciei".

Semnalul public fusese dat. Ținta – Cioran – putea fi anihilată. „Ispita de a exista", adusă de la Paris de actrița Marieta Sadova și care circula clandestin, fapt aflat de Lipatti, a devenit curând cap al acuzării pentru Vladimir Streinu, Dinu Pillat, Constantin Noica, Barbu Slătineanu ș.a. Pentru ca dezinformarea să fie totală, se apelează la Lucian Blaga, care scrie, în 1959, articolul „Farsa originalității", Cioran fiind văzut ca o... „maimuță" metafizică!!!

Ironia sorții face ca profeția lui Valentin Lipatti să se adeverească după 1990. Cioran a fost tradus integral, dar nimeni nu i-a luat în seamă ieșirile antiromânești, considerându-le drept figuri de stil...

JEAN DUMITRAȘCU

cronici

Dragostea și proprietatea

(urmare din p. 11)

„moștenim” și noi astăzi ca fiind (încă!) valoarea cea mai... frumoasă.

Numai o asemenea iubire se desprinde de finitudinea condiției umane (muritoare) ca de motivația principală a perpetuării și poate concepe zămislirea întru nemurire, întru spirit. Câtă vreme în paradigma „zămislirii-moștenire” progenitura ar fi lipsită de sens, ba chiar contraproductivă, dacă am fi nemuritori, în paradigma iubirii-pasiune, neproprietară, zămislirea este posibilă - ba chiar sublimă, fiind cea mai liberă - între divini. Căci spre deosebire de prima care urmărește producerea de același-în-altul, cea din urmă intenționează producerea de altul-din-același. Copiii zeilor au nume diferite, copiii pământenilor au același nume cu al tatălui și tatălui tatălui lor...

Astăzi, prin darwinism, ne reînsușim paradigma zămislirii-moștenire - credem că facem copiii pentru a ne răspândi propriile gene, de aceea una din întrebările actuale la care tindem foarte puternic să răspundem negativ este dacă am mai face copii în cazul în care am deveni nemuritori.

Există însă o declarație de dragoste - insolită, antidarwinistă, antinaturalistă, contraintuitivă și neștiințifică -, o declarație de iubire-pasiune care sună așa: „Vreau să fac copii care să-ți semene!”

O anticipare, parțială, a acestei idei o întâlnim în chiar iubirea „platonică”. Pentru Platon, Eros este copilul-daimon al Bogăției și Sărăciei, căci iubirea este legătura dintre cel ce *nu are* cunoaștere, înțelepciune, perfecțiune și acela ce le posedă. Cu alte cuvinte iubirea platonică provine din dorința de a te înstăpâni, de a dobândi, de a avea sau de a te împărtăși din ceea ce-ți lipsește. Să nu mai discutăm circularitatea evidentă a acestui argument: orice obiect al dorinței trebuie să *fie deja* dat într-o pre-viziune, el are deja un mod al prezenței într-o anticipare, teoria reamintirii ar trebui să rămână și aici pe deplin valabilă. Să reținem numai că, potrivit, lui Platon, iubitorul este cel care se află de partea Sărăciei, în vreme ce iubitul, adică cel care posedă deja, *proprietarul*, în terminologia de mai sus, nu poate, prin definiție iubi, căci lui nu-i lipsește nimic din ceea ce are cel care-l iubește. Așadar, în erotica platoniciană, iubește numai cel aflat în penurie, ne-proprietarul, lipsurile sale îi asigură o forță de propulsie de care sunt private posesiunile celui bogat. Dacă nu s-ar fi împiedicat în rigorile unei logici bivalente pe care, de altminteri, arată că știe să o depășească în complexe construcții dialectice, Platon ar fi avut toate datele să admită, înaintea creștinismului, posibilitatea kenozei, a în-sărăcirii „iubitului” care, coborându-se din regimul său superior și golindu-se de plinătatea sa, devenind astfel iubitor față de iubitorul său, ridică *erosul* de la statutul intermediar de „daimon” la cel deplin de „zeiesc” și transformă iubirea dintr-o simplă legătură unidirecțională într-una reciprocă, unde fiecare termen se simte îm-plinit, umplut de celălalt.

P.S.: În parabola fiului rătăcitor – fiul rătăcitor sau, mai bine spus, *risipitor* este pus într-o bună lumină, nu fratele – așezat și cumpătat, atent la și cu proprietățile sale. Parabola este una în contra simțului comun al proprietății: fiul își cere averea ca să plece de acasă, o risipește și se întoarce doar forțat de împrejurări, atunci când nu mai are ce mânca, tatăl nu doar că-l primește, dar la rândul lui *risipește* din avutul său darurile cele mai de preț, contrariindu-l pe celălalt fiu al său, adept al vechilor canoane. Nu doar fiul, ci și tatăl lui este risipitor. Nu despre iertare și nici despre întoarcerea spășită este vorba în această parabolă, ci despre risipă, despre un comportament subminator al proprietății. Fratele este cel mai lucid reprezentant al spiritului proprietății și îi taxează corect pe ambii contravenienți: fiul cel mic risipește, tatăl risipește – ca și cum ar vrea să-i răsplătească risipa, ca și când, în sfârșit, acesta ar fi fost comportamentul pe care l-a așteptat atâta vreme să se nască, firesc, într-unul dintre fiii săi. Ca în povești, mezinul se dovedește a avea o putere miraculoasă, iar acea putere este ascunsă în cel mai „murdar”, cel mai neortodox, cel mai insolit mod de a se purta. Ai impresia că părintele s-a prefăcut mult timp că este un proprietar tocmai pentru a-i pune la încercare pe cei doi copii ai săi, iar când cel mic își găsește drumul rătăcirii sale, părintele nu doar că nu face nimic să-l oprească, dar îi oferă imediat partea sa de avere, iar apoi, la întoarcerea lui, pare că pur și simplu îl celebrează, îl primește regește, ca și când ar recunoaște că el este „alesul”. Parabola a fost interpretată prea mult în sensul întoarcerii acasă, a iertării, ratându-se descifrarea prin cheia, atât de evidentă, totuși, a *risipei*. Căci nimic nu ne spune în această poveste că fiul întors va și rămâne, că întoarcerea nu este doar una temporară, o vizită, de altfel el și-a cheltuit partea sa de „moștenire”, casa tatălui este, de fapt și de drept, casa fratelui său. El s-a golit pe sine, iar tatăl lui, de asemenea, se în-sărăcește în fața lui, căci numai așa, prin kenoză, ne spune creștinismul, tatăl îl poate iubi pe fiu, Dumnezeu pe creatura lui.

O carte esențială...

(urmare din p. 23)

noastre „de parcă simpla lor prezență ne umple cu înțelepciunea ce-o conțin, fără să mai trebuiască neapărat să ne luptăm cu conținutul lor” (p. 283). Autorul ca cititor este prezentat din perspectiva lecturilor de autor, un exemplu sugestiv fiind Dickens care își pregătea minuțios turneele de lectură, notându-și reacții, tonalități ale vocii, gesturi pe care să le facă în timpul lecturii. Ceremonialul lecturii se încheia astfel: „după lectură nu primea niciodată aplauzele. Făcea o plecăciune, părăsea scena și își schimba hainele care erau leoarcă de transpirație” (p. 296). Vorbind despre „traducător ca cititor”, Manguel consideră, în finalul subcapitolului, că: „traducerea poate fi o imposibilitate, o trădare, o fraudă, o invenție, o minciună optimistă – dar, în desfășurarea ei face din cititor un ascultător mai bun: mai puțin sigur, mult mai sensibil, *seliglicher*” (p. 315). În *Lectura interzisă* sunt analizate abuzurile împotriva libertății de a citi, care au traversat secolele. Din acest punct de vedere, constată autorul, nu toate puterile cititorului sunt binefăcătoare, deoarece: „același act care poate să dea viață unui text, să-i pună în valoare revelațiile, să-i multiplice sensurile, să oglindească în el trecutul, prezentul și posibilitățile viitorului, poate la fel de bine să distrugă sau să încerce să distrugă pagina vie” (pp. 329-329).

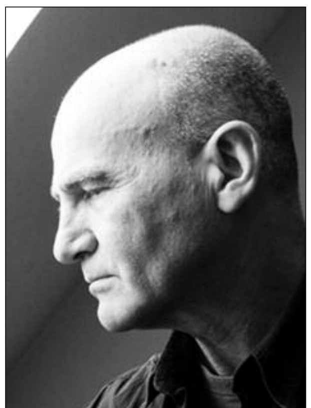
Nebunul cu cartea conține o vibrantă încercare de a răspunde la întrebarea *De ce citim?*, ilustrată cu o fotografie făcută în anul 1940, în timpul bombardamentelor asupra Londrei. În fotografie sunt înfățișați trei bărbați care stau în picioare în mijlocul dărâmăturilor: „unul, parcă ezitând ce carte să aleagă, pare a citi titlurile de pe cotoare; altul purtând ochelari tocmai se întinde după un volum; al treilea citește, ținând în mâini o carte deschisă”. Interpretarea pe care o dă Manguel acestei imagini este cât se poate de elocventă: „Nu întorc spatele războiului, nu ignoră distrugerile. Nu se preocupă de cărți ca să se sustragă vieții de afară. Ei încearcă să depășească împrejurările vădit potrivnice; își afirmă dreptul firesc de a pune întrebări; încearcă să regăsească – printre ruine, în uimita recunoaștere pe care ne-o aduce, uneori, lectura – un înțeles” (p. 347).

În *Paginile albe de la sfârșit*, autorul consideră că *Istoria lecturii* nu are sfârșit. De aceea, lasă la finalul cărții „un număr de pagini albe, astfel încât cititorul să adauge alte idei despre lectură, subiecte care evident, lipsesc, citate potrivite, evenimente și personaje din viitor” (p. 362).

Scrisă în stilul unic care l-a consacrat pe autor, *Istoria lecturii* de Alberto Manguel este o carte esențială, un studiu de referință despre ceea ce a însemnat și înseamnă lectura pentru ființa umană.

Alexandru Jurcan

Omul ca umbră rătăcitoare

Marea surpriză și nesperatul cadou de sărbători: recentul film al celebrului și oscarizatului Iñárritu – *Bardo – falsă cronică a câtorva adevăruri*, 2022. Doar pe *Netflix*!!! Aproape trei ore de euforie cinefilă. Filmat în Mexic, după o lungă absență, deoarece după *Amores perros* a creat în alte ținuturi (*Babel, Biutiful, Birdman, 21 de grame, The Revenant*). Încă din generic, o umbră/om zboară în deșert ca Birdman. Film semi-autobiografic, amintiri de familie, realități intime, politice și istorice, turnate într-un delir filmic asezonat cu suprarealism, cu absurd, trecând printr-un filon oniric și frizând chiar comedia neagră. În prim-plan e Silverio, jurnalistul care revine în Mexic după o lungă absență, să se confrunte cu originile, să se analizeze, să-și vadă umbrele în ochii celorlalți, chiar dacă e umilit, judecat, convins că Mexicul e „o stare de spirit”.

Cu siguranță, filmul abolește narațiunea clasică, te duce unde n-ai crede, istoria reînvie într-un parcurs existențial fluid, unde domină onirismul drept liant stabil. Important este să nu cauți o logică clară, ci să te lași purtat de magia filmului, să-l trăiești, fără a-l pune sub nicio lupă, deoarece vei constata la sfârșit cum totul se leagă, are sens și că tot ce părea blurat rezonează cu întregul, că transgresarea tiparelor a fost un act asumat. Asistăm la scene incredibile, care tulbură și pun degetul pe răni esențiale. „Dacă iubești Mexicul, de ce ne-ai dus în SUA?”- îl întreabă fiul pe Silverio, în timp ce copilul nenăscut scoate din când în când capul din trupul mamei. Să se nască ori să refuze o lume instabilă? Migranții mărșăluiesc în colbul deșertic, inegalitatea socială e flagrantă, printre arme, droguri, violență, iar tăvălugul mediatic devine rege. Foștii prieteni îl critică pe Silverio că a fugit din Mexic, că „te-ai ajuns, iar noi suntem martiri”. Oare faptul că a reușit din punct de vedere profesional să fie marele eșec al vieții sale? Știa că „succesul trebuie dozat, altfel te otrăvește”, dar oare memoriei chiar îi lipsește doza de adevăr? Autoscopia coagulează și resetează, deoarece viața e „o suită de evenimente absurde”. Deodată, un oraș de cadavre, oamenii cad secerați, întunericul se instalează perfid, iar Silverio urcă pe muntele dantesc de cadavre... „e o țară moartă”..., plaja e pentru cei bogați, Cortès e prezent și el (a cucerit Mexicul pentru regii Spaniei... 1485-1547) și se strigă: „de ce furați ideile lui Octavio Paz?” Adică marele bard/poet/bardo. Silverio calcă peste cadavre, clădirile metamorfozate respiră, copilul din palme alunecă în ape incerte, barocul fellinian clipește la el acasă, mama e senilă, tatăl mort îi vorbește... O scenă impresionantă: tatăl ca un uriaș, el mic, dar cu mutră de adult, într-o confruntare incandescentă. Silverio are un atac cerebral, devine afazic, familia îl veghează, camerele sunt invadate de nisip, *vanitas vanitatum,* pământul e crăpat, copacul solitar rimează cu singurătatea lui, tatăl în cărucior și mama suferindă, cortegiu familial în cadențe perisabile... Din nou umbra de la început, care dispare încet în neant... viața e vis, iar omul e o umbră rătăcitoare. *Finis coronat opus!!!*

Silverio calcă peste cadavre, clădirile metamorfozate respiră, copilul din palme alunecă în ape incerte, barocul fellinian clipește la el acasă, mama e senilă, tatăl mort îi vorbește...

Lucian Sârbu

De ce ratează intelectualii noștri discuția despre piața de idei din România

...H.-R. Patapievici pornește de la premisa că în Occident, în marile culturi, lucrurile se desfășoară simplu și liniar: avem filosofii x, y, z, aceștia publică niște cărți, și imediat cărțile lor devin citite, citate, comentate, prizate de publicul larg, din ziua apariției până la Apocalipsă. Nimic mai fals. Pentru fiecare „Kant” și „Hegel” au existat zeci, dacă nu cumva sute de profesori de filosofie în universitățile germane care sunt astăzi complet uitați, dar care au publicat și ei, la vremea lor, tomuri impresionante.

Prestigiul intelectual al lui H.-R. Patapievici a fost supus unui atac la baionetă în urmă cu aproximativ 20 de ani, atunci când a apărut prima ediție din *Boierii minții* (2004), o carte în care sociologul româno-american Sorin Adam Matei argumenta că piața de idei din România e dominată de „grupuri de prestigiu” ai căror membri își traficheaza reciproc poziții publice și notorietate blocând înaintarea culturală a României și păstrând țara într-o „paramodernitate”, adică într-un soi de „situație de modernitate” care nu era nici „pre-modernă”, dar nu era nici cu adevărat modernă. Cel mai important grup de prestigiu, susținea sociologul, era „grupul Humanitas”, din care făcea parte și H.-R. Patapievici. Atacul a continuat ulterior cu *Idolii forului* (2010), un volum de studii și eseuri la care S.A. Matei era coordonator (alături de Mona Momescu) și în care unii autori făceau observația ireverențioasă că intelectuali precum H.-R. Patapievici, Gabriel Liiceanu sau Andrei Pleșu nu înseamnă nimic odată scoși din câmpul cultural românesc, chiar și în specializările proprii ei fiind „zero absolut”, fără studii citate internațional sau articole științifice serioase publicate în străinătate.

Acestea fiind zise, nu e greu să-ți dai seama că în eseul *De ce nu avem o piață a ideilor*, apărut într-o primă formă (și sub un alt titlu) în 2007, aflat acum la ediția a treia (2022, Humanitas) H.-R. Patapievici a încercat să dea propria explicație retardului cultural al României sau, altfel spus, faptului că România este, încă, o cultură „de periferie”. Sunt convins că peste 100 de ani cercetătorii se vor uita la cele două puncte de vedere, polemice unul cu celălalt – al lui Sorin A. Matei și al lui H.-R. Patapievici – așa cum ne uităm azi la polemica dintre „sincronism” și „teoria formelor fără fond”, ca fiind definitorii pentru atmosfera intelectuală dintr-o epocă. Și cum era de așteptat, poate și pentru a se disculpa, H.-R. Patapievici formulează un răspuns complet diferit la întrebarea „de ce nu avem o piață a ideilor?”, din răspunsul său lipsind, evident, orice fel de referiri la așa-zise „grupuri de prestigiu” care ar bloca artificial accesul la piață al neofiților bine pregătiți, bine intenționați, dar ghinioniști în viață. Pentru Patapievici marea problemă a culturii noastre a fost și este una de *non sequitur* – faptul că oamenii noștri inteligenți scriu cărți inteligente care rămân, însă, fără ecou, adică nu le comentează nimeni, ideile lor nu sunt purtate mai departe de nimeni ș.a.m.d. Observația lui Patapievici este fără îndoială una corectă, și eseul său este plin de pagini în care observațiile pertinente sunt prezente din abundență. Totuși, cred că dânsul ratează însăși esența întrebării pe care o pune, și tocmai de aceea în loc să meargă direct la inima problemei, argumentația sa se pierde încetul cu încetul într-o blabologie fără sens despre o pretinsă opoziție între „cultura de specialitate” și „cultura generală”, opoziție din cauza căreia, chipurile, specialiștii nu pot dezvolta filiații și școli de durată care să facă să avem și noi mari tradiții de gândire, așa cum vedem că au occidentalii. Pentru că genul ăsta de tradiții, de realizări culturale masive, nu pot avea loc decât prin schimburi de idei între specialiști. Or la noi, odată imersați în câmpul cultural românesc, eventual după studii strălucite în afară sau în cine știe ce alte situații, specialiștii se plafonează și devin simpli slujbași ai „culturii generale”.

În realitate, deși e clar că e bine intenționat, Patapievici nu înțelege care este esența conceptului de piață: nu „schimbul” în sine definește piața (schimbul în sine e doar un ritual, e „potlatch”), ci *schimbul pe baza relației dintre cerere și ofertă formulată în jurul unei nevoi, a unei necesități*. Pe cale de consecință, degeaba ai ofertă, dacă nu ai cerere, și degeaba ai cerere, dacă nu ai ofertă. De asemenea, degeaba ai ofertă dacă ea nu corespunde cererii, sau cererea nu e solvabilă. În cazul bunurilor culturale, inclusiv al ideilor, lucrurile sunt foarte simple: degeaba ai ofertă de carte în limba franceză, să zicem, dacă nu ai suficienți cititori de limbă franceză, sau degeaba ai ofertă de lucrări filosofice dacă nu ai suficienți cititori care să absoarbă cognitiv această ofertă. Piața de idei nu e cu nimic deosebită de piața de zarzavaturi sau de piața auto, ba dimpotrivă, e fix același lucru. Și chiar dacă pe piața de idei bunul, adică ideile, nu se tranzacționează monetar ci *cu alte idei*, acest lucru nu înseamnă decât că dacă nu ai suficient public interesat de ideile care intră inițial în relația de schimb, atunci va lipsi componenta de feedback: ideile de schimb. Fix la fel cum vedem în economia reală că se comportă piețele în recesiune: prețurile scad, dar cumpărătorii tot nu apar. De ce? Simplu: fiindcă nu există cerere.

Practic, neînțelegând diferența dintre „piață” și „ritual”, autorul ratează esența discuției pe care o propune. Apoi, H.-R. Patapievici pornește de la premisa că în Occident, în marile culturi, lucrurile se desfășoară simplu și liniar: avem filosofii x, y, z, aceștia publică niște cărți, și imediat cărțile lor devin citite, citate, comentate, prizate de publicul larg, din ziua apariției până la Apocalipsă. Nimic mai fals. Pentru fiecare „Kant” și „Hegel” au existat zeci, dacă nu cumva sute de profesori de filosofie în universitățile germane care sunt astăzi complet uitați, dar care au publicat și ei, la vremea lor, tomuri impresionante. Pe de altă parte, gânditori precum Nietzsche sau Kierkegaard cu greu pot fi subsumați unui model de „idei specializate”, iar receptarea lor a venit inițial complet din afara mediului „specializat”. Pur și simplu dihotomia idei specializate versus idei generale, cultură academică versus cultură generală nu se susține. Sigur, rămâne să ne întrebăm de ce opere filosofice precum *Teoria ondulațiunii universale* (V. Conta), *Recesivitatea ca structură a lumii* (M. Florian), *Doctrina substanței* (Camil Petrescu) sau *Spațiul mioritic* (Blaga) nu mai produc astăzi cititorului obișnuit decât un mare căscat. Dar decât să căutăm argumentații fanteziste și alambicate mai bine ar trebui să ne întrebăm, dacă tot vorbim de „piață”: puse „pe piață”, *cărei nevoi* răspundeau aceste opere? *Cui* se adresau ele? *Pentru cine* erau scrise? Și s-ar putea să constatăm că de fapt nu răspundeau niciunei nevoi și nu interesau pe nimeni, indiferent de cât de interesante ar fi ele, chiar și astăzi, pentru cititorul specializat.

În fond, pe cine reprezintă cultura română? Vorbitorii nativi de limbă română nu sunt în acest moment mai mult de 25 de milioane în întreaga lume, majoritatea fiind concentrați, evident, în România și Rep. Moldova. Adică 0,31% din populația globală. În plus, până în urmă cu doar trei generații un număr imens al populației care vorbea românește era analfabetă într-o proporție de-a dreptul înspăimântătoare. Practic, vorbitorii de limbă română au învățat să citească și să scrie pe scară largă abia prin anii 1950-1960 ai secolului trecut (adică foarte, foarte recent, în plin comunism, o epocă deloc fecundă pentru întreprinderile intelectuale), în condițiile în care țări precum Suedia sau Danemarca, și metropole precum Londra sau Paris aveau o rată de analfabetism apropiată de 0% încă din primele decenii ale secolului XIX. Nu poți pretinde ca o cultură izvorâtă dintr-un ocean de analfabetism să fie altceva decât o cultură marginală, lipsită de impact. Mai mult: câți profesori de filosofie sau de literatură se formează anual în facultățile din România? Dacă ne uităm pe cifrele seci observăm că numărul lor e foarte mic: cel puțin „filosofii” nu sunt mai mult de câteva sute pe an, și marea lor majoritate de fapt nici nu ajunge să profeseze în specializarea dobândită. Presupunând prin absurd că toți cei care ajung totuși să profeseze, măcar marginal, în câmpul educațional-cultural, chiar sunt pasionați și sunt dispuși să contribuie la receptarea operelor filosofice cu recenzii, volume, articole, podcasturi ș.a.m.d. (dar știm bine că nu e așa!), tot nu poți să nu te întrebi cum ar putea să asigure un număr atât de mic de oameni mediul stimulativ și receptiv al operelor filosofice de importanță majoră care s-ar putea scrie în limba română? E imposibil. Și atunci constatăm amar, cum constată H.R. Patapievici (am zis deja că eseul său e plin de observații pertinente), că „toți cunoscătorii de Kant din România se cunosc între ei, toți cunoscătorii de Heidegger sunt prieteni, iar toți practicanții filosofiei analitice sunt de acord că este pierdere de vreme să vrei să scoți o revistă de filosofie analitică în România” (p. 59). Acestui lucru îi mai adăugăm și ruptura deseori inevitabilă dintre interesele profesionale ale puținilor filosofi români capabili (nu doar intelectual, ci și ca dispoziție generală de lucru) să scrie cărți și interesele generale ale publicului cultivat de limbă română, și ajungem la situația deplânsă de H.-R. Patapievici: profesioniștii scot cărți care nu interesează decât cercul imediat de prieteni, admiratori, studenți etc. al autorului, iar publicul cultivat, atât cât e, nu participă în niciun fel la receptarea unor cărți care nu-i zic nimic.

De aceea, întru propășirea culturii românești, aș fi mai înclinat să accept ideea pe care o propuneau autorii grupați de Sorin A. Matei în *Idolii forului*, strict din frondă față de „grupul Humanitas”, și anume că înainte de a visa la o „cultură mare” avem nevoie mai mult de o solidă „clasă de mijloc a spiritului” și mai puțin de o „elită culturală”. Dar și aici am un amendament: chiar dacă am avea o „clasă de mijloc a spiritului” tot n-ar fi suficient să generăm o „cultură mare”, deoarece mai e nevoie și de alte instituții funcționale de piață care să absoarbă eventuala cerere generată de această „clasă de mijloc”. E vorba de edituri, reviste culturale, emisiuni radio-tv, instituții culturale de stat conectate la actualitatea din piață etc. Pe scurt spus, am avea nevoie de marketing cultural.

Dar despre toate acestea vom vorbi, poate, altădată.

cronici

Autenticitate sau comunitate

(urmare din p. 13)

vicios pe care-l creează și pe care rațiunea instrumentală pusă în joc de societatea tehnologică de azi pare să-l transforme într-o fatalitate. Totuși, Charles Taylor rămâne destul de optimist: nu suntem prizonierii sistemelor social-politice ale capitalismului, ci avem libertatea, prin reîntoarcerea la sursele morale ale modernității – de pildă tehnologia are la bază încă de la Francis Bacon idealul moral al îmbunătățirii vieții oamenilor – să transformăm cercurile vicioase în “cercuri ale virtuții“.

Munca filosofică de recuperare a idealurilor morale, precum cel al autenticității, are, în “bătălia între inimi și minți“ ce se poartă astăzi, un rol de jucat, consideră filosoful canadian. Optimismul său îmi pare opus atât pesimismului conservatorilor, ce cade uneori în reacționarism, care văd în modernitate doar răul, cât și liberalismului încrezător în mecanismele de piață ce pot rezolva toate problemele într-o societate, constituind apogeul progresului istoric și, după unii autori, “sfârșitul istoriei“. Comunitarismul în schimb pune accentul pe democrație ca “luptă continuă“ și fără sfârșit, pentru crearea și menținerea legăturilor dintre oameni prin participare la jocul recunoașterii reciproce în lumina unor idealuri ce încă ne pot însufleți.

Ana Paraschivescu

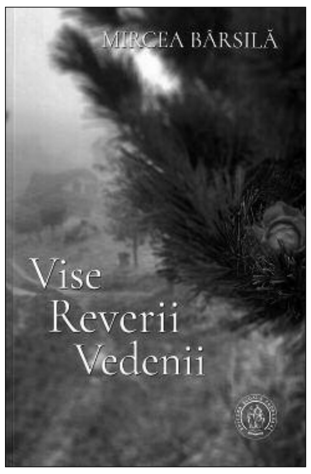
Simbolul: între a fi și a nu fi în poezia lui Mircea Bârsilă

Aș începe direct cu a fi. Poemele din ultima carte, una aniversară, „**Vise, reverii, vedenii**”, apărută la Editura Școala Ardeleană din Cluj-Napoca în 2022, când Mircea Bârsilă a împlinit 70 de ani, sunt dense, doldora de poezie, poeme care deschid perspective de interpretare, cerându-se citite și recitite pentru a găsi o cheie cât mai apropiată de sensul lor. Tonul este al celui care privește totul cu o anumită detașare, unul a posteriori, în care se așteaptă ca un val să mai lovească țărmul într-un fel, poate, frapant. Există un bărbat care își plimbă câinele prin parc, apoi vede natura sau se văd reciproc, mai vede și femeia, este ironic, autoironic, cu un cinism tradus mai ales în imposibilitatea de a mai fi surprins de schimbări majore ale politicii literare sau ale altor politici, fie ele și sentimentale.

Cartea vine spre cititor cu un anumit tip de discurs poetic, unul complex, care nu se rupe de poezia contemporană, dar nici nu se raliază, fiind vorba de o formă amplă de exprimare lirică. Nu se elimină nimic, nu se pun șabloane, este o vârstă a poeziei, doar este. Mircea Bârsilă, deși nu dă lecții, scrie Lecția de Poezie după o programă bine structurată, dar și inadaptată, fără regrete prea dureroase, cu tristeți acceptabile. Față în față cu versul, poetul trece lumea-pod cu pași măsurați. Și dacă nu mai aleargă, privește de jur împrejur un timp care se restituie vieții în simbol, ca formă utilă de exprimare. Sunt prezente noțiuni-simbol, versuri-simbol, poezii-simbol, într-o accepțiune largă a termenului, care părăsește ideea dogmatică a unei anumite figuri de stil, dobândind sensuri noi, cu tendința de a se dezvolta, de a evolua prin ele însele sau prin viziunea cititorului, idealul-simbol al oricărui scriitor. Căci dacă poetul nu se confesează, nu se manifestă într-o relație complementară scriitor-cititor, apare interogația retorică *de ce?* De ce scrie? De ce simboluri? De ce poezie? De ce să mai explicăm?

Calul. Simbol puternic, pornind de la calități cunoscute ca energie, eleganță, prietenie, forță, frumusețe, calul apare adesea în literaturile de pretutindeni ca însoțitor al eroului, dar care preia, uneori, inițiativa, posedând, dominând. Calul poate fi văzut la lumina zilei, asociatul în treburi tradițional-masculine, război sau agricultură. În obscuritate, după apusul soarelui, el devine o dezlănțuire a forțelor oarbe, htoniene, e o zeitate a focului și un călăuzitor în întuneric, în moarte. Psihanalitic, se pare că reprezintă inconștientul, fiind indestructibil legat de timp și de impetuoase dorințe. Prin poezia lui Mircea Bârsilă trece adesea un cal, fie lent, fie în zbor, îl vedem sau îl zărim. „O alergare argintie” alătură numeroase înțelesuri, o dâră fluidă, înnodată, firește, în cele două celebre poeme „O călărire în zori”, două repere, unul eminescian, altul stănescian, care se continuă subtil în această viziune argintie, cu timpul, tot mai scurt și iubirea, aceeași răpire de sine. Abolirea timpului este necesară pentru călăreț și pentru calul său, galopând spre nicăieri. Trimiterea mitologică la Kore este un status quo al poemului lui Mircea Bârsilă, pentru că femeia (se) naște (din) iubire, iar tânăra fecioară e cea mai sugestivă, prin bucuria pe care o împrăștie prin lume la venirea primăverii. Argintiul, cu pornire în culoarea părului atunci când... se maturizează, trimite și la albul calului, un animal îmblânzit, a cărui sidefare transcende sfârșitul, îl iluminează. Între viață, șal și păr se pun semne de echivalență. Ea, viața, a protejat poetul asemenea șalului, a curs asemenea părului lui Kore, o viață care „flutură” „în urmă” „cum pletele în văzduh ale sfintelor heruvime”. Este imposibil să nu te oprești la aceste „sfinte heruvime”, știut fiind pluralul creștin, heruvimi. Există ele? Nu sunt decât o metaforă, în literatura iudaică heruvimul poate avea chip de bărbat, dar și chip de femeie, există acolo o egalitate de gen, pentru această figură, cu pluralitatea ei de reprezentări, având însărcinarea de a transporta divinitatea, de ce nu și poetul, suprapunându-se calului, mai ușor de reprezentat însă pentru oricine. Dar „heruvimele” știu zborul identificat cu înotul, doar vorbim despre plutire în ambele cazuri. Repetiția unor sintagme în versurile „o alergare tulbure, o alergare vicleană” și „O alergare tulbure, vicleană, argintie” creează o gradare a experienței fundamentale, care este viața, plină de amintiri, sânge, tristeți, adică „totul”. Și ne reamintim că am pornit de la cal, simbol care trece și prin alte (numeroase) poeme. „În vreme de secetă”, „toți caii își ascund necontenita pornire spre aventură,/ sub masca unei false timidități vesperale.”, în „Cei trei magi” există „Și pacea pe care n-o mai avem: simbolizată de caii apărând, întotdeauna, în galop, dintr-o direcție contrară”, în „Ar trebui să dau cu banul” se spune despre „Copilăria mea încă neîncheiată în toate detaliile de ordin interior:/ îmi plăcea să țesăl calul/ și să beau apă, în același timp cu el, din vechile jgheaburi de lemn.”, iar în „Nu știu” „răspunde cine încearcă/ să fugă de propriul destin, agățat de coama unui cal”. Și o definiție, și o explicație în „Mirosuri de parfumuri scumpe”: „Un cal fără frâu: sfârșitul. Un cal singuratic/ pe care ochii mei îl beau de la distanță”. Astfel este cea mai recentă carte a lui Mircea Bârsilă, consistentă la orice nivel, cu trimiteri compozite, post-maturitate, o stare de grație, aș zice.

Femeia. Ce înseamnă? O luptă. Ce semnifică? O luptă. Cum se manifestă? O luptă. Ce-ar mai fi de spus despre femeie decât faptul că poți să o integrezi în poezie și să o extragi din poezie ca să o arăți și să exclami: iată, femeia! O luptă. Părăsind jocul de cuvinte și inerenta poezie, trebuie observată frecvența prezenței feminine în poezia lui Mircea Bârsilă, începând cu ultimul poem, „Prea târziu”, care se încheie sugestiv: „Era prea târziu:/ și pentru mine, și pentru/ lănțișorul meu împletit din numele mici ale mai multor femei.” Aceste prenume revin din alt poem, de unde s-ar concluziona că poetul le enumeră din memorie, le așază și reașază, pentru a se odihni între ele, fără să se mai dezvăluie ca adorator, poate, doar, uneori. Și atunci s-ar putea să aducă în scenă o candidă ironie, ca în „Violonista”. Îndrăgostit de o frumoasă violonistă, naiv, neînțelegând viclenia Poeziei de a lua astfel de forme, confundându-se cu muzica, scapă cu greu, pentru că „am fost gata-gata/ să fiu mâncat de vioara ei.” Moment în care răsuflăm ușurați – a scăpat. Într-o altă notă ironică, apare tânăra din „Un nasture roșu!”. Una dintre cele mai concise poezii ale volumului prezintă o întâmplare banală. Fata face imprudența de a vrea să-i coase îndrăgostitului un nasture, „unul, închipuiți-vă, roșu!” „la elegantul palton alb,/ din stofă englezească”. Ne închipuim, dar nu știm, poate că fata avea intenția de a-l ascunde într-un dos, știindu-se că roșul ferește de deochi sau, poate că avea intenția să-i pună un semn, poate că toți băieții aveau un astfel de palton. Poate avea simț artistic și un nasture roșu pe un palton alb îi părea o pată de culoare, un trandafir la reverul alesului ei. Dar el nu vrea un element distinctiv care să-i strice paltonul și... eleganța. Dar există și alt tip de atitudine în poemul „Pean”, a cărui finalitate este inversată, devenind un cântec „întors pe dos”. De aceea lauda adusă maternității subliniază orgoliul femeilor „când își plimbă odraslele prin parcuri”. S-ar putea ca pentru poet maternitatea să nu justifice diferențele de comportament care o precedă și cele care o urmează. Lauda se cuvine zilelor săptămânii, soarelui, totului, inclusiv viselor „noastre de tinerețe: acele vise/ în care iubirea era reprezentată, simbolic, de imaginea/ unui avion poștal zburând, la amiază, printr-o ploaie cu soare.”. Amplul poem „Thalassa” suprapune imaginii mării imaginea femeii în mai multe ipostaze. Cu „profilul ei aproape femeiesc” marea acceptă ca poetul singur să cerșească frumusețe pe malul ei, să se neliniștească privindu-i fluiditatea în care se topesc păpușile „de cârpe ale fetițelor sărace și triste”. Contrariile ivesc ocazia mărturisirii dorințelor previzibile pentru că marea răvășește în general, dar mai ales „bărbații ale căror surori sunt tenebrele”, iar marea este „femeie vinovată/ de adulter și, totodată, o adolescentă virgină/ cerându-mi, uneori, s-o țin pe genunchi,/ îmbrăcată doar în cămașă de noapte”. O, tu, mare provocatoare! Legată la ochi cu o basma neagră a mamei, marea poate vedea viitorul pe suprafața ei mișcătoare, profund incertă, „ritualică și ademenitoare,/ așa cum sunt și promisiunile femeilor”. Ultima strofă a poemului, care reia la final o idee din debut, trebuie citată în întregime pentru că suprapunerea de până aici a mării și femeii produce efectul scontat, identificarea lor în detrimentul poetului, lăsat în continuare să privească, fără a deveni parte din întreg: „Duceți-mi departe femeia din sânge!/ Duceți-mi departe marea din sânge/ și umilința de a mă simți, întotdeauna, pe dinafară,/ în apropierea ei: / o fiară încolțită cu părul lung și ochii cârpiți,/ un cerșetor pe scara unei biserici.”

Roșul. Verdele. Visul. Câinele. Șerpii. Pantofii. Păpușa. Trandafirul. Umbra. Duminica. Doar câteva din cuvintele-simbol care alcătuiesc poezia lui Mircea Bârsilă cu întregul alai de semnificații ce permit (re)interpretări sau evidențe. Versurile se stratifică în stări emoționale în care predomină melancolia, dar este prezent și un umor fin, și o seriozitate în abordarea existenței propriu-zise a poeziei. În primul poem al volumului, „Renegare”, ni se dezvăluie: „Nu scriu decât în momentele când uit să mai fiu trist.” Așadar, se pornește de la o afirmație simplă, dar foarte serioasă. Și poetul mai uită de șobolani, de șerpi imaginari, de viezurii din diferite locuri mai mult sau mai puțin reale. Și când nu-l reprezintă poezia? Când nu seamănă cu situația „unei fete nevoite să cânte în fața unor străini”. Și ce face atunci? Ar lua cuvintele și le-ar duce pe câmp să fie profanate de viețuitoarele pământului, singurele incapabile de profanare. Deși îl ajută prietenul Amur, „un pechinez/ superb și care, în lumea de dincolo, a fost ridicat la rangul de înger”, poetul e nevoit să

muncească, să scrie și să rescrie, întreprinde o muncă sisifică sau argheziană, este un tâmplar care trage „toată ziua la rindea/ metafore, sentimente și gânduri încă aspre la pipăit”.

Efort care merită! Poezia înghite simboluri dintr-un singur motiv, într-o singură situație, cu un singur scop: dacă ele n-ar fi, cutremurul ar fi atât de puternic, încât nu s-ar prăbuși nici o piață financiară, doar poezia ar trebui să poarte un alt nume, iar poeții s-ar întrece în scufundări, cățărări și alte sporturi periculoase. Ca să evite, Mircea Bârsilă are „Vise, reverii, vedenii”.

Mihai Barbu

Despre Praha, pohta ce-am pohtit! sau...

Scene din viața pragheză

În 1979, Ion D. Sîrbu face o călătorie în Cehoslovacia, prima în calitatea sa de scriitor oficial. Putea să aleagă între Republica Democrată Germană și Cehoslovacia (scriitorul ar fi surprins să afle că, azi, aceste țări nu mai există) și a ales-o pe cea de-a doua pentru a aduce un omagiu postum limbii și umorului svejkian al foarte inteligentei sale mume.

reportaj

Când am ajuns la hotel, în stânga recepției, chiar sub nasul nostru, am dat de un panou generos unde erau aranjate toate ofertele turistice ale fostei capitale imperiale. După o repede ochire, am ales un ghid ***Bedeker Prague*** care avea ca promovare următoarea frază: ***Tot ce ai vrut, dintotdeauna, să știi despre Praga (dar ți-a fost rușine să întrebi***). Bedeker are faima veche a unui celebru ghid cu care te poți descurca în toată lumea. L-am deschis cu emoție. Înainte de toate, am remarcat ***Cele 6 lucruri pe care trebuie să le știi, de la bun început, despre praghezi.***

Unu: **Întotdeauna praghezii au fețe triste**. Dacă au o privire de crezi că vor să te omoare, nu o lua în nume personal. Cei care locuiesc în Praga sunt mereu grăbiți și de aceea par să aibă o față tristă. Pe scurt, ei lucrează, spre deosebire de turiști care doar se plimbă. În rest par a fi băieți de treabă... După ce am citit această observație de bun-simț, am început să-i privesc cu atenție. Bedeker-ul avea perfectă dreptate. Ce deosebire fundamentală între viziunea poetului nostru proletcultist care a scris, negru pe alb, cum că, la noi, *nu există să existe cetățeni cu fețe triste*. Avea și al nostru dreptatea lui. Unde e mai bine ca-n România? În acest sens, vreau să adaug faptul că mi-a plăcut foarte mult finalul de la *Otomanii. Mehmet II versus Vlad Drăculea*. După ce Vlad a fost îndepărtat, în urma unei bătălii epice, de pe tron pentru că refuzase să mai plătească birul, fratele lui, Radu cel Frumos, s-a conformat cerințelor otomane și a avut pace. Iar după el, vreme de 400 de ani, turcul n-a mai avut probleme cu valahul.

Doi: Dacă vrei să recunoști un praghez adevărat atunci privește-l cum trece strada. El nu așteaptă niciodată lumina verde a semaforului. Pe scurt, el ocheşte orice loc posibil a fi traversat, iar când i se ivește oportunitatea de a trece dincolo, o va face imediat. Că-i roșu sau că-i verde, nu mai contează... Am considerat că dacă praghezul face asta ar trebui să ne dăm și noi după el. Am neglijat faptul că el e în Schengen, iar noi - nu. Asta am observat și în dimineața plecării când șoferul ne-a întrebat unde să ne lase: la terminalul Schengen sau...? *Știți, noi n-am fost încă admiși... Așa-i, aveți dreptate, voi și bulgarii...*

Trei: Ei beau bere, foarte multă bere. Se știe că cehii au o bere pe cinste. ***Hai în oraș să bem o bere!***, nu e deloc o vorbă în vânt. Ei chiar o fac cu religiozitate. Un ceh care se respectă bea 142 de litri de bere pe an. Ceea ce n-am înțeles e cum de praghezii, după ce au dat pe gât această imensă cantitate de bere, au putut rămâne tot niște cetățeni cu fețe triste...

Patru: **Ei mereu trebuie să plănuiască ceva**. Ei par că-și planifică orice moment al zilei. La fel fac și în week end-uri. Încă de luni dimineața, un adevărat praghez va ști cu precizie ce va face la sfârșit de săptămână.

Cinci: Praghezii sut obsedați de mașini. Deși Praga are una din cele mai bune linii de transport din Europa (tren, metrou, autobuze) cetățenii din Praga preferă să se deplaseze cu mașinile din dotare. Chiar dacă petrec, în trafic, cu orele, e plăcerea lor vinovată...

Șase: Deși nu pare să fie adevărat, ei te-ar putea ajuta. Praghezii sunt vigilenți pentru că nu vor să intre în dialog cu cineva care parcă le-ar putea cere bani. Atunci sigur îți vor da cu flit. Dacă, totuși, se opresc să te asculte, intră în defensivă și au o privire ciudată. Imediat, după ce își dau seama că vrei doar să le ceri un sfat sau să obții o informație, își schimbă total atitudinea și sunt în stare chiar să te conducă, personal, pe drumul cel bun spre obiectivele turistice pe care vrei să le vezi. Chiar dacă nu ați sesizat de la bun început, totuși praghezii sunt atât de drăguți, dragii de ei...

Dumnezeu îți dă nucile, dar nu ți le și sparge..., a constatat Franz Kafka

Orașul a înflorit în timpul secolului al XIV-lea sub domnia regelui Carol al IV-lea care, printre alte dorinți, a ordonat ridicarea faimosului pod care îi poartă numele. Podul are 516 metri lungime, 9,5 metri lățime și se sprijină pe 15 piloni. Podul e plin de muzicieni, statui și, din loc în loc, de cerșetori cu câinii alături. La noi încă n-a pătruns această modă dar, la o observare atentă, trecătorii interacționează mai des cu câinii decât cu oamenii, și asta e în folosul stăpânului. A doua dorință a suveranului a fost să pună piatra de temelie a Catedralei gothice Saint Vitus, care astăzi e socotită cea mai veche din Europa Centrală. A treia dorință a fost să fondeze Universitătea Carolingiană, cea mai veche din Centrul Europei. Prietenul nostru, Emil, se minuna, mereu, de ceea ce vedea. Cum au putut ăia, în secolul XIV, iar noi nici astăzi...? Nu i-am putut oferi un răspuns valabil, dar i-am povestit că, pe când eram ziarist la *Matinal, cotidianul Văii Jiului*, în Petroșani au venit diverși arhitecți din București și din țară, ca să dezbată viitorul urbanistic al municipiului. Unul dintre ei ne-a mărturisit că a fost unul din consilierii premierului Năstase și l-a sfătuit, la un moment dat, să facă un mare muzeu de artă contemporană. Ceva în maniera Centrului Pompidou de la Paris. Dacă și el și Vâlcov tot aveau tablouri pe care le ascundea fiecare pe unde puteau (cavourile erau unele din aceste locuri) de ce nu-și legau numele de ceva care să străbată veacurile? ***Pentru că n-au avut măreție!***, mi-a răspuns, sec, domnul consilier. *Înțelegi, de ce, Emile? Pentru că unii au avut măreție, încă din secolul XIV, iar noi, nici acum, nu am aflat ce-i aia!* Iar ca să-l citez pe Jaroslav Hasek, cel care l-a dat lumii pe bravul soldat Svejk, *supărător este faptul că astăzi nu mai ai nicio posibilitate să deosebești un om cinstit de o secătură....*

O altă explicație, mult mai exactă, ne-a furnizat-o d-na Alena Jeskova în legenda *Podul de ouă și de brânză albă*. După ce a venit apa mare și a luat cu sine podul ridicat în anul 1158, o minune a tehnicii din acea vreme, Împăratul Carol al IV-lea a pus piatra de temelie a noului pod în ziua și ora propice începerii unei construcții atât de grandioase. A făcut-o așa cum au stabilit-o astronomii, potrivit cifrelor inscripționate pe unul din picioarele podului: 1-3-5-7-9-7-5-3-1. Adică, totul a început în anul 1357, în ziua de 9 iulie, la ora 5 și 31 de minute dimineața. Împăratul a încredințat construcția podului lui Petr Parler, arhitectul Catedralei Saint Guy. Acesta a hotărât să aducă în mortar, vin și ouă crude, pentru ca opera sa să nu fie doar somptuoasă, ci și foarte solidă. Au fost aduse, la ordinul regelui, ouă din toată Boemia, iar unii dintre supuși, mai zeloși din fire, au adus și lapte, ba chiar și brânză... Se pare că asta a fost rețeta exactă de vreme ce podul e în picioare și în secolul XXI.

Istoria omenirii este momentul dintre doi pași făcuți de un călător, a observat Franz Kafka

Când am plecat de acasă, am convenit cu prietenii mei că eu aș vrea să vizitez în călătoria noastră comună, din rațiuni sentimentale, două locuri: Muzeul Kafka și Biserica Sfântul Vitus. Fiecare dintr-o noi aveam dreptul să-și exprime opțiunile, iar ceilalți doi se vor supune în mod democratic. În 1979, Ion D. Sîrbu face o călătorie în Cehoslovacia, prima în calitatea sa de scriitor oficial. Putea să aleagă între Republica Democrată Germană și Cehoslovacia (scriitorul ar fi surprins să afle că, azi, aceste țări nu mai există) și a ales-o pe cea de-a doua pentru a aduce un omagiu postum limbii și umorului svejkian al foarte inteligentei sale mume. Am plecat spre ținta noastră într-o sâmbătă după amiază strecurându-ne, cu greu, pe Podul Carol. Era puhoi de lume de parcă tocmai ieșiseră de la un mare derby fotbalistic. Așa am ajuns la Hrad și la Biserica Sfântul Vitus. În 1979, Sîrbu intră în Palat și simte sub tâmplă un svâcnet și o ușoară amețeală. E înspăimântat, dar pune totul pe seama oboselii (a călătorit multe ore cu trenul) și a tensiunii. În curtea castelului, dă cu ochii de un Sfânt Gheorghe călare care ucide, duios, parcă în joacă, balaurul care, și el, e foarte puțin fioros. Blaga, își aduce aminte Sîrbu, avea o teorie potrivit căreia noi, românii, nu am avea nevoie de suliță în lupta cu balaurii pentru că îi putem duce cu vorba. (La Biserica ortodoxă din Petrila, deasupra porții e aceeași imagine...) La vederea acelui Sfânt Gheorghe praghez scriitorul amețește din nou. În catedrala veche de peste un mileniu, aude în jurul său limba prunciei sale: *Moja mila maminko*. Erau chiar cuvintele cu care mama sa îl primea, în prag, acasă la Petrila. Acum realizează faptul că piesa sa *Arca bunei speranțe* e construită pe simbolul acelui *Cineva* care trage mereu clopotul de aramă. La Praga, vede ceasul primăriei unde Moartea trage, din oră în oră, clopotul de aramă. În actul trei al piesei, misterul se lămurește: *Cineva* din piesă e chiar *Moartea* din turnul primărie pragheze. Acolo, Moartea trage, din oră în oră, clopotul: *memento mori. Adu-ți aminte că vei muri!* În Catedrală era un frig ca-ntr-o criptă. (Confirmăm!, nota noastră...) Sfinții păreau severi, iar fecioarele erau triste și sătule de lume. Scriitorul privește cerimea și amețește din nou: *privesc albastra, încremenita înălțime a nervurilor de piatră, amețesc. Vitraliile vibrează, nu disting figurile, toul mi se pare un joc de culori pe un luciu de piatră, tremurând*. În acele clipe, Sîrbu a realizat, instantaneu, ce e sacrul. *Prin picioare mi-a trecut un fior, mi-am simțit rădăcinile firelor din părul meu. Simultan mi-am văzut toți morții dragi, mi-am amintit cât de mult și multe am scris, în ultima vreme, despre moarte. Parcă am și tremurat puțin, apoi am început să mă rog: mamă, mamă bună, ajută-mă, nu mă părăsi!* Când a ieșit din Catedrală, scriitorul parcă era altcineva. Și-a controlat, lucid, amețeala, zvâcnetul din timpan și apăsarea de sub stern. A mai mers o sută de metri și le-a cerut, cu o voce fermă, însoțitorilor lui să-l ducă la spital. Acolo a stat internat cinci zile. A fost externat fără să-i fi fost pus un diagnostic definitiv. Pacientul român a fost convins că a evitat un infarct. A mai stat o noapte la hotel și, pe 30 noiembrie 1979, a plecat spre casă. După acea cumpănă majoră din viața sa, scriitorul a mai trăit încă zece ani.

De ce nu citea Kafka reclame?

L-am întrebat pe Kristian, recepționerul de la hotelul U Divala, cum a fost cu separarea (amiabilă) a Cehoslavaciei în două. Era prea tânăr pe atunci ca să-mi poată da un răspuns avizat. Mi-a zis, însă, că cele două limbi sunt foarte apropiate și că un ceh și un slovac se pot înțelege perfect din punct de vedere lingvistic. O dovadă a faptului că a fost o separare amiabilă am găsit-o și pe eticheta băuturii răcoritoare cu multivitamine *Relax*. Producătorul băuturii *relax*-ante e o societate din *Ceska republica,* iar distribuitorul ei e o firmă din *Slovenska republika*. Atât am putut descifra pentru că, în rest, toate inscripțiile din oraș, de pe străzi, biserici, instituții publice, de pe monumente sau reclame, tot, tot, tot, e doar în limba cehă. Am ajuns, ca străini, să ajungem la vorbele lui Kafka: *Nu citesc reclame pentru că mi-aș petrece tot timpul dorind lucruri*.

Hagi, Mutu & Modrici, în Praha, Orașul vechi

Eram toți trei, Cristi, Emil și cu mine, în fața vitrinei unui magazin de pălării, șepci și suveniruri. Prin geam ne zărește un domn voluminos, foarte vesel și care, ulterior, s-a dovedit a fi extrem de amabil și de volubil. Era clar că n-am întâlnit un ceh. *De unde sunteți? Din România*, răspundem noi cu jumătate de gură. *A, Hagi, Mutu! Yes? Yes!* Adevărul că n-aveam nici un chef să intrăm înăuntru, dar jovialitatea omului a funcționat ca un magnet. L-am întrebat și noi de unde este. *Croația!*, a exclamat el cu o evidentă mândrie patriotică. ***Modrici!***, am exclamat noi, într-un glas, și ne-am împrietenit instantaneu. În timp ce ne uitam la șepci și la pălării, Cristi și cu mine, ne-am înțeles să-i cumpărăm lui Emil, un cadou de ziua lui. Croatul i-a ales o șapcă pe cinste care ne-a plăcut tuturor. Am plătit-o nemțește. A vrut să-mi găsească și mie o șapcă, dar l-am avertizat că am capul mare și n-o să-mi poată găsi una pe măsură. Care-mi plăceau mie erau mici, cele pe care mi le propunea proprietarul nu-mi prea plăceau. Ca să nu-l dezamăgesc foarte tare pe patronul croat i-am cumpărat un magnet cu ***Visit Praha!*** O să mă întrebați de ce l-am ales chiar pe acela. Pentru că, potrivit lui Kafka, ***Poezia este, până la urmă, o expediție în căutarea adevărului.***

Epilog c-un terorist român ce acționa c-un suc de lămâie de la Penny

La controlul bagajelor, la întoarcerea acasă, Emil a fost controlat la sânge. L-au dezbrăcat, l-au descălțat, i-au desfăcut bagajele. Ceea ce-i speriase pe cei din vamă era un obiect de forma unei grenade care se ascundea în bagajul amicului nostru. Când, într-un târziu, au văzut despre ce era vorba, n-au mai chemat pirotehniștii. Era un biet concentrat de lămâie pe care Emil îl cumpărase de la Penny ca să mâncăm peștele din conservă. Cum în Cehia totul este, așa cum v-am avertizat, scris doar în limba cehă, în loc de pește, amicul nostru s-a ales cu o conservă de pateu. Așa că a hotărât ca sucul de lămâie, rămas intact, să-l ia cu el în România. Era să-i fie fatal....

SFÂRȘIT

Mariana Şenilă-Vasiliu

La patruzeci de zile...

În credinţa creştină ortodoxă, dar şi în cea populară, sufletul celui adormit mai stăruie încă 40 de zile pe pământ, prin preajma locurilor unde a trăit şi a celor dragi. Medicina are pentru asta o explicaţie: în a patruzecea zi, inima, ultimul organ care rezistă post-mortem, cedează, ea plesneşte. Brâncuşi, care nu făcea nimic fără un temei solid, a reprezentat acest lucru prin cele 40 de cupluri îmbrăţişate ce decorează arhitrava Porţii sărutului. Prima mare pomenire a celui plecat se face tot la 40 de zile, iar ultima, la şapte ani. După care veşnicia, cu sora ei uitarea, încep să-şi facă lucrarea.

La 40 de zile, îmi fac datoria creştină şi morală faţă de memoria scriitorului Dumitru Radu Popescu, apărut providenţial în viaţa mea acum zece ani. Mi-a fost bun sfetnic şi protector într-o perioadă cenuşie a existenţei mele şi, cel mai important lucru, m-a încurajat să continuu pe calea spinoasă a eseisticii artistice, inclusiv a literaturii. Era un spirit generos, sprijinindu-i pe cei ale căror calităţi literare îi atrăgeau atenţia. „Să ţineţi minte” - mi-a spus o dată - „cei pe care am pus ochii mi-au confirmat încrederea evoluând, unii dintre ei fiind astăzi nume în literatura română”. Colegul meu de redacţie Augustin Doman mi-a vorbit la superlativ despre această imensă calitate umană a scriitorului, exemplele curgând unele după altele. Dar de ce să fac referire la alţii, când pot să confirm asta eu însămi prin propriu-mi exemplu. Pe D.R.P., cum îi spunea toată lumea, l-am întâlnit întâia dată în 2011, cu ocazia unei lansări de carte a domniei sale, organizate la Biblioteca Judeţeană de către Editura „Scrisul românesc”. Când a luat cuvântul, scriitorul a vorbit cu multă afecţiune despre Cluj, în general, şi despre cel literar în special, Cluj pe care îl iubisem cu aceeaşi ardoare precum domnia sa. La încheierea evenimentului, cam timidă şi fâstâcită, m-am apropiat de el spunându-i că şi eu, prin studii şi formare artistică, sunt tot clujeancă. „Am înţeles că săptămâna viitoare veţi veni la revistă („Argeş”) la festivitatea de premiere”, am adăugat eu. În 2011, D.R.P. a figurat în fruntea listei premiilor acordate de revista piteşteană. La privirea sa întrebătoare - oare cine mai e şi asta? - m-am simţit obligată să-l lămuresc: „Şi eu fac parte din colectivul de redacţie, dar pe mine n-aveţi de unde să mă cunoaşteţi. Mă numesc Mariana Şenilă-Vasiliu”. D.R.P. s-a ridicat în picioare: „Cum să nu vă cunosc, doamnă, dacă vă citesc cu interes număr de număr?”. Peste o săptămână a venit, nu atât cât să-şi ridice premiul, o sumă modestă în fapt, cât să onoreze cu prezenţa sa actul cultural. A avut loc între domnia sa şi mine un foarte scurt dialog retezat nepoliticos de către scriitorii locali care s-au vârât în vorbă neîntrebaţi. Cu D.R.P. m-am întâlnit, fizic vorbind, doar de patru ori şi de fiecare dată am păţit acelaşi lucru, fiind dată deoparte. Restul relaţiei noastre a decurs telefonic.

În ajunul Anului Nou 2014 am îndrăznit să-i dau un telefon de felicitare, cum se obişnuieşte. După un scurt schimb de politeţuri, m-a abordat direct: „Doamnă, ar fi cazul să publicaţi o carte”. „Şi cine mi-o publică? Pentru că editurile nu sunt interesate de aşa ceva”. „Eu v-o public, doamnă”. De emoţie îmi înghiţisem limba şi nu eram în stare să mai zic ceva. „Eu v-o public, doamnă”, a repetat. „Bine, dar atunci mai întâi trebuie să o scriu”, am bâiguit eu. „Nu mai trebuie să scrieţi nimic, aveţi material suficient pentru un volum. Daţi-mi materialul cât mai repede”. D.R.P. s-a ţinut de cuvânt şi în vara următoare, în 2015, ţineam în mână primul exemplar al volumului „**Umbrele albe ale tablourilor**”, publicat la Editura Academiei, al cărei director era scriitorul. Dar pentru asta, am aflat mai târziu de la domnia sa, se confruntase cu istoricul de artă Răzvan Theodorescu, care se opunea publicării cărţii: „Nu aşa se scrie o carte”, a declarat el. Istoricii au cusurul de a scrie informativ, imparţial şi rece, or eu procedam taman pe dos, chiar când e vorba de istoria artelor şi încă şi mai mult, tocmai de aceea. Simt nevoia transpunerii în cuvinte a emoţiilor trăite de mine în faţa unui tablou, a unei sculpturi sau a unui monument de arhitectură, altminteri ce rost ar mai fi avut să scriu. Răceala unui text despre artă, scris academic, îi îndepărtează pe cititorii obişnuiţi de la lectură; o scriitură corectă, dar participativă, i-a îndemnat pe mulţi să se apropie de cunoaşterea artei.

Mulţumindu-i pentru publicarea cărţii, D.R.P. mi-a pus o întrebare scurtă şi încuietoare: „Ei, şi acum ce urmează?” La încurcătura mea, a replicat tot el: „Altă carte, doamnă. Daţi-mi două sute de pagini despre Munţii Apuseni”. N-am zis nici da, nici ba, am căzut doar pe gânduri. Am găsit totuşi tentantă propunerea, cu atât mai mult că Apusenii sunt locul naşterii şi copilăriei mele fericite, cu toată sărăcia şi greutăţile pe care le-am avut de înfruntat în acea perioadă. În vara lui 2018, an aniversar al Marii Uniri, volumul era gata. Din păcate, când am predat cartea la Editura Academiei, protectorul meu era bolnav. Cu toate acestea, după ce a citit unul din capitolele cărţii, publicat în „Argeş”, m-a sunat entuziasmat din spital. „Va fi cartea anului”, mi-a spus el încântat. N-a fost să fie nici măcar publicată, necum „cartea anului”, cum se exprimase D.R.P., manuscrisul fiind respins de comisia de istorie a editurii. Am înghiţit găluşca cu oarecare detaşare datorită bunului obicei de a nu mă iluziona niciodată prea tare, dar nici de a cădea în groapa deznădejdii atunci când mi se întâmplă un eşec. La urma urmelor asta-i viaţa, cu bune şi cu rele. Am trecut cartea la capitolul munca în zadar, însă scrierea ei mi-a adus un plus de câştig, încercasem un alt fel de a scrie decât cel folosit în eseistica artistică. Mai rău a fost că, supărându-se în mod absurd pe sine pentru nepublicarea cărţii, D.R.P. o propusese chiar el, suferea evident. A intrat într-o muţenie prelungită, iar când îl sunam la telefon răspundea scurt, aproape monosilabic. Într-o bună zi am decis să-i explic, mai întâi faptul că eşecul nu m-a întors din drum, că n-are nicio vină în toată povestea asta, că parţial au şi istoricii dreptate şi că prioritate la publicare trebuia să aibă ei şi nu o venită din afară. „Nu mai înţeleg ce vor istoricii ăştia”, a mormăit el, semn că preţuise cartea din punct de vedere literar, dar şi că nu se putea împăca cu modul limitat al istoricilor de a vedea doar domeniul lor. Mi-a cerut să aştept până găseşte o editură care să publice „**Martor din Paradisul pierdut**”, cum se intitula cartea. N-a mai apucat să o facă, era prea bolnav, iar ţintuit la pat n-avea cum să se mai ocupe de aşa ceva. Cartea a fost totuşi publicată patru ani mai târziu, datorită unei întâlniri providenţiale cu o doamnă, om de afaceri, intelegentă, cultă şi destupată la minte care şi-a dat seama că poate face ceva şi pentru cultură. M-a refuzat să specific pe marginea volumului calitatea de sponsor, numele său şi al firmei care a achitat publicarea. Mai nasc încă oameni generoşi şi dezinteresaţi în ţara asta.

Scriitorul a avut parte după 1989 de un adevărat linşaj mediatic şi de radio-şanţ cu totul nemeritat, şi, culmea, boicotul la care a fost supus venea de la inşi fără operă sau din partea unora care în anii preşedinţiei sale la Uniunea Scriitorilor se scăpau în scutece, a cobreslaşilor pe care i-a ajutat să obţină vreun post sau o casă, un ajutor bănesc sau cine mai ştie ce. Fără a da numele, mi-a povestit de un scriitor, căruia îi botezase copilul, care după '89 nu numai că nu i-a mai dat bună ziua, dar când îl vedea trecea de partea cealaltă a străzii. Denigrarea sa a început de la scriitorii care, culmea, şi-l aleseseră preşedinte. Acuza? A fost „omul regimului”. Să nu fi avut habar în momentul alegerii sale cei care după '89 l-au mânjit în fel şi chip că o astfel de funcţie incumba şi anume cedări politice obligatorii? Că în realitate cultura se afla sub sinistra umbră a tovarăşului Dulea şi că fără aprobarea lui preşedintele U.S.R. nu putea face nimic din ce şi-ar fi dorit scriitorii? După revoluţie s-au arătat mulţi disidenţi, cam câţi inşi în terfeloagele stării civile, de te şi întrebi unde s-au pitit pe vremea Ceauşescului? Marele vinovat, singurul găsit pentru toate cele petrecute în literatura română în perioada ceauşistă a fost însă D.R.P. De stai şi îi întrebi cu ce a păcătuit scriitorul, ţi se înşiră nişte bălmăjeli incoerente din care logica şi bunul-simţ lipsesc de peste treizeci de ani. Cu puţine excepţii eticheta de comunist murdăreşte numele scriitorului. Calomniază, calomniază că tot prinde ceva. Unii o fac din duşmănie, alţii nici măcar nu ştiu de ce o fac, doar pentru că au auzit şi ei ceva de la alţii. Mulţi se feresc să le fie în vreun fel asociat numele cu cel al scriitorului, îl ocolesc de parcă s-ar putea contamina. Judecata de apoi e încă departe, iar, la moartea sa, omul de litere, academicianul şi generosul D.R.P. a avut parte de o ultimă sfidare. Mai întâi că, după ştiinţa mea, nicio televiziune nu a făcut anunţul dispariţiei sale. S-a brodit ca înmormântarea sa să aibă loc în aceeaşi zi cu înmormântarea actorului Mitică Popescu. Trimişii posturilor de televiziune nu au dat nicio importanţă funeraliilor scriitorului academician, mulţumindu-se să caşte gura în aşteptarea înmormântării actorului. Nu a fost onorat nici de scriitori şi nici de Academie, din partea acesteia din urmă luând cuvântul o persoană necunoscută, atunci când acolo era prezent Răzvan Theodorescu. Nicolae Manolescu s-a mulţumit cu o apariţie scurtă, după care a dispărut şi el. De teama contaminării, n-au venit la înmormântare nici scriitorii, mulţi dintre ei beneficiind de generozitatea lui D.R.P. pe când era preşedintele breslei. Nu am putut merge nici eu, care am profitat din plin de recunoaştere din partea sa, ca editor şi ca bun sfetnic. O recentă operaţie pe coloană m-a împiedicat să-i aduc cel din urmă omagiu. Când i-am mulţumit că m-a scos din anonimat, cu modestia care îl caracteriza, m-a asigurat că oricum aş fi fost descoperită de altcinva, poate mai târziu, dar asta s-ar fi întâmplat, cu sau fără el.

Denigrarea sa a început de la scriitorii care, culmea, şi-l aleseseră preşedinte. Acuza? A fost „omul regimului”.

Urmărind într-o zi un documentar cinematografic dedicat regizorului Dan Piţa, în interviul luat acesta a vorbit în termeni elogioşi despre scriitor. L-am sunat pe D.R.P. să-i spun asta. La auzul veştii mi-a replicat ironic: „Aţi crezut că n-am decât duşmani? Ei bine, am şi prieteni, după câte vedeţi”. Scriitorul a refuzat apariţiile în emisiuni televizate. Când cu ani în urmă Rareş Bogdan l-a invitat la emisiunea sa, răspunsul său a fost un categoric NU. Şi pe bună dreptate. În schimb, Marinei Constantinescu, pe care o ajutase să intre în televiziune, nu i-a trecut prin cap să-l invite în emisiunea ei. De teamă să nu se contamineze, probabil.

Mariana Şenilă-Vasiliu, D.R. Popescu, Leo Butnaru, Piteşti, mai 2011. Foto: S.F.

Calvarul din '89 până la moartea sa scriitorul l-a parcurs cu demnitate, continuând să trudească la opera sa atât de bogată şi diversificată şi mai cu seamă în calitate de director al Editurii Academiei. Era un cititor pătimaş, ceea ce-l făcea să fie la curent cu tot ceea ce se petrecea în literatură în ţară. Aşa m-a descoperit şi pe mine în revista „Argeş”, o revistă de provincie care s-a îndârjit totuşi să se plaseze pe un loc fruntaş între celelalte reviste pe care le citea.

Relaţia mea cu scriitorul a fost una pură, necontaminată de relaţii, cunoştinţe şi coterie ori de interese mercantile, cum se mai obişnuieşte - te public, dar îmi dai atât. Când am vrut să-i fac cadou un tablou pictat de mine, m-a refuzat categoric. Pentru mine, el a fost un bun sfetnic, sprjin moral şi profesional, un punct într-o lume debusolată spiritual. Şi, ce-i mai important, mi-a dat încredere în mine, în ceea ce fac şi speranţă. Dumnezeu să-i odihnească în pace sufletul chinuit pe nedrept şi să-i „ierte” binele făcut!

in memoriam

Știri de la Centrul Cultural Pitești

Centrul Cultural Pitești a organizat luna trecută noi evenimente cultural-educative și de dezvoltare personală, publicate pe pagina oficială de Facebook a instituției și pe site-ul oficial (www.centrul-cultural-pitesti.ro). Dintre ele, amintim:

■ Medalionul artistic cu tema „Povești pictate", susținut de artistul plastic Mihaela Viorela Martin.

■ Recitalul de muzică folk-hop sub genericul „Căderea în sus", susținut de MC Grăilă, pe numele real Octavian Dărmănescu, muzeograf, scriitor, cantautor.

■ Vernisajul expoziției de pictură cu titlul „Culori și pasiune", de Elisabeta Boldoi, elevă în clasa a XI-a la Colegiul Ecologic din Pitești.

■ Dialogul cu tema "Univers, Ayurveda, India și Eminescu", în cadrul proiectului de dezvoltare personală „Viața merge înainte", coordonat de poeta ing. Simona Vasilescu, având-o invitată pe terapeuta Mihaela Dumitru.

■ Medalionul cu tema "Dulcea mea doamnă, Eminul meu iubit", în cadrul Clubului literar-artistic „Mona Vâlceanu", coordonat de editorul, scriitoarea și profesoara de limba și literatura română Mona Vâlceanu.

■ Dezbaterea cu tema "Întruparea lui Dumnezeu și Restaurarea Omului, a Umanității și a Universului", în cadrul proiectului cultural-educativ „Cultură și Credință în Societatea Contemporană", coordonat de conf. univ. dr. Marius Andreescu, de la Facultatea de Drept a Universității Pitești, avându-l invitat pe preotul profesor univ. dr. Ion Popescu.

■ Dezbaterea cu tema „Eminescu și poezia de azi", în cadrul proiectului cultural-educativ „Colocviile Municipiului Pitești", coordonat de redactorul-șef al revistei de cultură „Argeș", scriitorul dr. Leonid Dragomir, avându-l invitat pe criticul, istoricul literar și scriitorul Daniel Cristea Enache.

■ Lansarea volumului "Poeme cu ochi de stele", de Raluca Hana Sandu, eveniment editorial care s-a desfășurat în cadrul proiectului „Mari Iubiri ale Literaturii Române", coordonat de poeta și profesoara de limba și literatura română/engleză Raluca Hana Sandu.

■ „Medalion cultural cu Stelian Necșoi", coordonat de scriitorul, artistul plastic, cantautorul și profesorul de limba și literatura franceză Stelian Necșoi, avându-l invitat pe cantautorul Vanghele Gogu.

■ Prelegerea cu tema „15 Ianuarie 2023 – Mihai Eminescu – Ziua Culturii Naționale", în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Teme culturale în emoții raționale", coordonat de scriitorul, eminescologul și profesorul de limba și literatura română Lucian Costache.

■ Dezbaterea cu tema "Valoarea educativă a aeromodelismului, componentă a educației non-formale", coordonată de prof. dr. aeromodele Marian Popescu, având invitați copii și tineri pasionați de aeromodelism.

■ Prelegerea cu tema "Scaunele: o altfel de istorie a oamenilor", în cadrul proiectului cultural-educativ "Istorie și istorii cu Marin Toma", coordonat de redactorul-șef al revistei-document „Restituiri Pitești", dr. în istorie Marin Toma.

■ Dezbaterea cu tema "Iertarea", în cadrul proiectului de dezvoltare personală "Arta Devenirii", coordonat de scriitoarea Silvia Grigore, având-o invitată pe psihologul Elena Badea.

■ Prelegerea cu tema "George Mihail Zamfirescu", în cadrul proiectului cultural-educativ "Literatura Română Necanonică", susținut de scriitoarea și profesoara de limba și literatura română Iudita Dodu Ieremia.

■ Dezbaterea cu tema "Abuzul psihologic și impactul devastator asupra comportamentului uman", în cadrul proiectului de dezvoltare personală "Mișcarea, esența creației", coordonat de dr. fizioterapeut Petruța-Daniela Mihăilescu, având-o ca invitată pe Maria Diana Pompei, psiholog-clinician și psihoterapeut.

■ Prelegerea cu tema "Anul chinezesc 2023, previziuni și semnificații", în cadrul proiectului de dezvoltare personală "Călătorie în științe neconvenționale – Feng Shui", susținut de trainerul Sorin Dinu.

■ Dezbaterea cu tema "Întoarcerea la Eminescu", în cadrul proiectului "Adolescenți și mentori", coordonat de criticul literar, scriitoarea și prof. dr. Magda Grigore, avându-le invitate pe Diana Ilie, profesor de limba și literatura română, la Colegiul Național „Alexandru Odobescu", și pe elevele Cîrstea Alexandra Maria și Popescu Ana Ștefania.

■ Prelegerea cu tema „Unirea Românilor de Pretutindeni", în cadrul proiectului cultural-educativ „Teme culturale în emoții raționale", susținut de scriitorul, eminescologul, profesorul de limba și literatura română Lucian Costache.

■ Prelegerea cu tema „Dreptul Roman și Dreptul Bizantin. Influențe asupra Vechiului Drept Românesc", în cadrul proiectului cultural-educativ „Cultură și Credință în Societatea Contemporană", coordonat de conf. univ. dr. Marius Andreescu, de la Facultatea de Drept a Universității Pitești.

■ Prelegerea cu tema „Suntem CINEVA sau CEVA? Eul în tunel", în cadrul proiectului „Vaccin împotriva virusului manipulării", susținut de sociologul, scriitorul și jurnalistul George Smeoreanu.

■ Lansarea volumului "Poezia lirică în Muscel", semnat de scriitorii Maria Chirtoacă și Liviu Mățăoanu, în cadrul proiectului cultural-educativ „Confluențe literare", coordonat de poeta și profesoara de limba și literatura română Allora Albulescu.

■ Prelegerea cu tema „Importanța lui 24 ianuarie în istoria românilor", susținută de istoricul Ștefan Dumitrache, viceprimarul municipiului Curtea de Argeș.

■ Dezbaterea cu tema "Lecția de istorie", în cadrul proiectului sub genericul "Personalități culturale piteștene", coordonat de scriitorul Jean Dumitrașcu, avându-l invitat pe prof. dr. col. (r.) Cornel Carp.

„Colocviile Municipiului Pitești" - Daniel Cristea Enache

Lansarea volumului "Poezia lirică în Muscel"

"Întruparea lui Dumnezeu și Restaurarea Omului, a Umanității și a Universului"

„Culori și pasiune" - Elisabeta Boldoi

„Căderea în sus"- MC Grăilă

Rubrică realizată de **CARMEN ELENA SALUB**

actualitate

Bun de tipar

De ce ne dispreţuim elitele?

■ UN TURN INTELECTUAL. “În centrul fiecărei patrii stă un turn de natură subtilă, imaterială, intelectuală, care-i afirmă fie măreţia, fie (e valabil şi reversul!) insignifianţa, eşuarea. Iar acest turn este tocmai literatura naţională”, scrie Gabriel Chifu, în primul număr din ianuarie ale “României literare”. Şi tot el: ”În creaţiile din limba română, nu altundeva, se imprimă, se depozitează şi se păstrează de-a lungul vremii trăsăturile de profunzime, definitorii, ale acestui popor. Dacă vrem să ştim cine suntem, cum suntem, este obligatoriu să citim operele de vârf ale literaturii române. Prin ele supravieţuim în timp, rămânem în istorie. Fără literatura înaltă, de patrimoniu, fără poemele şi naraţiunile noastre exemplare, am fi repede trecători, n-am avea nici chip, nici putere, nici durată. Am fi precum o casă fără temelie şi cu acoperiş improvizat, cu pereţi de paiantă, care se năruie la prima pală de vânt”.

■ PUŞLAMALE ŞI PROSTĂNACI. Tot din acelaşi număr al “Rl”, reţinem reacţia lui Mircea Mihăieş, atunci când politicienii şi presa au ignorat dispariţia lui Eugen Simion şi a lui D.R. Popescu: “Nu cred să existe în lume vreo naţiune care să-şi desconsidere ori să-şi dispreţuiască elitele aşa cum o fac românii. Oricine a izbutit o ispravă ieşită din comun e imediat luat în băşcălie („Ie-te, s-a trezit şi ăsta!“), minimalizat („Mare brânză, pe cine interesează?“) sau, cel mai adesea, ocărât, injuriat şi chiar scuipat în plină stradă (...) Aţi observat că atunci când se vehiculează prin presă, după alegeri sau după căderea vreunui guvern, numele viitorilor miniştri, cel al Culturii nu e niciodată pomenit? Iar jurnaliştii nu manifestă nicio curiozitate în cazul unei asemenea anomalii. Şi asta pentru că mulţi dintre ei sunt parte a unui complot, convenabil tuturor celor aflaţi la putere? Puşlamalele care au acaparat presa se simt de minune între prostănacii din politică, dar cu totul inconfortabil acolo unde adie fie şi cea mai neînsemnată boare de cultură”.

■ BÂRFA CARE NE-A FĂCUT OAMENI. În “Dilema Veche” (nr. 980, ianuarie 2023), Andrei Cornea explică de ce s-a vândut atât de bine cartea Prinţului Harry: “Să spunem, mai întîi, că ediţia românească, apărută la Nemira în 15.000 de exemplare, s-a epuizat într-o singură zi şi că editura mai pregăteşte încă 25.000 de exemplare. Se vor epuiza şi ele în mare viteză. De ce? Oamenii vor să ştie cît mai multe intimităţi despre vecinii şi cunoscuţii lor: *cine cu cine, cînd, cum, unde, în ce fel*. Acestea sînt întrebările esenţiale ale speciei şi nu dacă există Dumnezeu, de unde vine răul sau care este menirea omului în Univers. (...) Şi cu cît subiecţii bîrfelor sînt mai importanţi, cu atît bîrfa e mai plăcută. De ce? Mai întîi, fiindcă personajele notorii preocupă pe foarte mulţi şi deci devin uşor un subiect universal de conversaţie. (...) Apoi fiindcă dezvăluirea necontenită din partea presei a micilor mizerii omeneşti în vieţile oamenilor importanţi ne asigură că cei mari sînt de fapt la fel ca noi, cei mici. Bîrfa limitează şi moderează invidia şi e limitată, la rîndul ei, de un sentiment de compasiune”. Şi eu care credeam că respectiva carte s-a vândut bine pentru că e bine scrisă :)

■ BALCICUL, NOSTALGICUL. Constanţa a avut nevoie de mai bine de-o decadă pentru a repara decizia cinică a administraţiei Mazăre de a desfiinţa revista culturală “Tomis”. Seria nouă a pornit în noiembrie trecut, într-o ţinută grafică de excepţie şi cu un conţinut interesant, din care am reţinut însemnările Alinei Costea despre Balcic: “Balcicul a fost şi va fi mereu feminin. Ca odaliscele pictorilor de la Balcic. Cu spatele gol, somnoros, purtând atingerea tainică a valurilor! Marea este doar feminină şi molatică, înşelătoare, cu o mie de chipuri ce par transparente, dar care se ascund. Cum altfel să fie Balcicul? La Balcic, o femeie a creat un stil, aşa cum o regină a creat un vis. Arhitecta Henrieta Delavrancea-Gibory, cu casele ei cu terase ample, cu linii drepte si simple, cu albul orbitor în care se lasă reflectată respiraţia mării, a dat chip Balcicului nou din inima Balcicului. Ei i s-au alăturat întru feminizare, Cella Delavrancea, Alice Voinescu, Agatha Grigorescu-Bacovia şi multe neştiute altele (...) Mi-e tare dor acum să caut din nou inima din inima Balcicului. De multe ori, mi-a fost imposibil. Vila Cuţescu-Stork, ascunsă într-un colţ năpădit de bălării al falezei, la nici 500 de metri de castelul reginei, merita o alta soartă. Multe altele au dispărut în nepăsare şi ruină, dar inima este acolo pentru cei ce vor sa-i audă bătăile alerte”. Vânt din pupa, “Tomisule”!

■ REGULILE SCRIITORULUI PROFESIONIST. Găsesc pe site-ul revistei ieşene “Timpul” un articol excelent semnat de eseistul Valeriu Gherghel, care propune cinci reguli pentru a deveni scriitor profesionist. “1. Dacă te-ai hotărît brusc, printr-o iluminare divină, să comiţi eseuri, romane, poeme, să devii literatorul absolut, un star strălucitor pe firmamentul literaturii mondiale, nu mai poţi citi de plăcere (...) Vei citi, aşadar, ascetic, cu mintea şi nu cu trupul (...) Cartea citită va fi obiect de studiu frigid şi nu prilej de bucurie (...) 2. Îţi vei face un catalog de autori, de maeştri, unii dintre ei nesuferiţi (nu mai poţi sări peste cei care nu-ţi plac) şi vei străbate atent şi răbdător bibliografia. Studiul îţi va lua mulţi ani, toată viaţa (...) 3. Studiul presupune că-l vei citi pe Joyce, printre mulţi alţii, cu creionul în mână şi de mai multe ori. Vei analiza modul în care autorul a pus adjectivul cutare lângă substantivul cutare, te vei gândi dacă nu cumva avea şi alte posibilităţi. Vei rescrie frazele după mintea şi gustul tău (...) 4. Scrisul nu este o activitate nocturnă. Autorii contemporani nu mai au insomnii ca poeţii blestemaţi din pricina absintului şi nici nu-şi mai permit „excese”. Se culcă odată cu găinile, se trezesc foarte devreme şi se pun imediat pe scris (...) 5. Scriitorul nu-i o persoană publică, nu merge la prezentări de carte, la botezuri şi înmormântări, nu prezidează cenacluri, nu participă la festinuri academice, nu deschide (şi nici nu închide) congrese, scrie, scrie, scrie. În plus: nu bea, nu fumează, nu are aventuri extraconjugale, nu-şi face prieteni inutili, cei mai mulţi toxici. Degeaba te-ai apucat de scris, dacă mori ca Balzac la 50 de ani”. Acum vă daţi seama cât de puţini scriitori profesionişti avem?

■ SĂ RÂDEM CU INTELIGENŢA ARTIFICIALĂ. S-a lansat CHAT GPT, un program de modelare a limbajului natural, care e prezentat ca o adevărată revoluţie în Inteligenţa Artificială, Oracol care va înlocui Google. L-am întrebat care sunt cele mai bune romane scrise de autori români. Mi-a răspuns aşa: “Există multe romane scrise de autori români care sunt considerate ca fiind cele mai bune. Printre ele se numără «Livada cu vişini» de Ion Luca Caragiale, «Ion», «Răscoala» şi «Pădurea spânzuraţilor» de Liviu Rebreanu, «Zahir» de Paul Coelho, «Frăţia» de Camil Petrescu, «Cel mai iubit dintre pământeni» de Marin Preda, «Nostalgia» de Mircea Eliade şi «Singur pe lume» de Hector Malot ”.

ARGUS

Adrian Vasiliu

Muzică şi muzichie

Furia tăcută

V-am obişnuit să scriu despre artişti şi trupe despre care aţi auzit, chiar dacă uneori vag şi extrem de rar. Numai că, de la o vreme, am descoperit că nu numai numele consacrate pot aduce bucuria melomanului de fiecare zi. Dimpotrivă, cei mai mulţi dintre artiştii lumii ăsteia sunt mai degrabă necunoscuţi publicului larg, ceea ce, de fapt, nu e deloc surprinzător. Ca orice activitate umană, există masa celor care-o practică, mai buni sau mai slabi, şi vârfurile, ajunse acolo sus conjunctural sau pe merit. De aceea acum o să povestesc despre o trupă extrem de puţin cunoscută, despre care eu unul am auzit accidental, de la un amic, cu vreo trei ani în urmă. Se numeşte Frost* şi este un supergrup englezesc format din muzicieni extrem de talentaţi care au cântat în alte trupe la fel de puţin cunoscute publicului larg. Genul muzicii este rock neo-progresiv (da, aşa îi spun specialiştii), care mie mi se pare un mix extrem de interesant dintre Pink Floyd şi Dream Theater, adică dintre tăticii rock-ului progresiv şi unii dintre cei mai talentaţi urmaşi ai lor din zona mai apropiată de hard and heavy. I-am ascultat cu atenţie vreo câţiva ani, după care am prins ocazia unui concert. Fireşte, nu prin cine ştie ce club important, ci la o casă de cultură dintr-unul din cartierele centrale ale Londrei, cu o sală doar un pic mai mare decât Tehnic Club-ul piteştean de pe vremuri. Odată ajuns acolo, m-am trezit într-un univers oarecum diferit, pentru că cei mai mulţi dintre cei prezenţi (maxim o sută, de altfel) se cunoşteau între ei şi discutau ca buni şi vechi prieteni, deşi era clar că-i unea doar pasiunea pentru trupa cu pricina. Pasiune pe care concertul care a urmat, ultimul dintr-un turneu prin tot felul de cluburi obscure din Anglia, a răsplătit-o cu vârf şi îndesat. Pentru că cei patru tipi din trupă, purtând fiecare tricou cu propriul nume, poate pentru puţinii fani care încă nu-i ştiau aşa de bine, au cântat la fel ca pe disc. Cu mult mai multă pasiune, însă. Care, suprapusă specificului muzicii lor, a dat naştere la un recital de povestit nepoţilor, dacă vreunul dintre noi va avea norocul să aibă pasionaţi de progresiv printre urmaşi. Deşi este foarte probabil ca Frost* să rămână, în istoria muzicii, doar o notă de subsol, mult sub sutele de mii şi milioanele de albume şi de bilete vândute de artiştii consacraţi, eu voi continua să-i urmăresc şi să-i ascult. Inclusiv pentru sensibilitatea versurilor, o constantă în zona muzicii progresive din toate timpurile, care îţi arată că oamenii aceia nu ştiu numai cu instrumentul, ci şi cu vorbele. Aşa au ajuns să scrie, printre altele, în versurile de la piesa titulară a celui mai recent album, Day and Age, despre furia tăcută a acestei epoci care dă impresia că e pe moarte. Lucruri pe care, ca om care citeşte ziare în fiecare zi, le-am înţeles şi mai bine când le-am ascultat pe note şi nu din gura unui ştirist mai mult sau mai puţin plicticos. Pentru că, într-adevăr, trăim nişte vremuri oarecum de final de epocă, iar muzica ne ajută să trecem mai uşor peste schimbările multe şi extrem de importante pe care generaţia noastră, clar cea mai norocoasă din istorie, le experimentează. Cu furie sau cu resemnare, dar şi cu dorinţa de a merge mai departe.

Nota redacţiei:
O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb tendinţa scriitorilor actuali – incitaţi de tehnica ultramodernă – este să trimită acelaşi text la cât mai multe publicaţii, ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală. Din acest motiv, vă rugăm să trimiteţi materiale originale, care nu au apărut iniţial în volume, reviste etc.
Revista **Argeş** primeşte doar texte în format electronic, cu diacritice, corectate (format *rtf, Times New Roman, 12 pct., la un rând).

Fiecare autor care semnează în revista **ARGEŞ** răspunde moral şi juridic de conţinutul afirmaţiilor sale. Materialele aduse în redacţie nu se înapoiază.

Număr ilustrat cu lucrări de ALEXANDRU ZIFFER (1880-1962) **(IOAN MARCHIŞ)**

Corectură: JEAN DUMITRAŞCU

Revista **ARGEŞ** poate fi procurată şi prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediţie fiind suportate de către expeditor.

IMPORTANT!
Vă puteţi abona pentru anul 2023, costul abonamentului fiind de 50 lei/an. Plata se face prin mandat poştal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Piteşti, Casa Cărţii, Piteşti, O.P. 1, cod 110013. Tel./fax: 0248/219976.

ARGEŞ
- **Revistă lunară de cultură**
- Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Piteşti** şi a **Uniunii Scriitorilor din România**
- Editată de **Centrul Cultural Piteşti**
- Membră **ARIEL**

Senior editor: **CALINIC, Arhiepiscop al Argeşului şi Muscelului**
Redactor-şef: **LEONID DRAGOMIR** (leoniddragomir@yahoo.com)
Secretar de redacţie: **SIMONA FUSARU** (fusaru@gmail.com, https://fusaru.blogspot.com/)
Consilier editorial: **NICOLAE OPREA**
Redactori: **MARIANA ŞENILĂ-VASILIU, MIRCEA BÂRSILĂ, JEAN DUMITRAŞCU** (jeandumitrascu@yahoo.com)

Redacţia: Piteşti, Casa Cărţii, Centrul Cultural Piteşti
tel./fax: 0248/219976
e-mail: revista.arges@gmail.com
https://www.facebook.com/Revista-Arges
http: www.centrul-cultural-pitesti.ro
Revista poate fi citită, în format electronic, la adresa: https://centrul-cultural-pitesti.ro/revista-arges-prezentare/
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la VENUS PRINTING SOLUTIONS Iaşi

litere

Jorge Alberto Giallorenzi

Jorge Alberto Giallorenzi was born on 28 February, 1947 in Chivilcoy, Buenos Aires, Argentina. He is a photographer, an architect and a haiku lover. He does research about Taneda Santoka. Collector of envelopes and tea boxes.

He gives workshops with Julia Guzmán in different provinces of Argentina. He has published two books of haiku, *Aniko y Akiro*, 2009 and *Helechos en la cornisa*, 2016. His haiku have been published in different anthologies in Colombia, England, Ghana, Morocco, Japan, Spain and USA. Organizer and editor of the international haiku monthly publication *Espacio Luna Alfanje* in Arabic, English, Italian, Japanese, Malti, Polish and Spanish languages (lunaalfanje@gmail.com). XII International Haiku Meeting 2022 – in Argentina – October 26, 27 and 28. Proposal: Universality of Haiku.

Jorge Alberto Giallorenzi s-a născut la 28 februarie 1947 la Chivilcoy, Buenos Aires, Argentina. Este fotograf, arhitect și iubitor de haiku. Se documentează asupra lui Taneda Santoka. Colecționar de plicuri și cutii de ceai.

Organizează împreună cu Julia Guzmán workshop-uri în diferite provincii ale Argentinei. A publicat două cărți de haiku, *Aniko și Akiro*, 2009, și *Ferigi pe cornișă*, 2016. Haiku-urile sale au fost publicate în diferite antologii din Anglia, Columbia, Ghana, Japonia, Maroc, Spania și SUA. Organizator și editor al publicației lunare internaționale de haiku *Espacio Luna Alfanje* în limbile arabă, engleză, italiană, japoneză, malteză, poloneză și spaniolă (lunaalfanje@gmail.com). A XII-a Conferință Internațională despre Haiku 2022, 26-28 octombrie, Argentina. Tema propusă: „Universalitatea haiku-ului”.

*

tea ceremony -
the bamboo whisk
is broken

ceremonia ceaiului –
pămătuful de bambus
s-a rupt

ALEXANDRU ZIFFER - Troiene (1920)

*

sandalwood -
close to the altar
a sweet scent

lemn de santal –
lângă altar
un miros dulce

*

incense burning -
her grandfather' photo
samurai

bețișoare aprinse –
fotografia bunicului
samurai

*

a friend's gone...
the song of a thrush
at dawn

un prieten s-a dus...
cântecul unui sturz
în zori

*

stopped truck -
In the puddle a light

camion oprit –
în băltoacă se răsfrânge
o singură lumină

*

dark sky -
granny observes
her rococo roses...

cer întunecat –
bunica își contemplă
trandafirii rococo...

*

bombarding -
a fallen white rose
next to the old woman

bombardament –
un trandafir alb căzut
lângă bătrână

*

the song of a cricket -
a cat looks at me
fixedly

cântecul unui greier –
o pisică mă privește
insistent

*

silence in sea -
the underwater hunter
stopped swimming...

tăcere în mare –
vânătorul subacvatic
s-a oprit din înotat...

*

dry grasses -
a tiny violet flower
blooming

ierburi uscate –
o floricică violet
crescând

Eduard Țară

Eduard Țară s-a născut pe 10 februarie 1969 la Iași. Este profesor de matematică și a publicat lucrări de cercetare care introduc noțiunea originală de șiruri arhetipale pentru permutări colorate. Practică arte marțiale Qwan Ki Do (campion național în 2018 și 2022).

Este membru al Societății Române de Haiku din 1991 și al Romanian Kukai Group din 2012. A publicat două volume de haiku, *Țurțuri picurând* și *Luna în țăndări*, ambele în 2021. Este primul poet de haiku premiat vreodată în 38 de țări de pe șase continente. Începând cu anul 2002, a obținut peste 200 de premii internaționale, pentru haiku și tanka scrise sau traduse de el însuși în 24 de limbi: bretonă, bulgară, castiliană, catalană, croată, olandeză, engleză, franceză, georgiană, germană, islandeză, irlandeză, japoneză, maghiară, norvegiană, papiamentu, poloneză, portugheză, română, rusă, sârbă, slovenă, suedeză, wolof.

Eduard Țară was born on 10 February 1969, in Iași, Romania. He is a mathematics teacher and published research papers introducing the original notion of archetypal strings for colored permutations. He practices martial arts Qwan Ki Do (national champion in 2018 and 2022).

He is member of Romanian Haiku Society since 1991 and of Romanian Kukai Group since 2012. He has published two books of haiku, *Dripping Icicles* and *Moon in Shards*, both in 2021. He is the first haiku poet ever awarded in 38 countries from six continents. Since 2002, he has won more than 200 international awards for haika and tanka written or translated by himself in 24 languages: Breton, Bulgarian, Castilian, Catalan, Croatian, Dutch, English, French, Georgian, German, Hungarian, Icelandic, Irish, Japanese, Norwegian, Papiamentu, Polish, Portuguese, Romanian, Russian, Serbian, Slovenian, Swedish, Wolof.

*

o margaretă –
clipa în care cade
prima petală

a daisy –
the instant the first petal
falls

*

casă pustie –
într-o fereastră luna
atât de spartă

empty house –
the moon in a window
so broken

*

casă pustie –
pe gutuia necoaptă
prima zăpadă

empty house –
upon the unripe quince
the first snow

*

doar luna plină –
vântul nu mai găsește
nicio gutuie

full moon only –
the wind can't find
a single quince

*

între liniște
și tăcere adâncă –
o ciocârlie

between stillness
and deep silence –
a lark

*

mai mult ca perfect –
stelele aranjate-n
calea lactee

more than perfect –
the stars laid out
in the Milky Way

*

pantoful roșu -
arțarul eclipsează
diva din selfie

red shoe –
the maple upstages
the selfie diva

*

nimic de pierdut –
fredonând melodia
adânc prin ceață

nothing to lose –
humming the tune
deep through the fog

*

pășind prin noroi –
semiluna în urma
unei potcoave

stepping through mud –
the crescent in the print
of a horseshoe

*

rufe-nghețate –
de sfoară se agață
înc-o mânecă

frozen laundry –
clinging to the clothesline
another sleeve

haiku

Traduceri de MONA IORDAN

Pagină realizată de FLORIN GOLBAN